

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1954:27

Ecklesiastikdepartementet

TJÄNSTEBOSTÄDER FÖR FOLKSKOLANS LÄRARE

BETÄNKANDE AVGIVET AV
SAKKUNNIGA FÖR ÖVERSYN AV VISSA STATS BIDRAG
PÅ SKOLVÄSENDETS OMRÅDE

Stockholm 1954

Statens offentliga utredningar 1954

Kronologisk förteckning

1. Svensk namnbok 1954. Statens Reproduktionsanstalt. 224 s. Fi.
2. Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling. Idun. 447 s. E.
3. Kollektivhus. Victor Pettersson. 116 s., 20 s. pl. S.
4. Moderskapsförsäkring m. m. Idun. 154 s. S.
5. Vården vid ungdomsvårdsskolorna. Victor Pettersson. 138 s. S.
6. Ärvdabalk. Norstedt. 257 s. Ju.
7. Nordisk passfrihet. Del III. Upphävande av all passkontroll vid gränserna mellan de nordiska länderna. Gernandt. 39 s. U.
8. Nordisk kontakt. Betänkande om utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskriftspublikation. Gummesson. 14 s. Ju.
9. Betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m. Gummesson. 90 s. Ju.
10. Förslag till lag om sparbanker m. m. Victor Pettersson. 330 s. Fi.
11. Yrkesutbildningen. Häggström. 467 s., 2 kartor. E.
12. Elkraftförsörjningen. Kihlström. 473 s. K.
13. En gemensam nordisk marknad. Victor Pettersson. 120 s. H.
14. Betänkande med utredning och förslag rörande hörselvården. Norstedt. 165 + VI s. I.
15. Om kompetenskrav. Betänkande avgivet av kompetensutredningen. Gernandt. 55 s. C.
16. Förslag till jordrationaliseringslag m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 130 s. Jo.
17. Om proportionella val inom kommunala representationer m. m. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 6. Kihlström. 72 s. Ju.
18. Förslag till förenkling av vissa beskattningsregler. Egnellska. 80 s. Fi.
19. Förslag till ändrad företagsbeskattning. Idun. 417 s. Fi.
20. Nordiska post- och teletaxor. Gummesson. 33 s. U.
21. Inrättande av ett sjöfartsverk. Gummesson. 112 s. H.
22. Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning. 5. Beckman. 499 s. S.
23. Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning. 5. Bilagor. Beckman. 234 s. S.
24. Förslag till effektivare taxering. Idun. 190 s. Fi.
25. Friluftsbad, simhallar, bastur. Gummesson. 292 s. I.
26. Landsantikvarieorganisationen. Gummesson. 124 s. E.
27. Tjänstebostäder för folkskolans lärare. Kihlström. 106 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1954:74

Ecklesiastikdepartementet

TJÄNSTEBOSTÄDER FÖR FOLKSKOLANS LÄRARE

BETÄNKANDE AVGIVET AV
SAKKUNNIGA FÖR ÖVERSYN AV VISSA STATS BIDRAG
PÅ SKOLVÄSENDETS OMRÅDE

EMIL KIHLS TRÖMS TRYCKERI AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1954

TJÄNSTEBOK FÖR FOLKSKOLANS LÄRARE

BETÄNKANDE

OM FOLKSKOLANS LÄRARE

AF FOLKSKOLENS LÄRARE

Innehåll

<i>Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet</i>	5
<i>Kap. 1. Direktiven för utredningen och sättet för dess fullgörande</i>	7
<i>Kap. 2. Gällande bestämmelser</i>	12
<i>Kap. 3. Tjänstebostadsbeståndet</i>	16
<i>Kap. 4. Skolväsendets beroende av lärarbostäder</i>	22
<i>Kap. 5. Skoldistrikts skyldighet att tillhandahålla lärarbostäder</i>	24
<i>Kap. 6. Lärares skyldighet att mottaga tjänstebostad</i>	35
<i>Kap. 7. Tjänstebostädernas beskaffenhet m. m.</i>	38
<i>Kap. 8. Hyressättning för och statsbidrag till lärarbostäder</i>	47
<i>Nu utgående hyror och statsbidrag</i>	47
<i>Byggnadskostnader och årskostnader för nybyggda tjänstebostäder</i>	48
<i>Synpunkter och förslag</i>	51
<i>Kap. 9. Författningsändringar</i>	61
<i>Kap. 10. Kostnadsberäkningar</i>	65
<i>Kap. 11. Sammanfattning av betänkandets synpunkter och förslag</i>	70
 <i>Bilagor:</i>	
1. <i>Förslag till ändringar i vissa författningar</i>	72
2. <i>Preliminära förslag till tätortsförteckningar</i>	78
3. <i>Antalet tjänstebostäder, som beräknas erforderliga år 1958 vid en tillämpning av de preliminära förslagen till tätortsförteckningar</i>	97
4. <i>Antalet befintliga tjänstebostäder, fördelade å hyresgrupper</i>	99
5. <i>Antalet befintliga tjänstebostäder, fördelade å bostadsklasser</i>	101
6. <i>Antalet tjänstebostäder, som sakna vissa bekvämligheter</i>	103
7. <i>Antalet tjänstebostäder, som beräknats erforderliga år 1958 vid oförändrad skyldighet för skoldistrikt att tillhandahålla bostäder</i>	105

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet.

Den 7 mars 1952 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att för översyn av grunderna för vissa statsbidrag på folkskoleväsendets område, nämligen statsbidragen till anskaffande av skolorlokaler och tjänstebostäder och till skolmåltider, tillkalla högst sju sakkunniga.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 10 april 1952 överdirektören *C. W. Curtman*, lantbrukaren och ledamoten av riksdagens II kammare *L. D. Cassel*, chefredaktören och ledamoten av riksdagens I kammare *A. K. Gillström*, hemmansägaren och ledamoten av riksdagens II kammare *N. Ivar Johansson*, undervisningsrådet *N. B. Karnell* samt lantbrukaren och ledamoten av riksdagens II kammare *L. A. Widén*. Åt Curtman uppdrogs att i egenskap av ordförande leda utredningsmännens arbete. Den 7 juli 1952 förordnades kamreraren *A. H. Wennerberg* att vara sekreterare åt de sakkunniga.

De sakkunniga arbeta under benämningen *Sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område*.

De sakkunniga ha tidigare, den 20 januari 1953, på grund av givet särskilt uppdrag att verkställa en allmän översyn av frågorna om statsbidragen till de skoldistrikt, i vilka bedrivs försök med nioårig enhetsskola, avgivit förslag i detta ämne, vilket samma år har varit föremål för prövning och ställningstagande av Kungl. Maj:t och riksdagen.

De sakkunniga ha därefter till behandling upptagit frågan om statsbidrag till anskaffande av tjänstebostäder för folkskolans lärare, och sedan utredningsarbetet i denna del numera slutförts, få de sakkunniga härmed vörd- samt överlämna betänkande med förslag i ämnet.

Vid fullgörande av detta uppdrag ha de sakkunniga ifråga om hyressättning för och statsbidrag till lärarbostäder med Herr Statsrådets medgivande biträtt av förste aktuarien hos Kungl. Bostadsstyrelsen *M. L. Elison*.

Stockholm den 4 september 1954

C. W. Curtman

Leif Cassel

A. Gillström

Ivar Johansson

Bertil Karnell

A. Widén

/ Allan Wennerberg

FÖRSTA KAPITLET

Direktiven för utredningen och sättet för dess fullgörande

Till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 7 mars 1952, varigenom direktiv för utredningen meddelats, har *statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet* beträffande tjänstebostadsfrågan anfört i huvudsak följande.

Handhavandet av folkskoleväsendet har sedan gammalt ansetts vara i första hand en kommunal angelägenhet, men statens deltagande i denna uppgift har blivit alltmera betydande genom lämnande av bidrag till en mängd olika kostnader på folkskolans område. Den mångskiftande karaktären av de statliga bidragen har — jämte andra orsaker — medfört, att statsbidragsgrunderna i hög grad variera. Det förekommer en rikhaltig flora av bidragstyper och av statsbidragsförfattningar, delvis beroende på att bidragen tillkommit vid skilda tidpunkter men också på att ändamålet med det speciella statsbidraget regelmässigt inverkat på utformningen av statsbidragsgrunderna. För alla statsbidrag gemensamt är emellertid, att de vid sin tillkomst beräknats medföra en viss bestämd kostnadsfördelning mellan staten och kommunerna, olika för olika slag av bidrag, men att denna fördelning på grund av olika förhållanden sedermera förskjutits. Denna förskjutning har i fråga om vissa bidrag medfört ökad belastning för staten, såsom ifråga om lärarlönerna, och ifråga om andra bidrag ökade bördor för kommunerna, såsom ifråga om kommunernas andel i kostnaderna för nybyggnad av tjänstebostäder. Sistnämnda kostnader ha undergått en icke oväsentlig höjning till följd av de senaste årens prishöjningar på byggnadsmarknaden, medan det statliga bidraget varit helt oförändrat.¹

Departementschefen har därefter erinrat om att de angivna fluktuationerna i kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna medfört upprepade krav på omprövning av bidragsgrunderna och därvid främst ifråga om bidragen till anskaffande av skollokaler och tjänstebostäder samt till skolmåltider, och att dessa krav föranlett Kungl. Maj:t att framlägga förslag till 1952 års riksdag om viss höjning av bidragen till skolmåltider och tjänstebostäder i avvaktan på en översyn genom särskilda sakkunniga. Denna översyn bör avse såväl formerna för statens bidragsgivning som kostnadsfördelningen. Med hänsyn till att hela frågan om statens bidrags-

¹ Sedan detta uttalande gjordes av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, har genom beslut av 1952 års riksdag viss provisorisk höjning av statsbidragen till lärarbostäder genomförts. Redogörelse härför lämnas i det följande av detta betänkande.

givning till kommunerna är under utredning av allmänna statsbidragsutredningen, bör dock i detta sammanhang när det gäller formerna för statsbidragsgivningen endast sådana ändringsförslag upptagas till prövning, som falla inom ramen för gällande statsbidragssystem. Ifråga om kostnadsfördelningen bör, framhåller departementschefen vidare, vid översynen noga beaktas den aktuella ekonomiska situationen för å ena sidan staten och å andra primärkommunerna. Översynen bör alltså icke innebära ett automatiskt återställande av tidigare gällande kostnadsfördelning.

Härefter anför departementschefen:

Ifråga om tjänstebostäderna böra följande frågor uppmärksammas.

Skyldighet för skoldistrikt att tillhandahålla tjänstebostad åt en lärare föreligger enligt gällande bestämmelse (§ 52 folkskolestadgan) »om på ort, varest skolan är belägen, i skolans närmare omgivning icke finnes hyresmarknad för sådana bostäder, som till storlek och beskaffenhet i huvudsak motsvara gällande boställsordnings krav på lärarbostäder». Första förutsättningen för att skyldighet skall föreligga är alltså, att hyresmarknad saknas på den ort, där skolan är belägen. Den ifrågavarande författningsbestämmelsen tillkom år 1946 på förslag av 1941 års lärarlönesakkunniga i samband med att dessa sakkunnigas förslag till ny boställsordning för folkskolans lärare och till statsbidrag för anskaffande av tjänstebostäder genomfördes. Beträffande villkoret att bostadsskyldighet skulle föreligga, när hyresmarknad icke finnes, uttalade de sakkunniga bland annat, att vid prövning av frågan, om hyresmarknad föreläge eller ej, skulle bortses från alla kommunen tillhöriga bostäder. Detta synes ha varit riktigt i dåvarande läge. Sedan numera kommunerna gjorts ansvariga för bostadsbyggandet inom desamma och en stor del av samtliga bostäder uppföras och förvaltas av kommunala eller halvkommunala organ, synes det icke längre vara riktigt att bortse från alla kommunen tillhöriga bostäder vid bedömandet av frågan om hyresmarknad föreligger. Den skärpta situationen på bostadsmarknaden gör det också angeläget, att man icke efter förhållandena under nuvarande krisläge bedömer frågan, huruvida hyresmarknad föreligger eller ej. Vad nu anförts synes mig utgöra skäl för att vid den blivande översynen av grunderna för statsbidrag till tjänstebostäder till prövning upptages jämväl frågan om ändrade regler för bestämmandet av om hyresmarknad skall anses föreligga eller ej.

Den nya boställsordning, som — sedan grundprinciperna i densamma underställts riksdagen (prop. nr 356 till 1946 års riksdag, höstsessionen) — av Kungl. Maj:t utfärdades den 30 december 1946, innebar krav på en ganska hög standard på alla nybyggda tjänstebostäder. Den var ett uttryck för statsmakternas uppriktiga strävan att hjälpa landsbygdens lärare till goda bostäder. Den tillkom också i den förvisningen, att goda tjänstebostäder skulle hjälpa landsbygdsdistrikten att få bra lärare. Boställsordningens föreskrifter tillåta emellertid betydande variationer ifråga om tjänstebostädernas beskaffenhet. Härom är inget att säga, såvida icke friheten från detaljreglering utnyttjas till ett framdrivande av alltför hög standard. Vissa tendenser härtill synas ha framträtt. Detta medför emellertid en extra belastning på kommunernas ekonomi, för vilken staten, som utfärdat boställsordningen, icke kan stå likgiltig. I nuvarande läge synes det vara ett allmänt intresse, att standarden hålles god men utan överdrifter. Vid den översyn, varom nu är fråga, torde därför böra undersökas, huruvida kraven på tjänstebostädernas allmänna beskaffenhet kunna anses ha blivit i den praktiska tillämpningen av bestämmelserna alltför höga.

I ett särskilt avseende, nämligen beträffande tjänstebostädernas golvyta, synas

kraven på kommunerna ha ställts högre, än som avsågs av de sakkunniga, riksdagen och Kungl. Maj:t vid tillkomsten av 1946 års boställsordning. I boställsordningen stadgas, att tjänstebostad skall omfatta för ordinarie folkskollärare en sammanlagd golvyta av omkring 90 kvadratmeter, lämpligt fördelad på minst tre rum och kök, samt för annan lärare en sammanlagd golvyta av omkring 60 kvadratmeter, lämpligt fördelad på minst två rum och kök. I anledning av ordet »omkring» vid måttbestämningen uttalade de sakkunniga, att de förutsatte, att tjänstebostad, som uppfördes efter nya boställsordningens ikraftträdande, icke skulle givas mindre golvyta än 90 kvadratmeter. Det dröjde emellertid icke länge, förrän golvytan i nybyggd folkskollärbostad regelmässigt kom att utgöra ungefär 100 kvadratmeter. Även om under den senaste tiden ytorna i regel varit något mindre, synes dock i praxis ha genomförts en viss ötokning av ifrågavarande golvyta. Fullgättiga skäl härför synas knappast ha förelegat. Vid översynen synes därför böra övervägas, hur en bättre överensstämmelse med författningens anda skall ernås på denna punkt. I samband därmed bör också undersökas, huruvida särskilda golvytebestämmelser kunna vara motiverade i fråga om tjänstebostad, avsedd för överlärare.

Även vissa bestämmelser ifråga om tjänstebostads belägenhet synas böra göras till föremål för en omprövning. Enligt gällande boställsordning skall tjänstebostad — utom i vissa undantagsfall — vara förlagd till särskilt hus i skolans närhet. Äro flera tjänstebostäder inrymda i samma hus, skola de vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådant medgiva, försedda med var sin ingång. Dessa bestämmelser synas innebära för långt gående anspråk gentemot kommunerna i vissa fall. Det synes icke böra vara uteslutet att såsom tjänstebostad anvisa en lägenhet i ett kommunen tillhörigt hyreshus. Ej heller synes orimligt, att flera lärarfamiljer skola kunna ha gemensam ingång, blott denna är skild från ingången till skolan.

Slutligen bör vid översynen upptagas ett spörsmål, som icke synes ha behandlats vid tillkomsten av gällande boställsordning. Det är numera rätt vanligt, att tjänstebostadshus förses med garage. Fråga har emellertid uppstått, huruvida garaget skall anses tillhöra tjänstebostaden eller ej, huruvida bostadsinnehavaren skall vara skyldig mottaga bostaden inklusive garage och — framför allt — hur hyresersättning skall utgå för garaget. En alldeles fri hyressättning inrymmer onekligen en möjlighet till att giva läraren en förmån, som går utöver avlöningsreglementets regler. Slutligen uppstår också frågan, hur statsbidrag skall beräknas för tjänstebostadshus, som inrymmer även garage.

Efter det dessa direktiv meddelats för vårt uppdrag har *statsrådet och chefen för civildepartementet* med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 augusti 1952 tillkallat en utredningsman för att verkställa översyn av bestämmelserna om hyressättningen för tjänstebostäder.

De för denna översyn givna direktiven innehålla i huvudsak följande.

Frågan om hyressättningen för tjänstebostäder aktualiserades av riksdagens revisorer senast år 1951. Revisorerna framhöllo därvid, att tjänstebostadshyrorna — även om vederbörlig hänsyn toges till de olägenheter, som i större eller mindre utsträckning kunde vara förenade med disponerandet av en tjänstebostad i avseende å vissa förhållanden såsom bostadens belägenhet, bostadstvånget m. m. — med hänsyn till utvecklingen måste anses låga i förhållande till rådande hyrespriser på allmänna bostadsmarknaden. En av revisorerna verkställd utredning hade vidare givit vid handen,

att hyresnivån uppvisade en påfallande ojämnhet olika statliga förvaltningsområden emellan. Riksdagsrevisorerna ansågo det därför erforderligt med en anpassning av tjänstebostadshyrorna dels i förhållande till hyresläget å den allmänna hyresmarknaden, dels för vinnande av större enhetlighet mellan olika statliga förvaltningsområden. Revisorerna ifrågasatte bl. a. också huruvida icke en justering av hyressättningen för tjänstebostäderna inom folkskoleväsendet kunde befinnas erforderlig. I anledning av uttalandet anhöll 1952 års riksdag hos Kungl. Maj:t om utredning i ärendet.

Efter att ha betonat nödvändigheten av att frågan om hyressättningen göres till föremål för en utredning i nyss angivna hänseenden uttalade statsrådet och chefen för civildepartementet för egen del följande.

Vid denna utredning synes böra undersökas i vad mån det är möjligt att uppnå det avsedda syftet inom ramen för nu gällande bestämmelser. Det bör emellertid även övervägas om andra grunder för hyressättningen lämpligen bör införas. Sålunda bör bl. a. undersökas om det system för hyressättningen vid tjänstebostäder, som gäller enligt tjänstereglementet för landstingens befattningshavare, är mer ändamålsenligt. Utredningens igångsättande bör givetvis icke avhålla myndigheterna att på grundval av gällande bestämmelser göra de justeringar i den nuvarande hyressättningen, som kan befinnas påkallade. Jag torde i detta hänseende få hänvisa till vad revisorerna anfört.

Den av revisorerna berörda frågan om principerna för hyressättningen för tjänstebostäderna inom folkskoleväsendet är i viss utsträckning föremål för övervägande av de sakkunniga, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 mars 1952 av chefen för ecklesiastikdepartementet tillkallats för omprövning av grunderna för vissa statsbidrag på folkskoleväsendets område. Det bör få ankomma på utredningsmannen och nämnda sakkunniga att närmare avgöra gränsdragningen mellan de båda utredningarna.

Med hänsyn till att utredningsmannen enligt vad han meddelat icke beräknar kunna fullgöra sitt uppdrag inom den närmaste framtiden, ha vi efter samråd med honom ansett oss icke böra avvakta resultatet av hans utredningsarbete utan redan nu avge förslag till hyressättning och statsbidragsbestämmelser för folkskolans lärarbostäder.

För att bereda lärarnas organisationer tillfälle att framlägga sina synpunkter i tjänstebostadsfrågorna ha vi sammanträffat med representanter för Sveriges folkskolläraryrkeförbund, Sveriges folkskollärarinneförbund, Sveriges småskollärarinneförbund och Sveriges överläraryrkeförbund. Vi ha även haft överläggningar med företrädare för Landskommunernas förbund. Vidare ha vi inhämtat uppgifter angående bostadsbeståndet m. m. från statens folkskolinspektörer ävensom samrått angående tjänstebostadsfrågan med en grupp inspektörer, representerande olika delar av landet.

Rörande frågor, som sammanhånga med 1947 års bostadsförsörjningslag och de statliga och kommunala stödåtgärderna för bostadsbyggandet, ha vi haft samråd med representanter för bostadsstyrelsen samt med länsbostadsdirektören i Göteborgs och Bohus län. Under den sistnämndes medverkan ha

vi också verkställt en del jämförelser mellan standarden i tjänstebostäder för folkskolans lärare och i egna hem, vilka uppförts med anlitande av stödåtgärder från det allmänna sidan.

Vi ha företagit resor i vissa län för att bese tjänstebostäder för lärare och bilda oss en uppfattning om standard och storlek på bostäderna liksom också deras beskaffenhet i övrigt.

Vårt utredningsuppdrag torde ha varit föranlett av främst de förändringar, som präglade de senaste årens utveckling på den allmänna bostadsmarknaden och som kommit att påverka och i en del fall t. o. m. rubba förutsättningarna för de bestämmelser, som i nu förevarande hänseende fastställdes år 1946 efter förslag av 1941 års lärarlönesakkunniga. Den mera aktiva insats på bostadspolitikens område, som under de senaste åren gjorts av stat och kommun, den allmänna pris- och kostnadsutvecklingen samt vissa ändringar i levnadsstandard och vanor ha nödvändiggjort den i direktiven för utredningsuppdraget omnämnda översynen av bestämmelserna angående vad som skall avses med hyresmarknad, undersökningen huruvida kraven på tjänstebostädernas allmänna beskaffenhet eller standard kunna anses ha blivit i den praktiska tillämpningen av bestämmelserna alltför höga, frågan huruvida eventuellt förefintligt i anslutning till bostaden uppfört garage skall anses tillhöra tjänstebostaden eller ej samt härtill i övrigt hörande spörsmål och slutligen — och framför allt — frågan om statsbidragets storlek och hyressättningen.

Vi ha vid verkställandet av utredningen också funnit det nödvändigt att till behandling upptaga en del frågor, som icke äro berörda i direktiven men vilka visat sig äga sådant samband med utredningsuppdraget att de icke kunnat förbigås.

ANDRA KAPITLET

Gällande bestämmelser

Enligt 52 § *folkskolestadgan* föreligger för skoldistrikt skyldighet att tillhandahålla lärare tjänstebostad, om i skolans närmare omgivning ej finns hyresmarknad för sådana bostäder, som till storlek och beskaffenhet i huvudsak motsvara boställsordningens krav på lärarbostäder. Denna skyldighet gäller dock icke vad beträffar lärare, som tjänstgör som vikarie för tjänstledig lärare eller eljest uppehåller lärartjänst av tillfällig natur.

Om tjänstebostadsberättigad lärare har eller kan anskaffa bostad, som folkskolinspektören finner godtagbar med hänsyn bland annat till lärarens tjänstgöringsförhållanden och läraren ej påfordrar anvisande av tjänstebostad, är distriktet befriat från att tillhandahålla tjänstebostad. Dessutom kan länsstyrelse, efter framställning av skoldistrikt och efter folkskolinspektörens hörande, tills vidare befria ett skoldistrikt från skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostäder åt sina lärare eller tjänstebostad åt viss lärare. Skoldistrikt, som tillhandahåller tjänstebostad utan att skyldighet härtill föreligger, skall tillse, att bostaden står i överensstämmelse med i boställsordningen givna eller med stöd av densamma meddelade bestämmelser.

I 5 § kungörelsen angående *statsbidrag till avlönande av folk- och småskollärare* (SFS nr 208/1948) föreskrives såsom villkor för statsbidrags utgående till lärarlöner, bland annat, att distriktet ej underlåtit att efterkomma i vederbörlig ordning meddelat föreläggande att fullgöra förpliktelse, som enligt 52 § *folkskolestadgan* åvilar distriktet. Om distrikt med tjänstebostadsskyldighet underlåter att tillhandahålla tjänstebostad, kan detta alltså medföra förlust av statsbidraget till lärares avlönande.

Angående lärares skyldighet att mottaga tjänstebostad stadgas i *avlöningsreglementet för folkskolan* (SFS nr 437/1948). Enligt detta reglementes 26 § föreligger sådan skyldighet, om läraren anställes för minst en termin, och bostaden till beskaffenhet och storlek står i överensstämmelse med i boställsordningen givna eller med stöd av densamma meddelade bestämmelser.

När skoldistrikt, som icke är skyldigt tillhandahålla tjänstebostad, anvisar sådan, kan dock länsstyrelse — på framställning av läraren och efter folkskolinspektörens hörande — tills vidare befria läraren från skyldigheten att mottaga bostaden, då detta med hänsyn till bostadens beskaffenhet befinnes skäligt.

I samma paragraf äro också föreskrifter meddelade om att lärare, som innehar tjänstebostad, månadsvis i efterskott skall erlagga ersättning härför genom avdrag å avlöningen (hyresavdrag).

Enligt avlöningsreglementets 37 § är lärare pliktig att underkasta sig minskning i, upphävande av eller eljest ändrade bestämmelser rörande de förmåner och ersättningar m. m., om vilka förmåles i vissa angivna paragrafer i reglementet, bland annat i 26 § angående tjänstebostad.

I gällande *boställsordning för folkskolans lärare* (SFS nr 883/1946, ändrad genom nr 545/1947) stadgas, att tjänstebostad är varje bostad, som av skoldistriktet upplåtits till lärare, under förutsättning att densamma kan hänföras till någon av de i boställsordningens 20 § angivna klasserna. Enligt denna paragraf skola de äldre tjänstebostäderna, d. v. s. sådana bostäder, som den 1 juli 1947 voro färdigställda eller under uppförande, hänföras till klasserna A, B eller C och de bostäder, som uppförts senare (nya tjänstebostäder), hänföras till klasserna A eller B.

Enligt huvudregeln skall A-bostad vara försedd med vatten, avlopp, elektriskt ljus, centraluppvärmning, badrum och wc. Att bostad hänföres till lägre klass (B eller C) är beroende av att någon eller några av de enligt huvudregeln föreskrivna bekvämligheterna saknas ävensom av bostadens beskaffenhet i allmänhet.

Beträffande tjänstebostads belägenhet föreskrives, att densamma skall vara förlagd till särskilt hus i skolans närhet. Dock kan tjänstebostad inrymmas i skolhus om detta är avsett endast för en läraravdelning. Om flera tjänstebostäder inrymmas i samma hus, skola de vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådant medgiva, försedda med var sin ingång.

Tjänstebostad för ordinarie folkskollärare skall omfatta en sammanlagd golvyta av omkring 90 m², lämpligt fördelade på minst tre rum och kök och för annan lärare en yta av omkring 60 m², lämpligt fördelade på minst två rum och kök.

I en tjänstebostads sammanlagda golvyta inräknas sådana utrymmen som kapprum, skafferi, garderober, badrum och wc men däremot ej utrymme å vind, i källare eller i uthus.

Under vissa förhållanden kan ensamstående ordinarie folkskollärare anvisas tjänstebostad av den mindre typen. Detta äger tillämpning, om för ordinarie folkskollärare avsedd bostad ej står till förfogande eller om läraren själv önskar mindre bostad.

I fråga om tjänstebostads beskaffenhet i övrigt innehåller boställsordningen vissa föreskrifter beträffande våningshöjder, bjälklags tjocklek, köksinredning m. m. Det är också i boställsordningen angivet, att till tjänstebostad skall höra hushållskällare, utrymme för bränsleförråd, tvättstuga samt, om förhållandena så medge, torkrum och torkvind.

I 10—15 §§ boställsordningen äro särskilda bestämmelser meddelade beträffande vissa äldre tjänstebostäder. Dessa bestämmelser möjliggöra vissa undantag från huvudföreskrifterna vad beträffar t. ex. tjänstebostads belägenhet, storlek, våningshöjd och bekvämligheter. Här stadgas sålunda,

bland annat, att en äldre tjänstebostad om minst två rum och kök med en sammanlagd golvyta av omkring 65 m² tills vidare kan anvisas ordinarie kvinnlig folkskollärare (12 §). Så kan ske till dess om- eller tillbyggnad eller en mera omfattande reparation av bostadshuset kommer till stånd.

I boställsordningens 21 § lämnas uppgift om de hyresavdrag lärare skall vidkännas för sin tjänstebostad. Hyresbeloppet, som avser bostad utan värme, är beroende av dels vilken hyresgrupp bostadsorten tillhör, dels tjänstebostadens storlek, dels ock dess standard (klass A, B eller C).

Tjänstebostads uppvärmning åligger i regel bostadsinnehavaren. I vissa fall åligger det dock kommunen att ombesörja uppvärmningen. Detta är alltid fallet när värmeledningssystemet omfattar jämväl annan kommunen tillhörig lokal än tjänstebostad. I sådant fall är tjänstebostadsinnehavaren skyldig att ersätta skoldistrikt för uppvärmningen. Denna ersättning blir i stort sett beroende av tjänstebostadens volym i förhållande till hela den uppvärmda volymen.

Slutligen må här nämnas, att erforderligt område till trädgård så vitt möjligt skall upplåtas åt ordinarie lärare, som innehar tjänstebostad. Det åligger också skoldistrikt att anlägga och underhålla för tjänstebostad erforderlig utfartsväg samt att uppföra och underhålla nödigt stängsel kring bostadstomt och trädgård.

Till bestridande av kostnaderna för tjänstebostäders tillhandahållande utgår *statsbidrag* (SFS nr 887/1946) från och med den 1 juli 1947. Bidrag utgår dels i form av övergångsbidrag och dels i form av byggnadsbidrag.

Övergångsbidragen utgå till skoldistrikt, som under de tjugo åren närmast före kungörelsens ikraftträdande, antingen anskaffat ny tjänstebostad för viss minimikostnad eller vidtagit större reparations- eller om- och tillbyggnadsarbeten. Ansökningar om övergångsbidrag ha prövats av länsstyrelserna efter yttranden av statens folkskolinspektörer. Bidragen utgå till och med det redovisningsår under vilket 20 år förflutit från den tidpunkt, då tjänstebostaden ifråga tagits i bruk efter verkställd byggnadsåtgärd. De varje år sålunda utgående övergångsbidragen utgöras av 160 kronor för 90 m²:s bostad, 120 kronor för 65 m²:s bostad och 80 kronor för 45 m²:s bostad.

Till bestridande av distriktens kostnader för anskaffande av nya tjänstebostäder, vare sig dessa nyuppföras eller anskaffas genom iordningställande av genom inköp eller på annat sätt förvärvad redan uppförd byggnad, utgår, enligt beslut av 1952 års riksdag, byggnadsbidrag av statsmedel med 18 000 kronor för tjänstebostad avsedd för ordinarie folkskollärare och 12 000 kronor för bostad avsedd för annan lärare. Dessa belopp gälla be- träffande av Kungl. Maj:t fr. o. m. den 1 januari 1951 meddelade bidragsbeslut; dessförinnan voro bidragsbeloppen 12 000 resp. 8 000 kronor. Statsbidrag får dock ej i något fall överstiga 40 % av de styrkta byggnadskostnaderna.

Om tjänstebostad av klass B eller C genom om- eller tillbyggnad kan bli hänförd till klass A, utgår statsbidrag med i regel 25 % av byggnadskostnaderna.

Ansökan om byggnadsbidrag ingives via statens folkskolinspektör och skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t. Av ansökningshandlingarna skall framgå, att byggnadsföretaget är erforderligt och ritningarna skola vara uppgjorda med beaktande i huvudsak av boställsordningens föreskrifter.

TREDJE KAPITLET

Tjänstebostadsbeståndet

För erhållandet av överblick i fråga om tjänstebostadsbeståndet ha vi under hösten 1953 hos samtliga statens folkskolinspektörer anhållit om vissa uppgifter, vilka lämnades med hjälp av särskilda av oss uppgjorda formulär.

Uppgifterna i det följande representera samtliga nuvarande 51 inspektionsområden och avse, då inte annat särskilt påpekas, i fråga om tidpunkt utgången av vårterminen 1953.

Av bilaga 4 framgår antalet befintliga tjänstebostäder fördelade å hyresgrupper enligt kungörelsen den 31 december 1951 (nr 798). Uppgifterna ha i tabellen specificerats för varje inspektionsområde, varvid också antalet bostäder för ordinarie folkskollärare och »annan lärare» (enligt föreskrifterna i 7 § 1 mom. boställsordningen) särskilt angivits.

Antalet i hela riket befintliga tjänstebostäder uppgår enligt tabellen till 10 215. Av dessa höra 8 316 till hyresgrupp 1, 1 765 till hyresgrupp 2, 119 till hyresgrupp 3 samt 15 till hyresgrupp 4; i hyresgrupp 5 finnes icke någon tjänstebostad. Det övervägande antalet bostäder är således beläget i hyresgrupperna 1 och 2 och större delen härav i hyresgrupp 1, nämligen ej mindre än 81 procent.

Av det sammanlagda antalet tjänstebostäder äro 5 783 avsedda för ordinarie folkskollärare och 4 432 för annan lärare (d. v. s. icke ordinarie folkskollärare och småskollärare). Fördelade på landsdelar är antalet tjänstebostäder i Götaland 5 317, i Svealand 2 818 och i Norrland 2 080.

Antalet lärartjänster åter utgjorde enligt uppgift från skolöverstyrelsen vid utgången av vårterminen 1953 31 836, varav 15 445 voro ordinarie folkskollärartjänster och 16 391 lärartjänster av annan kategori, d. v. s. »annan lärare». Om det procentuella förhållandet mellan antalet med tjänstebostäder försedda lärare och det totala antalet lärare beräknas — detta förhållande har av 1941 års lärarlönesakkunniga benämnts tjänstebostadsprocent — erhålles för landet i dess helhet till resultat att för 32 procent av lärartjänsterna i riket finns tjänstebostad. Tjänstebostadsprocenten för ordinarie folkskollärare utgör 37 och för annan lärare 27.

Då emellertid tjänstebostäder enligt gällande bestämmelser behöva finnas endast på skolorter utan hyresmarknad, synes den nu gjorda jämförelsen mellan antalet tjänstebostäder och det totala antalet lärartjänster icke ge en klar bild av tillgången på tjänstebostäder i förhållande till behovet. För att ernå ett i huvudsak rättvisande resultat, bör som jämförelseobjekt

användas icke det totala antalet lärartjänster utan antalet sådana tjänster i landsbygdsdistrikten. Antalet lärartjänster på landsbygden uppgick till sammanlagt 19 846, varav 10 098 för ordinarie folkskollärare och 9 748 för annan lärare. En jämförelse med nu angivna antal lärartjänster som grund ger till resultat en betydligt högre tjänstebostadsprocent, nämligen omkring 50. För de båda lärarkategorierna ordinarie folkskollärare och »annan lärare» skulle resultatet vid användande av detta beräkningssätt bli 57 respektive 45 procent.

Fördelade på olika delar av rikets landsbygd kunna uppgifter beträffande tjänstebostadsprocenten vårterminen 1953 utläsas ur följande sammanställning.

Landsdel	Ord. folkskollärare			Annan lärare			Totala antalet lärare och bostäder		
	Antal tjänstebostäder	Antal lärartjänster	Tjänstebostads-%	Antal tjänstebostäder	Antal lärartjänster	Tjänstebostads-%	Antal tjänstebostäder	Antal lärartjänster	Tjänstebostads-%
Götaland	2 994	4 841	62	2 323	4 346	53	5 317	9 187	58
Svealand	1 588	2 587	61	1 230	2 479	50	2 818	5 066	56
Norrland	1 201	2 670	45	879	2 923	30	2 080	5 593	37
Summa	5 783	10 098	57	4 432	9 748	45	10 215	19 846	51

Av de ovan redovisade lärartjänsterna är ett relativt stort antal knutna till skoldistrikt, där tjänstebostadsskyldighet icke föreligger. Behovet av tjänstebostäder är därför mindre än det i sammanställningen angivna antalet lärare. I kolumnerna för antalet tjänstebostäder äro alla dylika medräknade, även det mindre antal som äro belägna å orter med hyresmarknad (se sid. 20). Antalet på den egentliga landsbygden befintliga tjänstebostäder är därför något mindre än som framgår av sammanställningen. Resultatet av dessa modifikation torde bli, att tjänstebostadsprocenten genomgående ligger något högre än de i tabellen angivna siffrorna visa.

Tjänstebostadsprocenten för båda kategorierna lärare är, såsom framgår av sammanställningen, ungefärligen densamma i Göta- och Svealand men avsevärt lägre i Norrland.

1941 års lärarlönesakkunniga lämnade i sitt betänkande (SOU 1946:8, sid. 18—29) vissa statistiska uppgifter rörande tjänstebostäder för lärare vid folk- och småskolor. I avsikt att så nära som möjligt uppnå önskemålet att statistiken endast skulle omfatta orter, där hyresmarknad saknades, uteslöto de sakkunniga vid inforordandet av uppgifter från skoldistriktet sådana städer och köpingar, som bildade självständiga skoldistrikt. De sakkunnigas undersökning avsåg förhållandena under vårterminen 1942.

I de uppgifter, som avgåvos, redovisades sammanlagt 13 928 tjänstebostäder. Enligt en samtidigt av skoldistriktet utförd klassificering av bostä-

derna, vilken verkställdes i överensstämmelse med en viss av de sakkunniga angiven kategoriindelning, skulle härav 991 ha utgjort A-bostäder, 3 820 B-bostäder, 4 292 C-bostäder samt 4 825 D-bostäder.

Våren 1947 verkställdes en allmän klassificering av samtliga då befintliga tjänstebostäder för folk- och småskollärare. Denna klassificering, vilken utfördes av 52 särskilda synenämnder, var och en med statens vederbörande folkskolinspektör såsom ordförande samt två av länsstyrelsen utsedda ledamöter, hade till syfte att åstadkomma ett underlag för den hyresdifferentiering efter bostädernas olika beskaffenhet, som skulle genomföras från och med den 1 juli 1947 enligt den då fastställda boställsordningen. Det sammanlagda antalet därvid klassificerade tjänstebostäder uppgick till 14 116, därav för ordinarie folkskollärare 7 810 och för annan lärare 6 306 bostäder. Klassificeringen gav till resultat, att 1 290 bostäder förklarades enligt boställsordningens bestämmelser vara A-bostäder, 3 202 B-bostäder och 6 692 C-bostäder samt att 2 932 bostäder underkändes. De godkända bostäderna fördelade sig efter lärarkategori på följande sätt.

	A-bostäder	B-bostäder	C-bostäder	Summa
Ord. folkskollärare	969	2 139	3 615	6 723
Annan lärare	321	1 063	3 077	4 461
Summa	1 290	3 202	6 692	11 184

Över synenämndernas beslut anfördes besvär i vissa fall, vilket emellertid endast i obetydlig mån föranledde någon ändring av den gjorda klassificeringen.

På grund av att riksdagen uttryckt önskemål därom tillkallade chefen för finansdepartementet under hösten 1947 i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande fyra utredningsmän med uppdrag att granska utfallet av den allmänna klassificeringen av tjänstebostäderna för folkskolans lärare. Klassificeringsutredningen, som utredningen kallade sig, gjorde en omfattande stickprovsundersökning och uttalade i anslutning härtill rörande utfallet av klassificeringen, »att klassificeringen i det stora hela utförts med stor noggrannhet och att väsentligt fog för erinringar beträffande tillämpningen av de principer, som legat till grund för densamma, icke föreligger samt att, även om i här förut berörda fall något skiftande bedömningsgrunder synas ha tillämpats och det i undantagsfall kunnat ifrågasättas, huruvida bostad hänförs till vederbörlig klass, utredningen dock icke funnit sådana omständigheter föreligga, som kunna giva anledning till att frågan om ny klassificering skulle behöva tagas under övervägande.»

Tjänstebostädernas fördelning vårterminen 1953 på de i 20 § boställsordningen omnämnda klasserna åskådliggöres i bilaga 5. Antalet A-bostäder

utgör för ordinarie folkskollärare 2 736 eller 47 procent av hela antalet bostäder för dylika lärare. Motsvarande siffror för annan lärare äro 1 234 respektive 28. Antalet C-bostäder åter uppgår till 1 473 eller 25 procent av hela antalet bostäder för ordinarie lärare samt till 1 956 eller 44 procent av antalet bostäder för annan lärare. Av samtliga tjänstebostäder utgör 39 procent A-bostäder, 28 procent B-bostäder och 33 procent C-bostäder. A-bostäderna utgöra sålunda en större del än bostäder tillhörande någon av de övriga bostadsklasserna, då man ser till hela antalet tjänstebostäder liksom bostäder för enbart ordinarie folkskollärare, medan däremot antalet C-bostäder är störst, då det gäller annan lärare. För den sistnämnda kategorien av lärare är alltså bostadsstandarden lägst, så långt klassindelningen enligt 20 § boställsordningen kan anses giva representativt uttryck för tjänstebostädernas standard.

Det ovan återgivna siffermaterialet beträffande tjänstebostäderna och deras fördelning å bostadsklasser vid de angivna undersökningstillfällena vårterminen 1942, våren 1947 och vårterminen 1953 kan givetvis utnyttjas för jämförelser. Några bestämda slutsatser torde dock näppeligen kunna dragas av dylika jämförelser, enär bland annat något olika klassificeringsgrunder torde ha använts. Beträffande utvecklingen från 1947 till 1953 kan konstateras, att antalet A-bostäder ökat trots att totala antalet tjänstebostäder minskat.

Till belysande av bostadsstandarden må vidare anföras en del ytterligare uppgifter hämtade från den undersökning, som vi verkställt under hösten 1953.

Enligt 7 § 2 mom. boställsordningen skall, därest annan tjänstebostad icke står till förfogande eller därest läraren så önskar, för ordinarie folkskollärare, som är ensamstående, såsom tjänstebostad kunna tills vidare godkännas bostad av mindre storlek än omkring 90 kvadratmeter, dock minst omkring 60 kvadratmeter. Antalet bostäder med en golvyta av omkring 60 kvadratmeter, vilka i enlighet härmed anvisats till ensamstående ordinarie lärare, utgjorde för hela landet endast 159, varav 28 klassificerats som A-bostäder, 47 som B-bostäder och 84 som C-bostäder.

Boställsordningen 12 § öppnar vidare möjlighet för skoldistrikt att såsom tjänstebostad anvisa åt ordinarie kvinnlig folkskollärare lägenhet, bestående av minst två i lämplig direkt förbindelse med varandra stående rum och kök med en sammanlagd golvyta av omkring 65 kvadratmeter, samt åt icke ordinarie folkskollärare eller småskollärare, biträdande lärare och lärare vid mindre folkskola ett rum och kök i direkt förbindelse på samma botten med en sammanlagd golvyta av omkring 45 kvadratmeter. Antalet tjänstebostäder av förstnämnda slag var 443 — varav 70 A-bostäder, 161 B-bostäder och 212 C-bostäder, medan bostäderna med en golvyta av omkring 45 kvadratmeter uppgingo till 928. Härav voro 71 A-bostäder, 248 B-bostäder och 609 C-bostäder. Det sammanlagda antalet bostäder, som med tanke på

bland annat bostadsinnehavarens tjänsteställning icke fyllde de krav på golvyta, vilka angivas i 7 § 1 mom. boställsordningen, uppgick således vid utgången av vårterminen 1953 till 1 530. Dessa bostäder representerade 15 procent av hela tjänstebostadsbeståndet.

Såsom framgår av bilaga 6 utgjorde hela antalet sådana äldre tjänstebo-städer, som avses i 14 § 2 mom. boställordningen och som sakna central-uppvärmning, badrum eller vattenklosett, ej mindre än 3 878 eller omkring 38 procent av hela tjänstebostadsbeståndet. Härav utgjorde 1 804 respektive 2 074 bostäder för ordinarie folkskollärare respektive annan lärare. I pro-cent av hela antalet bostäder för nu nämnda kategorier av lärare uppgick här nämnda bostäder till drygt 31 för ordinarie folkskollärare och nära 47 för annan lärare. Enligt 15 § boställsordningen skall äldre tjänstebostad, som i fråga om golvyta och beskaflenhet avviker från vissa i 7 och 8 §§ givna föreskrifter, såvitt möjlighet därtill föreligger, vid första efter bo-ställsordningens ikraftträdande skeende om- eller tillbyggnad av hus, in-rymmande tjänstebostaden, eller mera omfattande reparation å sådant hus bringas till överensstämmelse med de i sistnämnda paragrafer givna före-skrifterna. En jämförelse med det av 1941 års lärarlönesakkunniga fram-lagda undersökningsmaterialet visar också, att antalet bostäder med enbart vatten, avlopp och elektriskt ljus, d. v. s. som äro utrustade med de s. k. primärbekvämligheterna men sakna centraluppvärmning, badrum eller vat-tenklosett, sjunkit (från 4 292 till 3 878).

Bilaga 6 utvisar även antalet bostäder, som jämlikt medgivande av skol-överstyrelsen fortfarande sakna vatten, avlopp eller elektriskt ljus. Antalet sådana bostäder för ordinarie folkskollärare utgjorde vid utgången av vår-terminen 1953 19 och för annan lärare 31, d. v. s. sammanlagt 50, och är följaktligen ytterst litet i förhållande till hela antalet bostäder.

Ett mindre antal tjänstebostäder äro belägna på orter, som äga hyres-marknad. Enär lärare har skyldighet att mottaga tjänstebostad även i nu avsedda fall, för såvitt den anvisade bostaden till beskaflenhet och storlek står i överensstämmelse med boställsordningens bestämmelser, har det synts vara av intresse att erhålla uppgift om sådana bostäder och deras fördel-ning å bostadsklasser enligt 20 § boställsordningen liksom även bostädernas hänförlighet till lärarkategori. Uppgifterna i fråga framgå av nedanstående tabell.

Klass	Anvisade åt		Summa
	ord. folk-skollärare	annan lärare	
A	163	60	223
B	146	124	270
C	37	79	116
Summa	346	263	609

Vid den nu företagna undersökningen av tjänstebostadsbeståndet har också angivits antalet vid utgången av vårterminen 1953 befintliga bostäder, vilka förhyrts av skoldistriktet i andra än kommunala fastigheter och som tillhandahållits som tjänstebostad. Såsom framgår av följande sammanställning är emellertid detta antal tämligen litet.

Klass	Anvisade åt		Summa
	ord. folk- skollärare	annan lärare	
A	23	16	39
B	8	18	26
C	9	11	20
Summa	40	45	85

I enlighet med de förutsättningar, som nu äro rådande beträffande skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostäder ha folkskolinspektörerna vidare verkställt en bedömning av det totala antalet tjänstebostäder, som skulle vara erforderligt höstterminen år 1958. Såsom framgår av bilaga 7 uppskattas tjänstebostadsbehovet till 7 846 för ordinarie folkskollärare och 5 229 för annan lärare eller totalt 13 075. Detta skulle vid jämförelse med antalet bostäder vid utgången av vårterminen 1953 innebära, att — om nu gällande bestämmelser ifråga om skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder bibehållas oförändrade — en ökning av omkring 2 050 tjänstebostäder för ordinarie folkskollärare och omkring 800 för annan lärare eller sammanlagt omkring 2 850 skulle vara erforderlig under femårsperioden fram till år 1958.

FJÄRDE KAPITLET

Skolväsendets beroende av lärarbostäder

Möjligheten att på lämpligt sätt upprätthålla skolväsendet har — särskilt på den egentliga landsbygden men även i vissa tätorter — ansetts vara i hög grad beroende av att den erforderliga lärarpersonalen kan få sin bostadsfråga ordnad på ett tillfredsställande sätt. Det förtjänar sålunda understrykas, att även om bostadsfrågan givetvis är ett lärarens eget problem, ligger det samtidigt i kommunens-skoldistriktets intresse att bostadsfrågan löses. Detta kan också anses ha kommit till uttryck vid utarbetandet av gällande boställsordning för folkskolans lärare, vilken ålägger skoldistrikt skyldighet att under vissa förutsättningar tillhandahålla tjänstebostäder. Till grund för boställsordningen ligger 1941 års lärarlönesakkunnigas uttalanden och förslag. De sakkunniga gjorde bl. a. det uttalandet (sid. 41 i betänkandet), att även om ett skoldistrikt icke hade skyldighet att tillhandahålla viss lärare tjänstebostad, borde det dock åligga distriktet att på allt sätt hjälpa läraren att erhålla bostad.

Med hänvisning till det i kommunal regi eller med kommunalt stöd på senare år i stor utsträckning bedrivna bostadsbyggandet har den frågan framkastats, huruvida behov principiellt skall anses föreligga att längre bibehålla anordningen med tjänstebostäder åt folkskolans lärare eller om tidpunkten kan vara inne att helt avveckla tjänstebostadssystemet.

Med tillkomsten av 1947 års lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande (SFS nr 523/1947) vidgades möjligheterna för kommunerna att göra en mera aktiv insats till fromma för en ökad bostadsproduktion. Första paragrafen av lagen har följande lydelse:

Kommun äger, om den så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen, ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning, som kommunen bestämt, användas till åtgärder i syfte att nedbringa inom kommunen bosatta personers kostnader för anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad.

Lagen stadgar således om rättighet för kommun att vidtaga subventioneringsåtgärder i avsikt att stimulera bostadsförsörjningen och har sålunda ökat den kommunala handlingsfriheten på området. Däremot medför lagen ingalunda någon skyldighet för kommun att vidtaga sådana åtgärder och innefattar än mindre något åläggande för kommunen att tillhandahålla bostäder åt dess invånare. Under sådana omständigheter kan någon garanti för lärare att erhålla bostad icke anses föreligga till följd av bestämmelserna i 1947 års bostadsförsörjningslag och lagen sålunda icke heller be-

traktas såsom något substitut till tjänstebostadsföreskrifterna i folkskolestadga, avlöningsreglemente och boställsordning. Slutsatsen måste därför bli att tillkomsten av bostadsförsörjningslagen icke utesluter behovet av särskilda bestämmelser och åtgärder beträffande lärarnas bostadsfråga.

Skoldistrikts skyldighet att tillhandahålla läarbostäder

Enligt 52 § folkskolestadgan åligger det, såsom i det föregående framhållits, skoldistrikt att åt lärare tillhandahålla tjänstebostad, som står i överensstämmelse med de i boställsordningen givna eller med stöd av densamma meddelade bestämmelserna om på ort, varest skola är belägen, i skolans närmare omgivning icke finnes hyresmarknad för sådana bostäder.

Boställsordningen (1 § 2 mom.) stadgar, såsom också tidigare nämnts, att *varje* bostad, som av skoldistriktet upplåtits till lärare vid av distriktet inrättad folk- eller småskola, är tjänstebostad under förutsättning att bostaden enligt föreskrifterna i boställsordningen (20 §) kan hänföras till någon av de i föreskrifterna angivna klasserna. Undantag från denna regel kunna icke förekomma på grund av andra omständigheter än sådana, som äga samband med bostadens beskaffenhet. Detta innebär, att skoldistrikt som — oaktat att hyresmarknad enligt 52 § folkskolestadgan kan anses föreligga — uthyr bostad åt läraren, skall anses upplåta denna bostad åt honom som tjänstebostad och sälunda på för sådan bostad gällande villkor om bostaden blott uppfyller boställsordningens krav.

Denna bestämmelse öppnar möjlighet för läraren att begära, att en av kommunen åt honom enligt vanliga hyresvillkor upplåten bostad skall förklaras såsom tjänstebostad. Såsom i direktiven framhållits, ter sig detta numera icke riktigt mot bakgrund av den mera aktiva bostadspolitik, som 1947 års bostadsförsörjningslag ger kommunerna möjlighet att bedriva. Om lärare, även i sådana fall då hyresmarknad finnes, med stöd av boställsordningens 1 § 2 mom. skall kunna kräva, att bostad — trots att den av kommunen upplåtits som hyreslägenhet i vanlig ordning — skall förklaras vara tjänstebostad, uppstå icke avsedda konsekvenser. Bestämmelsen i 1 § 2 mom. boställsordningen kan nämligen leda till att hyreslägenhet i ett av kommunen eller av en dess stiftelse ägt hus i en stad, där ingen kan förneka att hyresmarknad i ordets fulla bemärkelse finnes, förklaras vara tjänstebostad.

Till belysande av det anförda må här åberopas ett av regeringsrätten år 1952 avkunnat utslag (regeringsrättens årsbok, ref. 6). Den i årsboken lämnade redogörelsen för målet, det s. k. Gnosjöfallet, har rubricerats på följande sätt: »Vid tillämpning av 1 § 2 mom. boställsordningen för folkskolans lärare har det ansetts sakna betydelse, huruvida å den ort, varest skolan är belägen, finnes hyresmarknad för bostäder av i boställsordningen

avsedd beskaffenhet.» De i målet föreliggande omständigheterna voro i huvudsak följande.

Tvenne ordinarie folkskollärare i Gnosjö sockens skoldistrikt hade i samband med indragning av de skolor, vid vilka de tidigare varit placerade, förflyttats till den nybyggda centralskolan i Gnosjö stationssamhälle. I brist på lämpliga bostäder inom stationssamhället hade de till en början bott kvar i sina dittillsvarande tjänstebostäder vid de indragna skolorna. Sedan emellertid Gnosjö kommun i kommunalnämndens regi uppfört ett bostadshus i två våningar i närheten av centralskolan, innehållande i vardera våningen en bostadslägenhet om ca 90 kvm, hade lärarna förhyrt dessa bostäder av kommunen till en hyra av 1 500 kronor för lägenhet och år, varjämte de själva fingo bekosta och ombesörja eldnings. Gnosjö tillhörde hyresgrupp I, inom vilken hyresavdraget för tjänstebostäder tillhörande klass A utgjorde 888 kronor för år. Lärarna anhöllo hos länsstyrelsen i Jönköpings län, att länsstyrelsen måtte besluta att deras bostäder skulle anses vara tjänstebostäder.

Efter hörande av kommunalfullmäktige och vederbörande folkskolinspektör förklarade länsstyrelsen i sin resolution att, enär enligt stadgande i 1 § 2 mom. boställsordningen varje bostad, som av skoldistrikt upplåtes till lärare vid av distriktet inrättad folk- eller småskola, vore att anse såsom tjänstebostad under förutsättning att bostaden enligt föreskrifterna i 20 § boställsordningen kunde hänföras till någon av de i sistnämnda paragraf angivna klasserna, lärarnas framställning icke föranledde annat länsstyrelsens yttrande än att det ålåg skoldistriktet att hos vederbörande folkskolinspektör påkalla syn för klassificering av deras bostadslägenheter.

Över länsstyrelsens beslut anförde kommunalfullmäktige besvär hos regeringsrätten, som infortrade yttrande från skolöverstyrelsen. Överstyrelsen hemställde i sitt yttrande att Kungl. Maj:t, enär sålunda avsedd hyresmarknad icke funnes, ej måtte finna skäl göra ändring i överklagade resolutionen i vad därigenom skoldistriktet förklarats pliktigt tillhandahålla lärarna tjänstebostäder, vilka stode i överensstämmelse med de i boställsordningen givna eller med stöd av denna meddelade bestämmelserna.

Regeringsrätten meddelade den 12 februari 1952 följande utslag: »Enär den omständigheten att i Gnosjö stationssamhälle må finnas hyresmarknad för sådana bostäder som de i målet avsedda, icke såsom kommunalfullmäktige gjort gällande i och för sig föranleder till att ifrågavarande genom hyresavtal upplåtna bostäder icke äro att anse som tjänstebostäder samt ej heller eljest i målet förekommit något förhållande, som föranleder att bostäderna skola annorlunda anses, lämnar regeringsrätten besvären utan bifall.» Utslaget var enhälligt.

Av intresse är också följande utslag, vilket givits i regeringsrätten den 4 maj 1954 i anledning av besvär angående tjänstebostad. Omständigheterna i målet voro i huvudsak följande.

Vid sammanträde den 4 december 1950 bestämde drätselkammaren i Lycksele hyran för en till klaganden — en folkskollärare i distriktet — uthyrd lägenhet, för vilken staden tecknat sig i bostadsrättsförening, till 2 175 kronor för år. I det vid sammanträdet förda protokollet antecknades, att de lägenheter som uthyrdes av staden under inga förhållanden skulle anses såsom tjänstebostäder.

Sedan klaganden hos vederbörande folkskolinspektör gjort framställning om klassificeringssyn å den till honom uthyrda bostaden och denne i skrivelse till klaganden den 5 mars 1951 — under återopande att bostaden icke upplåtits av Lycksele stads skoldistrikt utan uthyrts av drätselkammaren samt att, då orten hade hyresmarknad, skyldighet för distriktet att tillhandahålla tjänstebostad icke syntes föreligga — förklarat, att han icke kunde betrakta bostaden som tjänstebostad och därför ansåge sig förhindrad att bifalla klagandens framställning, utlät sig länsstyrelsen i anledning av besvär av klaganden genom utslag den 4 september 1951 sålunda: »Då ifrågavarande bostad upplåtits av Lycksele stads drätselkammare, kan den icke anses utgöra sådan tjänstebostad, varom förmåles i boställsordning för folkskolans lärare, och är den på grund härav icke heller underkastad de i nämnda boställsordning för sådan bostad meddelade bestämmelser. Länsstyrelsen prövar på grund härav skäligt lämna besvären utan bifall.»

Sedan klaganden därefter hos folkskolinspektören gjort förnyad framställning om klassificeringssyn å bostaden, förklarade denne i skrivelse till klaganden den 7 juni 1952 — under återopande att bostaden icke tillhörde staden utan en bostadsrättsförening samt under hänvisning till länsstyrelsens nyssnämnda utslag — att han ansåge sig förhindrad att bifalla framställningen.

Häröver besvärade sig klaganden hos länsstyrelsen under yrkande att länsstyrelsen måtte ålägga folkskolinspektören att klassificera bostaden.

Enligt utslag den 19 december 1952 fann sig länsstyrelsen på anført skäl förhindrad att upptaga de förnyade besvären till prövning. Sedan klaganden fullföljt sin talan, fann Kungl. Maj:t genom utslag den 19 maj 1953, enär de besvär klaganden hos länsstyrelsen anført över folkskolinspektörens beslut den 7 juni 1952 måste anses jämväl innefatta framställning om förklaring att bostaden skall anses utgöra tjänstebostad, samt länsstyrelsen icke ägt undandraga sig prövning av detta yrkande, skäligt att med undanröjande av nyssnämnda utslag visa målet åter till länsstyrelsen för laglikmätig behandling.

Genom överklagade utslaget den 22 juli 1953 utlät sig länsstyrelsen: »Enär länsstyrelsen genom sitt beslut den 4 september 1951 förklarat bostaden icke kunna anses utgöra tjänstebostad och skäl att frångå denna uppfattning icke framkommit, finner länsstyrelsen fortfarande bostaden icke kunna anses såsom tjänstebostad och lämnar förty klagandens yrkande utan bifall.»

Häri yrkade klaganden ändring. Utslaget i regeringsrätten sammanfattades på följande sätt:

»Kungl. Maj:t har i nåder låtit Sig föredragas ovanberörda underdåniga besvär; och enär med hänsyn till de omständigheter, under vilka ifrågavarande, av staden med bostadsrätt innehavda lägenhet upplåtits till klaganden, upplåtelsen måste anses hava skett av Lycksele stads skoldistrikt,

och vid sådant förhållande den omständigheten, att i distriktet må finnas hyresmarknad för sådana bostäder som ifrågavarande, icke i och för sig föranleder till att bostaden ej är att anse såsom tjänstebostad,

samt ej heller eljest i målet förekommit något förhållande, som föranleder att bostaden skall annorlunda anses,

prövar Kungl. Maj:t lagligt att med ändring av nu överklagade utslaget förklara, att klassificeringssyn å bostaden skall i vederbörlig ordning verkställas.»

Sådana fall som de nu refererade utgöra, även om de äro sällsynta, belägg för att ifrågavarande bestämmelse i boställsordningen numera, sedan kommunalt bostadsbyggande blivit allt vanligare, kan utnyttjas av lärare i syfte att erhålla lägre hyra än som eljest skulle behöva erläggas å allmänna hyresmarknaden.

Vi komma därför i annat sammanhang (kap. 9) att föreslå härav påkallad ändring i 1 § 2 mom. boställsordningen.

Om *hyresmarknadsbegreppet* skall bibehållas, leder den föreslagna ändringen av 1 § 2 mom. boställsordningen till att de bostäder, som uppföras eller förvaltas av kommunala eller halvkommunala organ, skola beaktas vid bedömande av frågan om hyresmarknad föreligger. Angelägenheten av att så sker har understrukits i direktiven för vårt uppdrag. I sammanhanget har departementschefen uttalat, att hela spørsmålet om reglerna för bestämmandet av om hyresmarknad skall anses föreligga eller ej bör bli föremål för övervägande. Till ledning vid en omprövning av det nyssnämnda spørsmålet har anförts, att man vid bedömandet av om hyresmarknad skall vara för handen icke böra taga hänsyn till förhållandena under nuvarande krisläge å bostadsmarknaden.

Enligt vad vi inhämtat anses också på lärarhåll hyresmarknadsbegreppet otillfredsställande definierat och i behov av precisering. Det synes vara särskilt en faktor, som lärarna tillmäta betydelse, nämligen rörligheten på ortens hyresmarknad. Den verkliga omsättningen på lägenheter, vilken är avgörande för lärarnas möjligheter att få bostad, har på lärarhåll ansetts böra i högre grad än för närvarande beaktas vid utformningen av de nya reglerna för bestämmandet av förekomsten av hyresmarknad.

Enligt de i 52 § folkskolestadgan intagna bestämmelserna, som reglera skoldistrikts skyldighet att tillhandahålla lärare tjänstebostad, är skyldigheten helt beroende av om i skolans närmare omgivning hyresmarknad finnes för bostäder, som till storlek och beskaffenhet i huvudsak motsvara

boställsordningens krav på lärarbostäder. Det är emellertid icke angivet, hur man skall konstatera, om hyresmarknad finnes eller icke. 1941 års lärarlönesakkunniga framhöllo, att detta kunde avgöras först efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Till ledning för prövningen ha de sakkunniga emellertid anfört en del synpunkter. De ha sålunda framhållit, att det icke bör krävas, att något större antal förhyrningsbara bostäder skall finnas på orten för att hyresmarknad skall anses förefinnas, att hyresmarknad skall finnas för sådana bostäder, som till storlek och beskaffenhet i huvudsak motsvara gällande boställsordnings krav på bostad för den ifrågavarande läraren, samt att en ort icke kan vid viss tidpunkt anses sakna hyresmarknad, om sådan under normala tider finns på orten men möjlighet att vid nämnda tidpunkt anskaffa bostad åt en lärare är mindre eller kanske så gott som utesluten på grund av vissa särskilda förhållanden. Härmed åsyftade de sakkunniga bland annat de vid en bristsituation på hyresmarknaden uppkommande särskilda svårigheterna att hyra bostad. Det nu återgivna torde jämte rättsfall på området vara vad som för närvarande i huvudsak finnes till ledning vid bedömandet av frågan om hyresmarknad föreligger eller inte.

Detta bedömande är av stor ekonomisk betydelse för såväl kommunen som statsverket, enär det är avgörande för kommunens skyldighet att hålla tjänstebostäder och därmed även rätten för kommunen att erhålla statsbidrag. Bedömandet torde emellertid vara av betydelse även så till vida att det, oavsett resultatet, kan sägas utgöra en viss garanti för att läraren — antingen genom att hyresmarknad förefinnes eller att tjänstebostad tillhandahålls — kan erhålla bostad och därmed för skolan att få lärare. På ort med hyresmarknad har läraren att i likhet med andra medborgare lösa sin bostadsfråga på den öppna hyresmarknaden, och då det är brist på lägenheter på allmänna bostadsmarknaden, måste läraren lika väl som övriga medborgare finna sig i svårigheterna.

Vid tillämpningen av hyresmarknadsbegreppet är bostads belägenhet i förhållande till skolan en fråga av betydelse. Gränsen för det område, inom vilket hyresmarknad skall finnas för att skoldistrikt skall vara befriat från skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostad, ansågo 1941 års lärarlönesakkunniga icke böra gå på längre avstånd från skolan än ungefär två km, farbar väg. Med hänsyn till att det minsta avstånd, för vilket skolskjuts må anordnas, enligt praxis skall vara drygt 4 km och då vad som kräves av eleverna ifråga om enskild förflyttning också torde kunna presteras av lärarna, anse vi att denna sträcka av omkring 4 km bör kunna godtagas som avstånd mellan skolan och hyresmarknadsområdets gränser.

Med beaktande av i det föregående angivna synpunkter ha vi övervägt olika sätt för bestämmandet av när skyldighet bör åvila skoldistrikt att hålla tjänstebostäder.

För det fall, att ett hyresmarknadsbegrepp allt fortfarande skall vara

normerande vid prövningen av nyssnämnda skyldighet, skulle begreppet möjligen kunna definieras på följande sätt:

Hyresmarknad skall anses finnas, då antalet hyreslägenheter — bortsett från tjänstebostäder för olika kategorier av personal — av i boställsordningen avsett slag i skolans närmare omgivning är dubbelt så stort som antalet lärare, vilka på grund av sin anställning fylla fordringarna för erhållande av tjänstebostad. I denna beräkning skall även ingå antalet lägenheter i av kommun eller kommunal stiftelse ägda fastigheter liksom även lägenheter i bostadsrättsförening tillhöriga hus.

I förhållande till nu gällande regler för bedömande av huruvida hyresmarknad föreligger eller ej, innebär detta en betydelsefull utvidgning icke blott med hänsyn till den tidigare omtalade ökade kommunala bostadsbyggnadsverksamheten utan även med hänsyn därtill, att de på många håll alltmåra dominerande s. k. insatslägenheterna erkännas som i sammanhanget godtagbar bostadstyp. Enligt vår mening är det vid bedömandet av hyresmarknadsfrågan — liksom över huvud taget, då det gäller bostadsfrågans ordnande för lärarna — nödvändigt, att man beaktar den betydande bostadstillgång, som de av kommunen direkt eller indirekt ägda och de av bostadsrättsföreningarna innehavda fastigheterna numera representera. Den i det föregående av utredningen förordade ändringen av 1 § 2 mom. boställsordningen undanröjer också de hittillsvarande formella hindren för beaktandet av det kommunala bostadsbeståndet. Då vi räkna med också de s. k. insatslägenheterna anse vi — enär inte alla lärare kunna antagas äga sådan ekonomi, att de omedelbart kunna inbetala det för förvärv av lägenheter av denna typ erforderliga insatsbeloppet av egna medel — att hinder ej skall möta för skoldistrikt att helt eller delvis förskottera kontantinsatsen för vederbörande lärare. I sådant fall bör givetvis ett avtal mellan läraren och skoldistriktet upprättas, vilket gör det möjligt för läraren att under rimlig tid successivt återbetala beloppet jämte därå belöpande ränta. Den hjälp, som skoldistriktet härvid lämnar läraren, anse vi vara motiverad av skoldistriktets och skolans intresse av att lärarens bostadsfråga blir nöjaktigt ordnad.

Man skulle vidare kunna tänka sig en sådan utvidgning av den förenämnda huvudregeln om krav på ett visst antal bostäder, att hyresmarknad alltid skulle anses föreligga, om skoldistriktet kan erbjuda lärare av folkskolinspektören godkänd bostad utan att den får karaktär av tjänstebostad. Genom en sådan tilläggsregel skulle det ur skolans synpunkt eftersträfvade målet uppnås, nämligen att läraren erhåller en godtagbar bostad. I dylikt fall skulle alltså skoldistriktet befrias från en eljest föreliggande skyldighet att uppföra tjänstebostad; läraren skulle härvid likställas med lärare, som är anställd i skoldistrikt med hyresmarknad enligt huvudregeln. En sådan regel skulle kunna tänkas tillämpas, då det kan visa sig lämpligt för en kommun att bland övriga bostadsbehov, som förefinnas, också tillgodose

en eller ett par lärares genom uppförande i vanlig ordning, d. v. s. med anlitande av statliga lån, av ett bostadshus. Detta resonemang förutsätter i viss mån, att ett bostadsbehov föreligger inom kommunen av sådan storlek, att man nått ett övergångsstadium till hyresmarknad i vedertagen bemärkelse. På rena landsbygden torde utvägen ifråga endast mera undantagsvis kunna komma till användning. Det är sålunda såsom övergångsform mellan skolort med hyresmarknad å ena sidan och skolort med utpräglat tjänstebostadsbehov å den andra, som regeln skulle kunna vara av värde.

Vi ha ingående prövat förenämnda metod att med tillhjälp av ett på angivet sätt definierat hyresmarknadsbegrepp söka avgöra om skyldighet skall föreligga för kommun att tillhandahålla tjänstebostäder eller ej. Vi ha därvid funnit, att även denna metod skulle kunna leda till icke avsedda resultat. Detta äger främst sammanhang med vilken proportion, som bör vara rådande mellan antalet hyreslägenheter och antalet lärare. I den ovan återgivna definitionen har detta förhållande angivits såsom 2:1. När lärarantalet är relativt litet, kan det vara tveksamt, om en bostadstillgång på det dubbla antalet lägenheter verkligen innebär möjlighet för läraren att få sin bostadsfråga ordnad. Då antalet lärare är stort, kan den angivna proportionen å andra sidan vara för hög. Risk finnes således för att det i åtskilliga fall kan bliva, sakligt sett, felaktiga resultat av en sådan regel. En schematisering på nu tänkt sätt torde därför vara svår att genomföra. Även i övrigt synes oss den nu tänkta metoden vara mindre tillfredsställande.

Vi ha därför övervägt också en annan metod för bestämmandet av skyldigheten för skoldistrikt att hålla tjänstebostäder.

Denna metod skulle innebära, att man upprättar förteckningar å skolorter, som äro belägna inom bebyggelseområden (tätorter) av sådan karaktär att skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad prövats icke skola föreligga; i det följande ha dessa förteckningar benämnts *tätortsförteckningar*. Med skolort avses här icke ett administrativt område utan den plats, där skola är belägen. Vid upprättandet av sådana förteckningar skall man fästa mindre avseende vid, om hyresmarknad enligt gällande praxis förefinnes eller icke, och i stället beakta huruvida respektive bebyggelseområdes storlek och struktur m. m. gör det sannolikt, att läraren där kan erhålla bostad utan att tjänstebostad tillhandahållas. Lärarens möjligheter att få bostad skola därvid icke bedömas med hänsyn till dagens läge å bostadsmarknaden utan efter vad som normalt kan vara att påräkna. Bebyggelseområdets storlek, läge och struktur samt av kommunen visad vilja att lösa bostadsfrågan för kommunens invånare bör vara grunden för dess upptagande å tätortsförteckningen. Skolort bör få uppföras å förteckningen även då densamma är belägen utanför tätort men på högst 4 km:s avstånd från dennas gräns. En särskild tätortsförteckning skall upprättas för varje inspektionsområde.

Tätortsförteckningarna böra vara gällande under väsentlig tidrymd. Möjligheterna att under denna tid företaga ändringar i förteckningarna böra vara små, och ändringar sålunda sällan förekommande. Den väsentliga vinsten med tätortsförteckningarna skall nämligen ligga däri, att båda parter — läraren såväl som skoldistriktet — ha kännedom om att skolort är eller inte är uppförd å tätortsförteckningen för inspektionsområdet och att orten efter den grundliga prövning, som verkställts i samband med förteckningens upprättande, inte heller kan komma att få sin ställning i detta hänseende ändrad förrän vid nästa översyn av förteckningarna. Härigenom skulle mera fasta normer vinnas för bedömandet av möjligheten att få respektive skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostad. De hittills ej sällan förekommande meningsskiljaktigheterna i dessa frågor torde komma att minska i antal och i varje fall koncentreras till tidpunkterna för upprättandet av nya förteckningar.

Om den tidslängd, under vilken förteckningarna böra gälla, må följande anföras. Vi ha redan framhållit, att de böra vara gällande under väsentlig tidrymd, vilket är av värde för båda parterna. Å andra sidan kan utvecklingen medföra så väsentliga förändringar av en Orts storlek och struktur, att den, som icke tidigare varit uppförd å förteckningen, efter någon tid utvisar karakteristika, som böra föranleda dess upptagande på tätortsförteckningen. Orsaken till sådana förändringar av en Ort kan exempelvis vara, att en betydande industri startats på orten. En sådan utveckling, som här åsyftats, kan gå mer eller mindre snabbt. Det kan självfallet med hänsyn härtill diskuteras, vad som kan vara en lämplig period. Man torde få göra valet med utgångspunkt från de förut anförda synpunkterna om angelägenheten av så lång period som möjligt men samtidigt med beaktande av att perioden icke får göras längre än att hänsyn någorlunda snart kan komma att tagas till sådana förändringar, som nyss nämnts. Vi ha därför kommit till den uppfattningen, att den lämpligaste längden av en period är fem år. Skulle ändock större och mera väsentliga förändringar av en Ort under löpande period ge anledning till justering av tätortsförteckningen, bör detta i undantagsfall kunna ske på sätt, som vi föreslå i det följande.

I god tid före femårsperiods utgång bör Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, skolöverstyrelsen med ledning av vunna erfarenheter utfärda anvisningar om vad som skall beaktas vid revision av de tätortsförteckningar, som gälla för löpande period.

För upprättande av förslag till tätortsförteckningar, synas följande anvisningar böra i huvudsak gälla.

Till grund för överbägandena om vilka orter, som skola uppföras å tätortsförteckningarna, böra läggas de förteckningar å tätorter, vilka uppgjorts av statistiska centralbyrån i anslutning till bearbetningen av material från den senaste folkräkningen (f. n. 1950 års folkräkning).

Med ledning av dessa förteckningar å tätorter böra folkskolinspektörerna

— var och en för sitt inspektionsområde — uppgöra förslag till tätortsförteckningar och därvid beakta följande.

Samtliga städer och köpingar skola medtagas å tätortsförteckning. Detta utesluter emellertid inte, att tjänstebostäder i vissa fall kunna erfordras i »icke-tätortsdelar» av en del städer och köpingar. Sådana delar skola då undantagas vid uppförande av staden eller köpingen å förslaget.

Ifråga om övriga orter inom inspektionsområdet skall gälla, att tätorter med minst 900 invånare¹ skola medtagas samt därutöver mindre orter, där svårigheter kunna antagas icke uppkomma för lärare att erhålla bostad utan att tjänstebostad tillhandahålles. Vid prövningen, huruvida sådan mindre ort skall medtagas bör hänsyn icke tagas till dagens läge på bostadsmarknaden. Om det med hänsyn till ortens läge och struktur m. m. kan förutsättas finnas vilja och intresse från kommunala myndigheters sida att i stiftelseform eller annorledes, genom insatser för bildande av bostadsrättsförening av något slag eller genom att stödja enskilda initiativ medverka till att lärarepersonalen erhåller bostäder å öppna bostadsmarknaden, utgör detta ett skäl att medtaga orten å förslaget till tätortsförteckning, även om invånareantalet skulle vara relativt litet.

Det bör beaktas, att inte bara från varandra klart avgränsade tätortsbildningar finnas, utan ofta kunna tätortsbildningarna vara mer eller mindre sammanhängande även i områdena utanför en större tätort. Det bör i dylika fall iakttagas, att tätort, som kanske endast har några hundra invånare men är belägen så nära annan tätort av liknande storlek, att orterna ifråga tillsammans äro jämförbara med större tätorter, också kan uppföras å förteckningen tillsammans med den närbelägna tätorten.

När det gäller avstånd mellan skolan och ett någorlunda närbeläget tätortsområdes gräns, bör uppmärksammas, att ort, där skola är belägen och som icke fyller det i huvudregeln angivna kravet på tätort, ändock undantagsvis kan uppföras å tätortsförteckningen, om den är belägen på sådant avstånd från å förteckningen upptagen tätort, att restiden och sättet för förflyttningen mellan bostaden och skolan kan betraktas såsom rimliga ur lärarens synpunkt samt anordningen för skolans vidkommande kan anses godtagbar. Härvid bör förefintligheten av lämplig kommunikationsmöjlighet tillmätas avgörande betydelse.

Det bör emellertid också beaktas, att i vissa fall tätort, som har mera än 900 invånare, ändock inte bör upptagas å förteckningen på grund av ortens allmänna struktur. Det kan exempelvis förhålla sig så, att man i industri- och brukssamhällen med relativt stort invånarantal praktiskt taget endast har egnahemsbebyggelse med enfamiljshus och så gott som helt saknar bebyggelse med hyreshus. I sådant fall kunna möjligheter för lärare att få bostad å allmänna bostadsmarknaden vara obefintliga trots ortens storlek. Orten bör därför icke medtagas å förteckningen. Detsamma kan gälla för

¹ Vid talet 900 ha vi stannat efter viss provundersökning.

t. ex. ett brukssamhälle, där bruket håller bostäder för sina anställda men andra bostäder — bortsett kanske från egna hem av enfamiljstyp — saknas. Det nu angivna undantaget skall dock ej gälla beträffande tätorter av nu nämnd karaktär, därest kommunen ordnar lärarens bostad på allmänna bostadsmarknaden. I sådana fall gäller alltså huvudregeln, och tätorten medtages i vanlig ordning i förteckningen.

För alla de skolorter, som icke återfinnas i tätortsförteckning, skall vederbörande skoldistrikt vara skyldigt tillhandahålla tjänstebostäder.

Ifråga om det administrativa förfarandet föreslå vi följande.

Då tätortsförteckningarna skola vara representativa för de verkliga förhållandena och alltså bygga på ingående kännedom om de olika skolorterna, bör det ankomma på folkskolinspektörerna att uppgöra förslag till förteckningar. Dessa böra av inspektörerna överlämnas till vederbörlig länsstyrelse, som bör bereda kommuner och lärare tillfälle att inom viss tid inkomma med eventuella erinringar mot desamma. Efter denna tids utgång skall länsstyrelsen pröva förslagen och de däröver avgivna yttrandena och fastställa tätortsförteckning att gälla för de följande fem kalenderåren. Över länsstyrelses beslut i dessa ärenden må besvär anföras hos Kungl. Maj:t (i ecklesiastikdepartementet) av kommuner och lärare.

De fastställda tätortsförteckningarna böra intagas i länskungörelserna och även på annat sätt bringas till kommunernas och lärarnas kännedom.

Vi ha tidigare uttalat, att tätortsförteckningar som fastställts, böra gälla för en femårsperiod och att de endast undantagsvis böra underkastas ändringar under perioden. Vidkommande sådana ändringar må följande anföras.

Om en ort, som icke är upptagen å förteckningen under femårsperioden på grund av tillkomsten av en industri eller andra särskilda omständigheter så väsentligt ändrat karaktär, att orten, därest revision av tätortsförteckningen varit förestående, uppenbarligen skulle kommit att uppföras å förteckningen, bör kommunen ifråga kunna omedelbart bli befriad från skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostad åt lärare genom att nyanskaffa tjänstebostad. Ansökan härom bör ingivas till folkskolinspektören. Denne bör med eget yttrande översända den till länsstyrelsen, som bör bereda lärarna tillfälle att inom viss angiven tid inkomma med eventuella erinringar. Därefter skall länsstyrelsen avgöra ärendet. Den omständigheten att ort på detta sätt befrias från tjänstebostadsskyldighet skall icke inverka på kringliggande skolorters ställning i tjänstebostadshänseende under den löpande femårsperioden.

Undantagsvis kan å ort, som är uppförd i tätortsförteckningen och alltså befriad från att tillhandahålla tjänstebostad åt lärare, kommunen av särskild anledning — t. ex. att skolväsendet i kommunen skall centraliseras och lärarna i samband därmed måste företaga flyttning från sina hittillsvarande bostäder i närheten av de skolor, som skola nedläggas, och att

lämpliga bostäder icke kunna beräknas stå till förfogande för dem i den nya centralskolans närhet — vilja uppföra tjänstebostäder för lärarna ifråga eller vissa av dem. I sådant fall bör Kungl. Maj:t kunna pröva framställning från kommunen om rätt för denna att — utan hinder av att orten ifråga är upptagen i tätortsförteckningen — komma i åtnjutande av fastställt statsbidrag för uppförande av tjänstebostäder för dessa lärare. Sådan framställning bör ingivas via folkskolinspektören, länsstyrelsen och skolöverstyrelsen, vilka myndigheter skola avgiva utlåtande över framställningen och därvid till- eller avstyrka densamma. Vi förutsätta att dylikt medgivande icke skall komma att lämnas annat än i särskilda undantagsfall.

Vid valet mellan de tvenne alternativ för bestämmandet av om skyldighet skall föreligga för kommun att tillhandahålla tjänstebostäder, för vilka i det föregående redogjorts, ha vi ansett fördelarna vara större ifråga om det senare alternativet, d. v. s. systemet med tätortsförteckningar. Detta system skapar nämligen fastare betingelser för ordnandet av lärarnas bostadsfråga. Redan på grund härav men också med hänsyn till sättet för tätortsförteckningarnas upprättande kan man, såsom förut nämnts, vänta, att tvistigheterna i denna fråga bliva färre och i allt fall koncentrerade till tiden för periodskiftena. Vi förorda därför systemet med tätortsförteckningar. Till de förändringar med avseende på gällande författningar, som bli följden av detta vårt förslag, återkomma vi i det följande.

Efter överläggningar, som vi haft med vissa av statens folkskolinspektörer, ha vi, med angivande av de i det föregående angivna riktlinjerna för uppgörande av nu föreslagna tätortsförteckningar, hos samtliga inspektörer anhållit, att de måtte upprätta och till oss inkomma med förslag till förteckningar, vilka förslag såsom bilaga 2 fogas till detta betänkande.

Därest beslut i huvudsaklig överensstämmelse med de av oss uppdragna riktlinjerna fattas, synas de till betänkandet fogade förslagen — eventuellt efter någon överarbetning — kunna överlämnas till länsstyrelserna för behandling i den ordning, som vi i det föregående föreslagit.

SJÄTTE KAPITLET

Lärares skyldighet att mottaga tjänstebostad

Föreskrifterna, som reglera lärares skyldighet att mottaga tjänstebostad, återfinnas, såsom av det föregående framgår, i 26 § avlöningsreglementet för folkskolan. Huvudregeln är, att lärare obetingat är skyldig att mottaga tjänstebostad, då han anvisas bostad, som till beskaffenhet och storlek står i överensstämmelse med de i gällande boställsordning givna eller med stöd av boställsordningen meddelade bestämmelserna. En avvikelse från denna regel kan göras, då läraren anvisats bostad av skoldistrikt, som icke har skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder. Länsstyrelsen kan nämligen i sådant fall, om det med hänsyn till bostadens beskaffenhet befinnes skäligt, på framställning av läraren och efter hörande av folkskolinspektören befria läraren från skyldigheten att mottaga tjänstebostaden ifråga.

Lärarna ha, såvitt vi kunnat inhämta, förståelse för att skyldighet måste föreligga för dem att mottaga anvisad bostad, då skoldistrikt har skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder.

Då däremot sådan skyldighet för skoldistrikt icke föreligger, synas lärarna önska ytterligare inskränkning i sin skyldighet att mottaga tjänstebostad utöver dem, som avlöningsreglementet nu stadgar. Man åsyftar närmast att lärare även i andra fall än »där så med hänsyn till bostadens beskaffenhet befinnes skäligt» bör kunna medgivas befrielse från att mottaga anvisad tjänstebostad, t. ex. då lärare är innehavare av egen fastighet eller av andra särskilda skäl vill lösa sin bostadsfråga på annat sätt än genom mottagande av tjänstebostad.

Även om det kan anses naturligt, att man på lärarhåll önskar en uppmjukning av regeln om skyldighet att mottaga tjänstebostad i sådana fall, då motsvarande skyldighet för skoldistriktet att tillhandahålla dylik bostad icke existerar, är det dock nödvändigt att även taga hänsyn till det intresse, som skoldistriktet-kommunen har av ett bibehållande i samma utsträckning som nu av lärares skyldighet att utnyttja de bostäder, som en gång uppförts för lärarna. Man kan i sammanhanget icke bortse från att det är fråga om bostäder, vilka uppförts i anslutning till skollokaler eller eljest äro belägna i skolans omedelbara närhet och att det kan vara förenat med olägenheter att uthyra dessa bostäder — om det över huvud taget låter sig göra — till skolan ovidkommande personer. Det kan icke vara försvarligt att låta bostäderna stå outnyttjade, utan kommunerna måste, för att i gör-ligaste mån få täckning för sina omkostnader för tjänstebostäderna, kunna påräkna att få dem uthyrda. Nu stadgar skyldighet för lärare att mottaga

anvisad tjänstebostad anse vi därför böra bibehållas, dock med i det följande angiven begränsning. Om skoldistrikt, som icke har skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder, vill anvisa läraren sådan bostad, anse vi, att skyldigheten att emottaga tjänstebostad skall gälla endast beträffande A-bostad.

I detta sammanhang finna vi oss emellertid böra uttala, att vi anse det skäligt, att lärare som tillträtt tjänstebostad före den tidpunkt, då kommunens skyldighet att tillhandahålla dylik bostad upphörde, skall vara berättigad att, så länge han kvarstår i samma tjänst, bibehålla sin rätt till tjänstebostad.

Vi föreslå sålunda, att skyldighet att mottaga tjänstebostad alltid skall föreligga för lärare, när kommun har skyldighet att hålla tjänstebostäder. Dylik skyldighet för lärare skall gälla även i det fall att tjänstebostadsskyldighet för kommunen ej föreligger, men denna likväl ställer tjänstebostad av klass A till förfogande. Härutöver bör gälla, att lärare, som vid tidpunkt, då kommuns skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder upphör, är innehavare av tjänstebostad, övergångsvis, så länge han kvarstår i samma tjänst, skall vara berättigad till dylik bostad.

Centraliseringen av skolväsendet kan skapa problem ifråga om utnyttjandet av sådana tjänstebostäder, som uppförts i anslutning till eller i närheten av skolor, vilka på grund av centraliseringen nedlagts. I sådana fall kan kommun, som även efter centraliseringen är skyldig tillhandahålla tjänstebostäder, ha intresse av att redan befintliga tjänstebostäder utnyttjas, medan lärarna vilja göra gällande, att de böra erhålla tjänstebostäder i centralskolans närhet.

I första hand bör enligt vår mening prövas, om lärare kan bebo tjänstebostaden vid den nedlagda skolan och alltså dagligen färdas mellan denna bostad och tjänstgöringsplatsen. Detta är en fråga, som måste avgöras från fall till fall med beaktande av både avståndet och förefintligheten av allmänna kommunikationer samt under hänsynstagande till att läraren själv måste bestrida sina resekostnader. Med hänsyn emellertid till intresset att bostaden ifråga blir utnyttjad bör läraren mot erläggande av skälig ersättning kunna få medfölja skolskjuts, om utrymmet det medger. Enär avgörandet om läraren kan bebo bostaden eller icke, såsom nyss sagts, är beroende på omständigheterna i det särskilda fallet, varibland icke blott tillgängliga vägförbindelser och kommunikationsmedel utan även olägenheterna för läraren och skolan böra beaktas, är det synnerligen tveksamt, om någon avståndsgräns över huvud kan uppdragas. Då emellertid behov av en sådan gräns torde föreligga som riktpunkt för de överväganden, som här måst göras, vilja vi — under samtidigt framhållande av att någon precisering av denna gräns icke bör ske i författningstexten — förordna, att man väljer samma avståndsgräns som i praktiken tillämpas vid avgörande av frågan huruvida skolskjutsar för folkskolebarn skola anordnas eller

icke, d. v. s. omkring 4 km från skolan, farbar väg. Det är detta avstånds-begrepp, som vi åsyfta, då vi i det följande föreslå en komplettering av 5 § boställsordningen med en bestämmelse, innebärande att lärare skall vara skyldig bebo befintlig tjänstebostad vid nedlagd skola, för såvitt densamma med beaktande av föreliggande omständigheter kan anses vara belägen på rimligt avstånd från tjänstgöringsplatsen. Om tjänstebostaden är belägen på längre avstånd från skolan, anse vi det icke vara skäligt att lärare skall vara skyldig bebo den. Då det ifrågavarande avståndet nämnvärt överskrides, bör det sålunda vara beroende av frivillig överenskommelse mellan skoldistriktet och läraren, huruvida denne skall utnyttja tjänstebostaden ifråga.

Om en tjänstebostad är belägen inom det ovan angivna ungefärliga avståndet från skolan, innebär således den nyss förordade regeln, att bostaden under återstående livslängd skall kunna utnyttjas som tjänstebostad. Skyldighet för lärare måste därför finnas att under angivna förutsättningar mottaga densamma. Denna skyldighet skall icke allenast gälla för den lärare, som innehade bostaden vid den tidpunkt då skolindragningen verkställdes, utan för varje lärare, som därefter får den sig anvisad som tjänstebostad. Om bostaden däremot är belägen på längre avstånd från skolan än som nyss avsetts, kan läraren vägra att längre bebo den eller att mottaga densamma. Vägrar läraren kan fråga om anordnande av tjänstebostad i den nya skolans närhet uppkomma.

I detta sammanhang må framhållas, att frågan i enstaka fall måhända kan lösas genom att bostadsbyggnaden flyttas, och redan enligt nuvarande bestämmelse kan statsbidrag beviljas för sådant ändamål. I andra fall åter måste helt nya tjänstebostäder uppföras och ställning i samband därmed tagas till hur det äldre tjänstebostadsbeståndet skall avvecklas och eventuell reglering ske av uppbygget statsbidrag för ifrågavarande tjänstebostäder.

SJUNDE KAPITLET

Tjänstebostädernas beskaffenhet m. m.

Såsom i direktiven framhålles innebar utfärdandet av den nu gällande boställsordningen, att krav på en »ganska hög» standard på alla nybyggda tjänstebostäder ansågos berättigade. Det betraktades nämligen från statsmakternas sida såsom angeläget att söka hjälpa landsbygdens lärare till goda bostäder. Antagandet av principerna i 1946 års boställsordning beräknades också kunna öka landsbygdsdistriktens möjligheter att erhålla goda lärare.

Emellertid har sedermera i olika sammanhang ifrågasatts, huruvida icke den vid boställsordningens tillkomst avsedda standarden vid den praktiska tillämpningen blivit allt för hög. I anledning av att en höjning av statsbidraget till tjänstebostäder hade föreslagits dels av skolöverstyrelsen, dels i vissa motioner sade sig statsutskottet i utlåtande (nr 8) vid 1950 års riksdag vilja understryka, »att sådana merkostnader böra undvikas, vilka för-anledas av en strävan från vissa skoldistrikts sida att giva bostäderna en påfallande hög standard i fråga om golvyta eller på annat sätt. Skolöverstyrelsen synes böra anpassa sina åtgärder bland annat ifråga om fastställande av typritningar med hänsyn härtill». Riksdagen anslöt sig till vad utskottet sålunda uttalat.

I direktiven för vårt uppdrag har chefen för ecklesiastikdepartementet, bland annat, pekat på den tendens till ökning av *tjänstebostädernas golvyta*, som förmärks, och uppdragit åt oss att överväga, hur en bättre överensstämmelse med författningens anda skall ernås på denna punkt.

Föreskrifterna angående tjänstebostads golvyta äro givna i 7 § boställsordningen. En redogörelse för desamma har lämnats i kapitel 2 av detta betänkande.

Såsom i direktiven erinras, uttalade 1941 års lärarlönesakkunniga beträffande tolkningen av det i boställsordningen vid måttbestämningen av golvytan använda uttrycket »omkring», att de sakkunniga förutsatte, att tjänstebostad, som uppfördes efter nya boställsordningens ikraftträdande, för ordinarie folkskollärare icke skulle givas *mindre* golvyta än 90 kvadratmeter. Detta uttalande synes icke ha föranlett någon erinran från vare sig föredragande departementschefens eller riksdagens sida (proposition nr 1946:356 respektive riksdagens skrivelse nr 546).

Enligt vad vi inhämtat synes man vid den praktiska tillämpningen av boställsordningens föreskrifter på denna punkt ha fattat uttrycket »omkring» så, att man vid nybyggnad av tjänstebostad söker tillse, att bostä-

dernas yta icke kommer att understiga 90 respektive 60 kvadratmeter för ordinarie folkskollärare respektive annan lärare, medan man i övriga fall, exempelvis vid inköp av fastighet, räknar med ungefärligen 10 procent av det angivna måttet som största möjliga avvikelse uppåt eller nedåt. Vid nybyggnad av fastighet skulle variationsmöjlighet således förefinnas endast i uppåtgående riktning.

Denna tolkning har vad beträffar uppförande av ny tjänstebostad ansetts stå i överensstämmelse med det uttalande av 1941 års lärarlönesakkunniga, som ovan återgivits. Den modifiering, som man vid tillämpningen infört i andra fall än då tjänstebostad anskaffas genom nybyggnad, synes vara praktiskt betingad av angelägenheten att kunna tillvarata en redan befintlig byggnad. Det förenämnda uttalandet från statsutskottets och 1950 års riksdags sida föranledde skolöverstyrelsen att, utöver tidigare utgivna typritningar till tjänstebostadshus, utsända ytterligare två typritningar med planlösningar, vilka voro avsedda att visa, hur folkskollärarytbostäder med en golvyta av 90 kvadratmeter lämpligen kunna byggas. Skolöverstyrelsen erinrade därvid också om angelägenheten av att byggnadskostnaderna för tjänstebostäder förbilligades.

Vi ha vid de resor, som vi företagit för att besiktiga en del tjänstebostäder, samt av vad vi av folkskolinspektörer och andra inhämtat fått den uppfattningen, att skolöverstyrelsens anvisningar jämte det arbete, som skolöverstyrelsen i nu ifrågavarande hänseende nedlagt på granskningen av insända förslag till nya tjänstebostäder, haft en återhållande verkan i fråga om bostädernas ytstorlek.

Emellertid synes det enligt vår mening lämpligt att även vid nybyggnad av tjänstebostad införa den variationsmöjlighet i nedåtgående riktning, som uttrycket »omkring» i författningen med sin egentliga innebörd torde avse. Särskilda mark- och byggnadsförhållanden, som i olika fall kunna vara för handen, torde kräva att man äger minska golvytan i förhållande till de i boställsordningen angivna måtten, likaväl som man i andra fall bör ha möjlighet att öka densamma. Vi vilja därför förorda, att man vid måttbestämning av tjänstebostads golvyta skall i uttrycket »omkring» inlägga möjlighet till variation av golvytan såväl uppåt som nedåt — vid nybyggnad av tjänstebostad liksom eljest — av högst fem kvadratmeter. Genom att bostad för ordinarie folkskollärare i enlighet härmed skall givas en storlek, varierande mellan lägst 85 och högst 95 kvadratmeter torde vikten av återhållsamhet starkare understrykas än hittills skett. Den förordade ändrade tolkningen av boställsordningens 7 § synes oss ägnad att uppnå en bättre överensstämmelse med de i stadgandet föreskrivna ytstorlekarna.

Det nu sagda har givetvis avseende på de förhållanden, efter vilka statsbidrag till anskaffande av tjänstebostad bör utgå, och utgör icke intrång i kommuns rätt att, om den så finner påkallat, bygga en större tjänstebostad än bestämmelserna avse. För den del, varmed ytstorleken enligt ovan över-

skrides, får kommunen emellertid därvid räkna med att helt bestrida kostnaderna.

Vi ha även erhållit i uppdrag att i samband med nyssnämnda prövning undersöka, huruvida särskilda golvYTEbestämmelser kunna vara motiverade i fråga om tjänstebostad, avsedd för överlärare.

Orsaken till att dylika bestämmelser skulle kunna tänkas erforderliga är den särskilt på landsbygden hos föräldrarna förekommande vanan att för samtal i skolfrågor söka överläraren i hemmet. Det bör emellertid framhållas, att detta inte endast gäller överlärarna utan även andra lärare och bland de sistnämnda då särskilt tillsynslärarna. Det kan därför med visst fog göras gällande, att en särbestämmelse i fråga om golvYTAN till överlärarnas förmån, vilken skulle möjliggöra ett inrättande av ett särskilt mottagningsrum i för överlärare avsedda bostäder, icke borde begränsas till enbart denna lärarkategori utan i varje fall även borde avse tillsynslärarna. En viss tveksamhet beträffande gränsdragningen mellan olika lärarkategorier skulle därför kunna uppkomma.

Enligt vad vi inhämtat torde det från överlärarnas sida ej vara något önskemål, att dylika bestämmelser tillskapas. Det torde istället anses mera praktiskt, att överlärarexpeditionen inrättas i anslutning till skollokalerna. Denna synpunkt synes oss stå i överensstämmelse med de strävanden från skolans sida efter en mera utbyggd kontakt mellan skolan och föräldrarna, vilken bland annat tager sig det uttrycket att en särskild mottagningstid meddelas, då överläraren liksom envar annan lärare lämpligast kan sökas i skolan för samtal om skolfrågor. Härvid torde — såsom regel — tid reserveras åtminstone någon kväll i veckan för dem, som icke ha möjlighet att utnyttja ordinarie mottagningstiden.

Med hänsyn till att tillämpningsområdet för eventuella golvYTEbestämmelser i nu förevarande hänseende kan vara svårt att på tillfredsställande sätt begränsa samt att tendensen även på landsbygden alltmera synes vara den, att man för samtal i skolfrågor söker överlärarna liksom övriga lärare i skolan hellre än i deras bostad, synes det oss icke vara påkallat att nu införa en särbestämmelse i fråga om golvYTAN i överlärarbostäderna. Där man på landsbygden allt fortfarande har för vana att söka lärarna i deras hem, torde enligt vår mening skälig hänsyn kunna tagas till detta förhållande därigenom, att man vid uppförande av tjänstebostad försöker så disponera lägenhetsytan, att ett särskilt arbetsrum kan erhållas.

I detta sammanhang må nämnas, att kantorsföreningen vid hänvändelse till oss uttalat önskemål om att behovet av större bostadsutrymme för lärare, som innehar kantorsbefattning, måtte särskilt beaktas. Med anledning härav vilja vi emellertid såsom vår uppfattning framhålla, att för enande av kantorsuppdrag, d. v. s. tjänst hos kyrkan, med lärarbefattning icke utgör skäl för särskilda föreskrifter i boställsordningen för lärare.

För de i boställsordningens 5 § intagna bestämmelserna om tjänstebo-

stads belägenhet har redogörelse lämnats i kapitel 2. Här skall endast erinras om att tjänstebostad enligt nämnda stadgande skall vara förlagd till särskilt hus i skolans närhet samt att, då flera tjänstebostäder äro inrymda i samma hus, de skola vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådan medgiva, försedda med *skilda ingångar*.

Beträffande nu ifrågavarande bestämmelser har chefen för ecklesiastikdepartementet i direktiven för vårt uppdrag framhållit, att de i vissa fall synas innebära alltför långt gående anspråk gentemot kommunerna. Enligt departementschefens åsikt bör det icke vara uteslutet att såsom tjänstebostad anvisa lägenhet i ett kommunen tillhörigt hyreshus och synes det ej heller orimligt, att flera lärarfamiljer skola kunna ha gemensam ingång, blott denna är skild från ingången till skolan.

När skoldistrikt finner lämpligt att anvisa lägenhet i flerfamiljshus, såsom tjänstebostad, kan hinder möta häremot på grund av föreskriften i 5 § 3 mom. boställsordningen, att bostäderna, där förhållandena sådant medgiva, skola vara försedda med var sin ingång.

Denna bestämmelse har enligt vad vi erfarit tillämpats så, att skyldighet ansetts föreligga att vid nybyggnad förse bostäderna med var sin ingång, medan däremot i regel detta icke ansetts kunna krävas vid ombyggnad eller inköp av hus med flera bostäder. I anslutning härtill må erinras, att med uttrycket »var sin ingång» bör förstås, att ingång skall beredas till bostaden, icke från gemensam vestibul eller trappuppgång utan direkt utifrån, varvid byggande av trapphus eller dylikt kan bliva nödvändigt för varje lägenhet, som är förlagd till en övre våning.

Boställsordningens bestämmelse om skilda ingångar till lärarnas tjänstebostäder har i vissa sammanhang rönt kritik från kommunalt håll. I riksdagen har frågan dryftats vid ett flertal tillfällen, såsom exempelvis i anslutning till svar den 18 maj 1949 å en interpellation framställd av herr Anderberg i första kammaren. Det synes ej endast vara kostnadsfrågan, som föranlett kritik mot den nu ifrågavarande bestämmelsen, utan även den omständigheten att anordningen icke överensstämmer med praxis vid annan hyreshusbebyggelse.

Vi ha för vår del haft anledning att taga ställning i den nu förevarande frågan i samband med behandlingen av ett särskilt dispensärende, i vilket omständigheterna voro i huvudsak följande.

Stoby skoldistrikt hade beslutat uppföra en byggnad, inrymmande, förutom andra bostäder och lokaler, två tjänstebostäder för ordinarie folkskol-lärare. Vid granskning av ritningarna hade skolöverstyrelsen med anledning av bestämmelserna i 5 § boställsordningen ej ansett sig kunna godtaga förslaget, enär bostäderna avsetts skola förseas med gemensam ingång. Distriktet hemställde om dispens från bestämmelserna i boställsordningen för folkskolans lärare att tjänstebostäder, inrymda i samma hus, skulle vara försedda med var sin ingång.

Nu ifrågavarande tvenne tjänstebostäder voro avsedda att inrymmas i en med det nya kommunalhuset i kommunen sammanbyggd bostadsbyggnad, i vilken bostäder för distriktssköterska och hemsyster också skulle anordnas. För att boställsordningens krav vad beträffar egna ingångar enklast skulle kunna uppfyllas hade överstyrelsen ifrågasatt sådan omdisponering att båda lärarbostäderna, som voro planerade att förläggas en i varje plan, kunde förläggas till bottenvåningen, varvid särskild huvudentré för samt invändig nedgång till källarvåningen från vardera lärarbostaden kunde anordnas.

I sitt remissutlåtande över framställningen avstyrkte skolöverstyrelsen, att dispens skulle lämnas från den angivna bestämmelsen. Överstyrelsen ansåg sig sakna anledning att frågå sin tidigare intagna ståndpunkt och ville i varje fall för sin del först avvakta resultatet av den bland annat för denna fråga av Kungl. Maj:t tillsatta utredningen. Överstyrelsen framhöll vidare, att allenast den omständigheten, att anordnande av särskild ingång till varje tjänstebostad föranleder viss, ej alltför betungande merkostnad, enligt överstyrelsens mening, i frågans dåvarande läge, icke utgjorde tillräckligt skäl för att skoldistrikt skulle få uppföra nya tjänstebostäder med för dessa och även i förekommande fall för andra bostäder gemensam ingång.

I ett utlåtande i ärendet tillstyrkte vi bifall till skoldistriktets framställning. Eftersom vi för det dåvarande i enlighet med den för vårt arbete uppgjorda planen ännu ej hade kommit att pröva spörsmålen i samband med vårt uppdrag att underkasta grunderna för statsbidrag till tjänstebostäder en översyn, ansågo vi oss emellertid böra framhålla, att vårt ställningstagande i dispensärendet icke vore liktydigt med en på principiella grunder intagen ståndpunkt i fråga om denna översyn utan att det måste ses mot bakgrunden av omständigheterna endast i förevarande fall.

Genom beslut den 6 mars 1953 förklarade Kungl. Maj:t, att den omständigheten, att ifrågavarande tjänstebostäder icke bleve försedda med var sin ingång, icke skulle utgöra hinder för utgående av statsbidrag jämlikt kungörelsen den 30 december 1946 (nr 887) angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare.

Det nu återgivna fallet kan tjäna som exempel på att bestämmelsen om särskilda ingångar kan innebära svårigheter för kommunerna särskilt av ekonomisk art. Även om skolöverstyrelsen vid sin ritningsgranskning eftersträvat att så långt möjligt nedbringa kostnaderna för anordnande av skilda ingångar till bostäderna, torde merkostnader till följd av den nämnda bestämmelsen dock ej sällan uppstå. Kommunernas invändningar mot bestämmelsen synas därför vara förestavade av vägande ekonomiska skäl.

1941 års lärarlönesakkunniga framhöllo, att de diskuterat möjligheten att i den nya boställsordningen utesluta bestämmelsen. De sakkunniga ansågo dock övervägande skäl tala för att stadgandet skulle bibehållas, helst

som kommunernas skyldighet härvidlag icke vore obligatorisk utan knuten till den angivna förutsättningen »där förhållandena sådant medgiva».

Såsom vi förut erinrat, torde denna förutsättning vid den praktiska tillämpningen emellertid alltid anses föreligga, då fråga är om nybyggnad av tjänstebostad. Någon sådan uppmjukning av regeln, torde därför icke förekomma. På grund härav och med hänsyn till de invändningar mot den hittillsvarande tillämpningen av regeln, som framförts, anse vi det vara erforderligt att föreslå en modifiering av den nu ifrågavarande bestämmelsen.

Man bör inte förbise att det lätt kan uppstå viss irritation mellan lärare, om de äro hänvisade till att såväl i som utom tjänsten ha med varandra att göra i den dagliga rutinen och man måste också beakta, att läraren är skyldig mottaga anvisad tjänstebostad och därför icke helt kan jämföras med vanliga hyresgäster.

Vi ha dock kommit till den uppfattningen i nu förevarande fråga, att tjänstebostäderna, då flera bostäder äro inrymda i samma hus, böra vara försedda med var sin ingång endast i den mån detta kan anses motiverat av bostadssedvänjan å orten. Vi vilja i detta uttalande inlägga den betydelsen, att skilda ingångar till bostäderna skola ordnas, om det på orten är vanligt med bostadshus, som innehåller endast en familjebostad. Förekommer däremot på orten bebyggelse i form av flerfamiljshus, där lägenheter ha gemensam ingång, böra lärarna få underkasta sig samma betingelser i fråga om kommunikationer till sina lägenheter, som övriga bostadsinnehavare i sådana hus.

Tillämpningen av bestämmelsen om skilda ingångar torde med denna princip få avseende huvudsakligen på rena landsbygdsförhållanden, där antalet lärare, som på en och samma plats måste beredas tjänstebostad, i allmänhet är så litet, att man även enligt nuvarande regler helst önskar bygga enfamiljshus eller högst två eller tre bostäder i samma byggnad. Anordnandet av skilda ingångar i dessa fall behöver icke medföra några större merkostnader under förutsättning att lämplig hustyp väljes. Det blir nämligen fråga om tjänstebostäder, som uppföras i anslutning till bygdeskolor. Enär centralskolorna, vid vilka det större antalet lärare äro verksamma, oftast förläggas till något befolkningscentrum inom kommunen, där hyreshusbebyggelse är vanligare, torde regeln om skilda ingångar — därest tjänstebostadsskyldighet över huvud taget kommer att föreligga — mera sällan komma att tillämpas beträffande tjänstebostäder, som uppföras i anslutning till dessa skolor.

I direktiven för vårt uppdrag har chefen för ecklesiastikdepartementet framhållit, att det numera är rätt vanligt, att tjänstebostadshus förses med *garage*. De spörsmål, som ifråga om garage uppstå sig beträffande rättigheter och skyldigheter i förhållandet mellan skoldistriktet och läraren — tjänstebostadsinnehavaren, ha, framhåller departementschefen, icke reglerats

genom den gällande boställsordningen och fråga har därför uppkommit, huruvida garaget skall anses tillhöra tjänstebostaden eller ej samt om bostadsinnehavaren skall vara skyldig att mottaga bostaden inklusive garaget.

Vi ha med anledning härav övervägt frågan.

Med den utveckling, som ägt rum på senare år, har det blivit vanligare på landsbygden, att lärare liksom andra har bil. Behovet av garage i anslutning till tjänstebostäderna har därför ökat. Det torde dock knappast röra sig om något allmänt förekommande behov bland lärarna. Någon föreskrift av innebörd att tjänstebostad obligatoriskt skall vara försedd med garage kan därför icke vara erforderlig. Då garage ändock uppföres vid tjänstebostaden, bör det heller icke anses tillhöra densamma. Skyldighet för bostadsinnehavaren att mottaga garage, som är uppfört i anslutning till bostaden, bör i konsekvens härmed icke anses föreligga.

När en kommun uppför garage vid eller i anslutning till tjänstebostad, bör den emellertid kunna räkna med att få hyra ut garaget. Läraren skall först erbjudas hyra detsamma, även om han icke har bil. Om läraren emellertid icke önskar disponera garaget, bör kommunen äga rätt att hyra ut det till utomstående person. I sådant fall bör läraren vara skyldig att ombesörja eldning av garaget, då det är anslutet till samma centralvärmeanläggning, som är inrättad för hans tjänstebostad. I annat sammanhang föreslå vi härav påkallad komplettering av boställsordningens 18 §, i vars första moment det föreskrives, att skoldistriktet skall ombesörja uppvärmningen, då värmeledningssystemet omfattar — förutom tjänstebostad — jämväl annan kommunen tillhörig lokal än tjänstebostad. Härifrån bör enligt vår mening undantagas sådant garage, varom här är fråga. Enär läraren bekostar bränslet bör han — då han icke själv disponerar garaget — åtnjuta ersättning av kommunen för garagets uppvärmning efter självkostnadspris.

I direktiven har det framhållits, att en alldeles fri hyressättning onekligen inrymmer en möjlighet till att giva läraren en förmån, som går utöver avlöningsreglementets regler. Med den nu föreslagna anordningen torde det ligga i kommunens intresse att utfå hyresersättning för garaget, oavsett om läraren eller någon utomstående disponerar det. Om läraren begagnar sig av sin företrädesrätt att hyra garaget, bör den hyra han skall erlagga ansluta sig till ortens pris. Med hänsyn till att garaget enligt vår mening icke skall anses tillhöra tjänstebostaden bör något statsbidrag icke utgå för uppförande av garage.

I bilagda förslag till författningsändringar ha vi infört även en del *andra ändringar i boställsordningen* än dem, som i det föregående berörts. Det är härvid merendels fråga om en av utvecklingen nödvändiggjord modernisering av bestämmelserna.

I anslutning till nu gällande byggnadsstadga bör en justering göras av de måttuppgifter, som äro intagna i boställsordningens 6 § och som reglera våningshöjden. För att överensstämmelse skall ernås med byggnadsstadgans

bestämmelser bör sålunda våningshöjden i boningsrum, som ej äro belägna i vindsvåning, nedsättas från 2,90 till 2,70 meter och för boningsrum i vindsvåning från 2,70 till 2,40 meter. Enligt 6 § boställsordningen kan vidare våningshöjden i vindsvåning undantagsvis i någon del av ett rum nedgå till 2,10 meter. Denna bestämmelse saknar motsvarighet i byggnadsstadgan men ifrågavarande måttuppgift synes i analogi med den reduktion, som i övrigt gjorts för vindsvåning, böra nedsättas till 1,80 meter. Tjockleken av bjälklag är i nuvarande lydelse av 6 § boställsordningen angiven till 32 centimeter; detta mått bör i överensstämmelse med byggnadsstadgan vara 30 centimeter. Skulle i byggnadsstadgan angivna mått ändras, förutsätta vi att motsvarande ändringar vidtagas i boställsordningen.

De nu förordade ändringarna av bestämmelserna angående våningshöjden innebära sålunda såväl en reduktion av tjänstebostädernas volym som en anpassning av deras standard i detta avseende till vad som gäller för bostadslägenheter i allmänhet. Genom ändringarna torde en icke obetydlig besparing i byggnadskostnaderna åstadkommas.

I golvytan skall enligt 7 § boställsordningen ej inräknas utrymme å vind, i källare och i uthus. I överensstämmelse med 1941 års lärlönesakkunnigas förslag och enligt tillämpad praxis inräknas ej heller innerväggar och murstockar i golvytan. Detta anse vi även böra framgå av författningstexten. Vi ha därför i vårt förslag till ändringar av densamma verkställt erforderlig komplettering av 7 § 1 mom. boställsordningen.

I boställsordningens § 8 c) finnes intagen en bestämmelse, att köket skall vara försett med skafferi, diskbänk och erforderliga skåp samt, där så av eldningsförhållandena påkallas, vedlår. Under senare år har mycket intresse ägnats utrustningen av köken vid bostadsbyggandet och standarden härigenom allmänt höjts. Då samtliga de föreskrivna anordningarna normalt ingå i köksutrustningen, synes bestämmelsen ifråga ej vidare behöva utformas så detaljerad. Det torde vara tillfyllest, att den helt enkelt fastslår, att kök skall vara försett med sedvanlig inredning. Härigenom kommer den också att stå i överensstämmelse med de framsteg på området, som efterhand kunna göras. Till dessa framsteg hör, att kök i nytillkomna bostäder numera regelmässigt torde utrustas med kylskåp. Med hänsyn till den relativt kostnadskrävande anskaffningen och för att undvika tvister mellan kommun och lärare, som till följd härav kunna uppstå, anse vi emellertid att i nu ifrågavarande bestämmelse direkt bör utsägas, att tjänstebostadskök skall vara försett med kylskåp av för bostadstypen normal storlek. I fråga om redan befintliga ny- eller ombyggda tjänstebostäder torde gälla, att dessa redan nu i avsevärd utsträckning äro av skoldistriktet utrustade med kylskåp. I den mån så icke är förhållandet, bör dock kommunen icke vara skyldig att anskaffa kylskåp eller inlösa sådant, som bostadsinnehavaren själv anskaffat annat än i anslutning till mera genomgripande reparation eller ombyggnad av bostad.

Enligt bestämmelserna i boställsordningens § 8 d) skola till tjänstebostad höra hushållskällare, erforderligt utrymme för bränsleförråd, tvättstuga samt, där förhållandena sådant medgiva, torkrum eller torkvind.

Bestämmelsen kan möjligen tolkas så, att det skulle vara erforderligt att förse varje lärarbostad med tvättstuga, även om flera tjänstebostäder äro inrymda i samma hus. Detta skulle emellertid vara ett för långt gående krav på kommunerna och har också i praktiken föranlett annan tillämpning. Bestämmelsen bör emellertid förtydligas. Särskilt med hänsyn därtill, att antalet kollektivtvättstugor nu är betydande och att det torde vara vanligt med dylika tvättstugor även på landsbygden, anse vi en ändring av den nämnda bestämmelsen erforderlig. Det är att förmoda, att även lärarna utnyttja de nämnda kollektivtvättstugorna. Det förefaller då att vara ett oekonomiskt byggnadssätt att förse varje tjänstebostad med särskild tvättstuga. Däremot bör enligt vår mening en för flera lärare och eventuellt även andra lägenhetsinnehavare gemensam mindre tvättstuga finnas, även om kollektivtvättstuga kan anlitas för att tillgodose större delen av tvättbehovet. Om kollektivtvättstuga icke finnes eller är så belägen, att den icke rimligen kan utnyttjas av läraren, anse vi det ändock vara tillfyllest att en tvättstuga ordnas för gemensamt utnyttjande. Det nu sagda gäller också torkrum eller torkvind. Vi föreslå därför en ändring av nu ifrågavarande bestämmelse av den innebörden att tjänstebostadsinnehavaren skall beredas tillgång till tvättstuga med torkutrymme.

I nu förevarande sammanhang vilja vi framhålla såsom önskvärt, att skolöverstyrelsen till ledning för skoldistriktet tid efter annan utarbetar typritningar för lärarbostäder av de storlekar, som vid ett genomförande av våra förslag kunna ifrågakomma såsom statsbidragsberättigade. Typritningarna böra avse olika hustyper och ifråga om hus med mera än en lägenhet också alternativa förslag till lägenheternas inbördes placering. Till typritningarna böra fogas byggnadsbeskrivningar, vilka förutsättas skola kunna vara skoldistriktet till hjälp, när det gäller att hålla byggnadskostnaderna nere. Vid utarbetandet av dessa typritningar och byggnadsbeskrivningar torde av bostadsstyrelsen kunna erfarenheter kunna utnyttjas.

ÄTTONDE KAPITLET

Hyressättning för och statsbidrag till lärarykstäder

Nu utgående hyror och statsbidrag

De hyresavdrag som det åligger tjänstebostadsinnehavare att vidkännas såsom ersättning för tjänstebostad ha fastställts år 1947 och redovisas under 21 § i boställsordningen (SFS nr 545/1947). Hyresavdragen inkludera icke kostnaderna för bränsle. De i de fem hyresgrupperna gällande årliga hyresavdragen för olika bostadstyper redovisas i nedanstående tabell.

För tjänstebostad		Hyresgrupp				
omfattande omkring	hänförd till klass	1	2	3	4	5
Årshyra						
45 kvadratmeter	A	516	672	828	984	1 140
	B	384	504	624	744	864
	C	240	312	384	456	528
60 eller 65 kvadratmeter ...	A	696	912	1 128	1 344	1 560
	B	528	696	864	1 032	1 200
	C	336	432	528	624	720
90 kvadratmeter	A	888	1 164	1 440	1 716	1 992
	B	684	900	1 116	1 332	1 548
	C	432	564	696	828	960

I kapitel 3 ha uppgifter lämnats om fördelningen av antalet tjänstebostäder på de olika hyresgrupperna och klasserna. Av dessa uppgifter framgår, att övervägande antalet bostäder, nämligen 81 %, äro belägna i orter hänförla till hyresgrupp 1. I grupperna 3 och 4 tillsammans antagna finns endast drygt 1 % av bostäderna och i grupp 5 inga bostäder. Till klass A hänföra sig 39 %, till klass B 28 % och till klass C 33 % av samtliga bostäder.

För frågan om statsbidragen till tjänstebostäderna äro A-bostäderna av särskilt intresse. Nedan redovisas därför dessa bostäders fördelning på olika hyresgrupper.

	Hyresgrupp					S:a
	1	2	3	4	5	
Lägenhet på 90 m ²	2 070	635	27	4	—	2 736
» » 60 eller 65 m ²	965	247	22	—	—	1 234

Statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare utgår enligt kungörelsen den 30 december 1946 (SFS nr 887). Enligt senaste lydelsen (SFS nr 600/1952) av denna kungörelse må skoldistrikt åtnjuta följande belopp i statsbidrag för anskaffande av tjänstebostad genom nybyggnad: 18 000 kronor för tjänstebostad för ordinarie folkskollärare (i regel lägenhet på ca 90 m² om minst tre rum och kök) och 12 000 kronor för tjänstebostad för annan lärare (lägenhet på ca 60 m² om minst två rum och kök). Statsbidraget får dock icke överstiga 40 % av de styrkta byggnadskostnaderna. Nämda belopp fastställdes år 1952, sedan byggnadskostnadsstegringen nödvändiggjort en höjning av de ursprungliga beloppen, 12 000 respektive 8 000 kronor.

Byggnadskostnader och årskostnader för nybyggda tjänstebostäder

I följande avsnitt har som utgångspunkt för omprövningen av hyror och statsbidrag redovisats vissa uppgifter om byggnadskostnader och årskostnader för lägenheter i hus av de typer, i vilka tjänstebostäder vanligen inrymmas. Beräkningarna av dessa kostnader ha utförts inom bostadsstyrelsen.

Byggnadskostnaderna ha beräknats för trähus med sådant utförande och med sådan utrustning, som är ordinär vid den statliga egnahemsbelåningen. Kostnadsnivån vid årsskiftet 1953—1954 har legat till grund för beräkningarna. En lägenhet på 90 m² (för ordinarie folkskollärare) och en på 60 m² (för annan lärare) ha kostnadsberäknats. Med yta avses lägenhetsyta, därvid innerväggar, trappor och murstockar ej inräknats. Lägenheterna ha antagits inrymda dels i friliggande enfamiljshus (lägenheten på 90 m² även i radhus), dels i tvåfamiljshus med lägenheten på 90 m² i bottenplanet och lägenheten på 60 m² i övre planet, dels slutligen i fyrafamiljshus med två lägenheter på 90 m² och två på 60 m².

	Byggnadskostnad i kronor per lägenhet i		
	södra Sverige	mellersta Sverige	norra Sverige
<i>90 m²-lägenhet</i>			
enfamiljshus i ett plan eller radhus	46 000	50 000	56 000
tvåfamiljshus	41 000	45 000	50 000
fyrafamiljshus	38 000	42 000	46 000
<i>60 m²-lägenhet</i>			
enfamiljshus i ett plan	35 000	38 000	42 000
tvåfamiljshus	30 000	33 000	37 000
fyrafamiljshus	29 000	32 000	36 000

Då byggnadskostnaderna variera inom olika delar av landet, ha kostnaderna beräknats för hus uppförda i södra Sverige (representerat av Skånes landsbygd), i mellersta Sverige (representerat av Örebro och Västmanlands läns landsbygd) och i övre Norrland (representerat av Norrbottens kustland).

För stenhus torde man böra räkna med 5 å 10 % högre kostnader.

I ovanstående kostnader ingå icke några tomtkostnader, anslutningsavgifter för vatten och avlopp eller kostnader för planering av tomt. Uppskattningsvis kunna, så vitt gäller landsbygden och de mindre tätorterna, kostnaderna för en tomt på ca 1 000 m² och för vatten och avlopp uppgå till omkring 4 000 kronor.

Vi vilja framhålla, att meningarna givetvis kunna vara delade, om de här redovisade byggnadskostnaderna äro ett riktigt mått på byggnadskostnaderna för nyuppförda lärarbostäder. Avsikten har emellertid endast varit att få en ungefärlig bild av byggnadskostnaderna. Den slutliga avvägningen av statsbidragets storlek måste ändock bli tämligen schematisk.

Till jämförelse med de ovan angivna kostnaderna må följande uppgifter redovisas.

I förenämnda betänkande angåvo 1941 års lärarlönesakkunniga som ungefärlig byggnadskostnad för ett hus av trä, inrymmande bredvid varandra en lägenhet på omkring 90 m² och en på omkring 55 m² ett belopp av 50 000 kronor, varav ungefär 30 000 kronor belöpte på den större lägenheten och ungefär 20 000 kronor på den mindre. Ett hus av tegel förutsattes ställa sig något dyrare. Enligt uppgift i 1952 års statsverksproposition har den verkliga statsbidragsberättigade kostnaden för tjänstebostad under tidsperioden 1948 — sommaren 1951 i genomsnitt utgjort omkring 47 000 kronor för folkskollärbostad och omkring 33 650 kronor för småskollärbostad. Enligt uppgift från skolöverstyrelsen uppgingo motsvarande kostnader för tidsperioden sommaren 1951 — sommaren 1953 till respektive 55 100 kronor och 38 700 kronor.

Årskostnaderna, fränsett bränslekostnader, ha beräknats enligt följande antaganden.

	Årliga driftkostnader i kronor för	
	90 m ² -lägenheten (45 000 kr)	60 m ² -lägenheten (33 000 kr)
Underhåll och reparationer	450	330
Vatten	30	25
Renhållning	35	25
Sotning	15	10
Försäkring	30	20
Summa	560	410

Kommunal fastighetsskatt och särskilt fastighetsskötararvode ha icke inräknats i driftkostnaderna. Kostnader för underhåll och reparationer ha beräknats till 1 % av byggnadskostnaderna. Andra driftkostnadsposter än underhåll och reparationer ha icke antagits variera med byggnadskostnaderna.

De sålunda erhållna summorna motsvara en driftkostnad av 1,25 % av byggnadskostnaderna.

I ovannämnda betänkande ha underhållskostnaderna och omkostnaderna i övrigt ansetts böra uppskattas till minst 1,25 % av byggnadskostnaderna.

För beräkning av kapitalkostnaderna har antagits, att kommunerna finansiera byggnadskostnaderna med lån, vilka löpa med 3,6 % ränta. Husen ha antagits böra avskrivas på 60 år. Kapitalkostnaderna ha då beräknats motsvara en annuitet av 4,1 %.

I förenämnda betänkande antogs, att kostnaderna för ränta och amortering vid en räntesats av 3 % kunde uppskattas till 3,75 % för hus av trä.

I nedanstående tablå redovisas årskostnaderna för de olika hus- och lägenhetstyperna.

	Årskostnad i kronor per lägenhet i		
	södra Sverige	mellersta Sverige	norra Sverige
<i>90 m²-lägenhet</i>			
enfamiljshus i ett plan eller radhus	2 456	2 660	2 966
tvåfamiljshus	2 201	2 405	2 660
fyrafamiljshus	2 048	2 252	2 456
<i>60 m²-lägenhet</i>			
enfamiljshus i ett plan	1 865	2 018	2 222
tvåfamiljshus	1 610	1 763	1 967
fyrafamiljshus	1 559	1 712	1 916

De sammanlagda årskostnaderna, fränsett bränslekostnader, uppgå till 5,3 å 5,4 % av byggnadskostnaderna.

För att belysa sambandet mellan byggnadskostnader, årskostnader, hyror och statsbidrag må följande exempel redovisas.

Ex. 1. 90 m²-lägenhet.

Byggnadskostnad: 45 000 kr.

Hyra: 888 kr i grupp 1 och 1 164 kr i grupp 2.

Statsbidrag: 18 000 kr.

Årskostnad: med bortseende från statsbidraget = 2 405 kr.

» : med hänsyn tagen till statsbidraget = $(560 + 4,1 \% \times 27\,000) = 1\,667$ kr.

» : som icke täcks av hyran = 779 kr i grupp 1 och 503 kr i grupp 2.

Ex. 2. 60 m²-lägenhet.

Byggnadskostnad: 33 000 kr.

Hyra: 696 kr i grupp 1 och 912 kr i grupp 2.

Statsbidrag: 12 000 kr.

Årskostnad: med bortseende från statsbidraget = 1 763 kr.

» : med hänsyn tagen till statsbidraget = $(410 + 4,1 \% \times 21\ 000) = 1\ 271$ kr.

» : som icke täcks av hyran = 575 kr i grupp 1 och 359 kr i grupp 2.

Av de faktiska årskostnaderna, d. v. s. årskostnaderna med hänsyn tagen till statsbidraget, komma sålunda i dessa exempel kommunerna att få svara för omkring 45 % i grupp 1 och omkring 30 % i grupp 2.

Synpunkter och förslag

Vid prövning av statsbidragets storlek och konstruktion ha vi funnit, att det råder ett sådant samband mellan statsbidraget och hyrorna, att vi ansett oss böra upptaga även hyressättningen till övervägande. Vid införandet av de nuvarande statsbidragen förutsattes bland annat, att bidragets syfte var att möjliggöra för de skoldistrikt, som äro skyldiga att tillhandahålla tjänstebostäder, att utan att bliva mera betungade än andra distrikt tillhandahålla fullgoda tjänstebostäder. Skoldistriktet skulle sålunda kunna påräkna ett så stort statsbidrag, att ränta och amortering på den del av byggnadskostnaderna, som icke täcktes av statsbidraget, samt driftkostnaderna skulle täckas av den för vederbörande tjänstebostad fastställda hyran.

För närvarande omprövas, såsom i inledningen till detta betänkande nämnts, hyrorna för tjänstebostäder överhuvudtaget av 1952 års tjänstebostadsutredning. Denna skall, vilket också nämnts, undersöka möjligheterna att få en närmare anknytning av tjänstebostadshyrorna till hyrorna i öppna marknaden och något så när enhetliga hyror för olika verks och myndigheters tjänstebostäder. Utredningen skall enligt sina direktiv även behandla hyrorna för folkskollärarnas tjänstebostäder.

Enligt nämnda utrednings direktiv står det emellertid vederbörande myndigheter fritt, att under utredningens gång göra de ändringar i hyressättningen på grundval av gällande bestämmelser, som kunna finnas påkallade, och under senare tid ha hyreshöjningar vidtagits beträffande olika verks tjänstebostäder. I detta sammanhang må erinras om att 1951 års riksdags revisorer vid behandlingen av frågan om tjänstebostadshyrorna ansågo hyressättningen även för folkskolans lärarbostäder böra justeras.

Vi ha därför funnit oss ha anledning att ompröva den nu gällande hyressättningen för lärarbostäderna. Med hänsyn till direktiven för tjänstebostadsutredningens arbete ha vi dock ansett, att en sådan omprövning endast

kan utmynna i förslag till provisoriska lösningar i avvaktan på denna utrednings förslag och därpå grundade beslut.

De nuvarande hyrorna ha gällt sedan år 1947 och de fastställdes på grundval av uppgifter från 1945 års hyresräkning, vilken avsåg förhållanden under hyresåret 1945—46. Hyrorna för A-bostäder anknötos till genomsnittshyrorna för lägenheterna i öppna marknaden med centralvärme och badrum. 1941 års lärarlönesakkunniga, vilka framlade det förslag som sedermera utan ändring godtogs, ansågo, att hyrorna för tjänstebostäder borde vara något lägre än för lägenheter uthyrda i öppna marknaden. Då de lägenheter, som redovisats i gruppen »med centralvärme och badrum», icke uppfyllde fullt så stränga krav som de, vilka gällde för A-bostäderna, ansågo sig de sakkunniga kunna föreslå nämnda genomsnittshyror som tjänstebostadshyror för A-bostäderna. De hyror som nu gälla för B- och C-bostäder ha fastställts med utgångspunkt från genomsnittshyrorna för lägenheter med respektive utan centralvärme. Vissa justeringar gjordes dock med hänsyn till att hyresräkningens kvalitetsgruppering icke överensstämde med boställsordningens gruppering.

Följande omständigheter motivera en omprövning av de nuvarande hyrorna, syftande till en höjning av desamma.

Av de exempel som redovisats i det föregående framgår, att nu gällande hyror för A-bostäder endast täcka en del av årskostnaderna — beräknade med hänsyn till det nuvarande statsbidraget — för nybyggda tjänstebostäder. I hyresgrupp 1 täcker hyran omkring 55 % och i hyresgrupp 2 omkring 70 % av dessa kostnader. För att det ovan refererade syftet med statsbidraget skall uppnås, d. v. s. skoldistriktet få täckning för sina kostnader, skulle sålunda antingen hyrorna eller statsbidraget eller både hyrorna och statsbidraget behöva höjas.

Sedan år 1945 ha hyrorna för lägenheter uthyrda i öppna marknaden stigit. Genomsnittshyrorna inom olika kvalitetsgrupper ha ökat till följd av tillkomsten av nya lägenheter, avgång av gamla och förbättring av befintliga lägenheter, för vilka hyreshöjningar medgivits inom ramen av gällande hyresreglering. Sedan hyresåret 1950/51 ha även generella hyreshöjningar beslutats. Ett sammanfattande men visserligen approximativt uttryck för de hyreshöjningar, som ägt rum, är ökningen av bostadsposten i levnads-kostnadsindex. För år 1945 var index för bostadsposten 102 och för juni 1954 var index 129, vilket motsvarar en höjning med drygt 25 %.

En ytterligare omständighet, som bör beaktas i detta sammanhang, är den fr. o. m. den 1 januari 1954 genomförda minskningen av antalet dyro-ortsgrupper från fem till fyra. Den nuvarande hyresgrupperingen omfattar fem hyresgrupper och skäl synas kunna anföras för en motsvarande minskning till fyra grupper. En dylik omgruppering — närmast av innebörd att hyresgrupp 1 slopades — skulle medföra hyreshöjningar för de bostäder, som nu är belägna i den lägsta hyresgruppen.

Vid omprövningen av hyrorna ha vi icke ansett oss böra föreslå några mera genomgripande ändringar av principen för hyressättningen med hänsyn till tjänstebostadsutredningens arbete. Vi ha därför främst diskuterat följande två alternativ.

Vi ha ansett en generell hyreshöjning fullt befogad. En sådan kan motiveras av, bland annat, den hyreshöjning, som ägt rum för lägenheter uthyrda i öppna marknaden. Den relation, som ursprungligen förelåg mellan hyrorna för nämnda lägenheter och hyrorna för tjänstebostäderna, bör återställas. För i synnerhet de nybyggda tjänstebostäderna framstå de nuvarande hyrorna som uppenbart för låga, om man jämför med hyror och årskostnader för andra nytillkomna bostäder. Vi ha för vår del funnit, att ett alternativ för en hyreshöjning skulle vara, att hyrorna höjdes i samma grad som bostadsposten i levnadskostnadsindex har stigit, d. v. s. med i runt tal 25 %. En sådan ändring av de nuvarande hyrorna skulle lämna det nuvarande hyressättningssystemet orubbat. Även med hänsyn tagen till att det nuvarande systemet och de nuvarande hyrorna ingått som ett led i löneuppgörelser mellan staten och lärarorganisationerna synes en sådan hyreshöjning vara rimlig, då den icke går utöver den höjning, som är inkluderad i den allmänna levnadskostnadshöjning, som beaktats vid löneförhandlingarna mellan staten och tjänstemannaorganisationerna.

Vi ha, såsom nyss nämnts, även övervägt ett annat alternativ. Detta innebär en kombination av generell hyreshöjning och reviderad hyresgruppning.

På grund av den ändrade dyrortsgrupperingen — och då närmast slopandet av dyrortsgrupp 1 med därav följande löneförbättring för lärarpersonalen i denna grupp — synas skäl kunna anföras för en revision av den nuvarande hyresgrupperingen. Ett ytterligare skäl härför är den fortskrifdande utjämning av hyrorna mellan olika orter, som kunde konstateras vid de hyresundersökningar som föregingo den nya dyrortsgrupperingen. Vi ha emellertid icke ansett oss böra framlägga ett definitivt förslag beträffande hyresgrupperingen, utan har i stället övervägt endast vissa modifieringar i den nu gällande grupperingen.

Ett slopande av hyresgrupp 1 såsom ett provisorium i avvaktan på tjänstebostadsutredningens förslag har därför övervägts. Att i sådant syfte ompröva samtliga orters fördelning på fyra grupper ha vi emellertid icke ansett rimligt. Vi ha därför närmare prövat konsekvenserna av en uppflyttning av de orter, som nu äro placerade i grupp 1, till grupp 2.

Den nu gällande fördelningen av orterna (= kommunerna) på olika hyresgrupper framgår av omstående tablå, i vilken även fördelningen på hyresgrupper av antalet lärarbostäder vid vårterminens slut år 1953 redovisas. Till följd av den nya kommunindelningen äro vissa kommuner uppdelade på två hyresgrupper.

Hyresgrupp	Antal orter	Antal lärarbostäder	
		Klass A	Klasserna B och C
1	758	3 035	5 055
2 + 1	34		
2	201	882	1 102
3 + 1	6		
3 + 2	4		
3	28	49	72
4	5	4	16
5	1		
Summa	1 037	3 970	6 245

Tre fjärdedelar av orterna äro placerade i grupp 1. En uppflyttning av dessa orter till grupp 2 skulle innebära att ca 95 % av samtliga orter, skulle bli placerade i grupp 2. I praktiken skulle detta framstå som ett avskaffande av hyresgrupperingen. Denna innebörd av en uppflyttning framträder än mer, om man betraktar lärarbostädernas fördelning på olika hyresgrupper. Omkring fyra femtedelar av de nuvarande bostäderna äro belägna i orter hänfödda till grupp 1 och praktiskt taget samtliga i grupperna 1 och 2 tillsammansantagna. Även om hyresgrupperingen formellt skulle bibehållas, skulle en uppflyttning av orterna i grupp 1 till grupp 2 i praktiken innebära att hyresgrupperingen icke finge någon betydelse för hyressättningen. För praktiskt taget samtliga bostäder inom en och samma klass skulle samma hyra utgå.

Även vid ett slopande av hyresgrupp 1 bör en generell hyreshöjning komma till stånd. Om denna — i överensstämmelse med vad som i det föregående förordats — skulle uppgå till omkring 25 %, skulle hyreshöjningen för en lärarbostad, som nu är placerad i grupp 1, bli rätt avsevärd. För en A-bostad om 90 m² i hyresgrupp 1 skulle hyran under dessa förutsättningar öka från f. n. 888 kronor till 1 464 kronor, d. v. s. med 576 kronor, medan en generell hyreshöjning på 25 % utan uppflyttning till grupp 2 endast skulle medföra en hyreshöjning på 240 kronor. En sådan kraftig hyreshöjning för ungefär fyra femtedelar av de lärare, som inneha tjänstebostäder ha vi icke ansett oss kunna nu föreslå. Hyreshöjningen skulle kunna accepteras, om orter hänfödda till hyresgrupp 1 även i regel varit placerade i dyrortsgrupp 1, som nu uppflyttats till dyrortsgrupp 2 med därav betingade löneförbättringar. Så har emellertid icke varit fallet. Vid en uppflyttning av orterna i hyresgrupp 1 till hyresgrupp 2 skulle 293 hela kommuner och 161 delar av nuvarande storkommuner uppflyttas i hyresgrupp utan att de den 1 januari 1954 uppflyttats i Ortsgrupp. Detta skulle

innebära att för uppskattningsvis hälften av de nuvarande tjänstebostads-innehavarna i hyresgrupp 1 skulle hyrorna höjas i ovan angivna omfattning utan att lönerna höjts i samband med den nya dyrortsgrupperingen, och för deras del skulle därför sannolikt erfordras övergångsbestämmelser.

Vi ha av de ovan diskuterade alternativen för en omprövning av det nuvarande hyressystemet och de nuvarande hyrorna ansett oss böra förorda det första, d. v. s. en generell höjning av nu utgående hyror med omkring 25 %; detta närmast med hänsyn till att det innebär en enkel provisorisk justering i avvaktan på de förslag tjänstebostadsutredningen kan komma att avlämna. Det andra alternativet — generell hyreshöjning i kombination med slopande av hyresgrupp 1 — ha vi avvisat därför att det i praktiken skulle innebära ett avskaffande av hela hyresgrupperingen. En så genomgripande förändring synes böra prövas av tjänstebostadsutredningen.

Vi föreslå sålunda, att hyrorna skola utgå med de belopp, som framgå av i det följande framlagt förslag till ändrad lydelse av 21 § boställsordningen. De däri angivna beloppen för årshyror äro — i förhållande till nu gällande hyresbelopp — uppräknade med 25 %, dock med de jämkningar, som betingas av att beloppen skola vara jämt delbara med 12 och att »gaffelbeloppen» genomgående skola vara desamma mellan olika hyresgrupper för en och samma typ och klass av bostad. Hyresbeloppen för dag ha anpassats i anslutning härtill.

Vi ha enligt givna direktiv att ompröva statsbidragets såväl form som dess storlek. Beträffande bidragets form har emellertid vår handlingsfrihet begränsats med hänsyn till allmänna statsbidragsutredningens arbete. Endast sådana ändringsförslag, som falla inom ramen för det nuvarande bidragssystemet, skola sålunda upptagas. Statsbidragets storlek bestämmer fördelningen mellan stat och kommun av kostnaderna för tillhandahållandet av tjänstebostäder. Enligt direktiven är det icke utan vidare fråga om att återställa tidigare gällande fördelning, för vilken den principiella grunden närmast synes ha varit att kommunerna skulle få täckning för sina kostnader. Utvecklingen under de senaste åren har medfört, att kommunerna fått vidkännas allt större kostnader.

Vi ha till grund för vår omprövning av statsbidraget lagt den principen, att kommunerna helt eller åtminstone inbördes i samma grad skola erhålla täckning för sina kostnader i samband med tillhandahållandet av tjänstebostäder. Avgörande för bidragets storlek i de enskilda fallen blir i enlighet härmed dels de faktiska årskostnaderna, som i första hand bestämmas av byggnadskostnaderna, dels de hyror, som kommunerna äga tillgodogöra sig. Hyressättningen blir sålunda av betydelse för såväl bidragets konstruktion som storlek. I det föregående ha vi framlagt förslag ifråga om hyressättningen, vilka syfta till en provisorisk lösning. Vi ha därför icke heller beträffande statsbidragen ansett oss kunna framlägga förslag annat än till provisoriska lösningar. Något avgörande skäl mot ett sådant provisorium

ha vi icke ansett föreligga med hänsyn, bland annat, till den allmänna omprövning av olika statsbidrag, som handhas av allmänna statsbidragsutredningen.

Huruvida hyrorna i de enskilda fallen borde vara bestämmande för statsbidragens storlek diskuterades av 1941 års lärlönesakkunniga. Dessa övervägde, huruvida icke statsbidragen borde graderas efter hyresgrupper, men de ansågo icke tillräckliga skäl härför föreligga, då efter genomförande av den nya hyresgrupperingen samtliga eller så gott som samtliga tjänstebostäder kunde förväntas vara belägna å orter tillhörande lägsta hyresgruppen. Drygt en femtedel av de nuvarande tjänstebostäderna i klass A kom emellertid att tillhöra grupp 2, vilket kanske skulle ha motiverat en differentiering. Avgörande för om statsbidraget skall differentieras efter hyran bli principerna för den framtida hyressättningen, så som dessa kunna komma att utformas av tjänstebostadsutredningen, och fördelningen av orter och bostäder på de hyresgrupper, som eventuellt kan komma att fastställas. Blir det stora differenser mellan hyrorna för A-bostäder eller komma orter, där tjänstebostäder byggas, inte att vara koncentrerade till orter med samma hyra, torde skäl finnas för en differentiering av statsbidraget efter de fastställda hyrorna. Blir det däremot små differenser mellan hyrorna eller kommer tjänstebostadsbyggandet att vara koncentrerat till orter med samma hyra, torde skäl icke finnas för en sådan differentiering.

Vi ha emellertid funnit starka skäl tala för att redan nu, vid bestående hyresgruppering, införa en differentiering av bidraget. I tabellen å följande sida redovisas till belysning av denna fråga det erforderliga statsbidraget i kronor och i procent av byggnadskostnaderna för olika hus- och lägenhetstyper under förutsättning av hyror enligt våra förslag. Då tjänstebostäder sannolikt icke komma att byggas annat än i hyresgrupperna 1—3, ha uppgifter endast redovisats för dessa grupper. Som framgår av tabellen varierar behovet av bidrag avsevärt med den hyra, som får uttagas. Vid ett enhetligt statsbidrag komma kommunerna att i mycket olika grad få bära kostnaderna för tjänstebostadsbyggandet. Vi ha icke ansett några skäl finnas för ett sådant förhållande, och framlägga i det följande förslag om en enkel differentiering av bidraget beroende på, i vilken hyresgrupp kommunen är placerad.

1941 års lärlönesakkunniga diskuterade även frågan, om icke statsbidraget borde differentieras efter byggnadskostnaderna och därmed efter de faktiska årskostnaderna. De sakkunniga avvisade emellertid även en differentiering efter denna grund närmast med hänvisning till önskemålet om en enkel administrativ handläggning av statsbidragsärendena. Den spärrregeln infördes emellertid, att bidraget icke fick uppgå till mer än en viss procent av byggnadskostnaderna (40 %), varigenom bidraget blev mindre i kronor räknat, när byggnadskostnaderna understego de förutsatta normala byggnadskostnaderna. Denna spärrregel — och en därav betingad viss diffe-

Lägenhetstyp/hustyp Byggnadskostnad (Bk), kr Årskostnad (Åk), kr (utan bränslekostn.)	Erforderligt bidrag i kronor per lägenhet resp. i % av byggnadskostnaden vid nu utgående hyror i resp. hyres- grupper höjda med 25 %		
	Hyresgrupp 1	Hyresgrupp 2	Hyresgrupp 3
A. 90 m²-lägenhet	Hyra: 1 128 kr	Hyra: 1 464 kr	Hyra: 1 800 kr
1. 90 m ² i ett plan eller radhus			
Bk 50 000	37 400 kr 75 %	29 200 kr 58 %	21 000 kr 42 %
Åk 2 660			
2. 90 m ² i bottenplan och 60 m ² i överplan			
Bk 45 000	31 100 kr 69 %	23 010 kr 51 %	14 800 kr 33 %
Åk 2 405			
3. 2 st. 90 m ² och 2 st. 60 m ²			
Bk 42 000	27 400 kr 65 %	19 200 kr 46 %	11 000 kr 26 %
Åk 2 252			
B. 60 m²-lägenhet	Hyra: 888 kr	Hyra: 1 152 kr	Hyra: 1 416 kr
4. 60 m ² i ett plan			
Bk 38 000	27 600 kr 73 %	21 100 kr 56 %	14 700 kr 39 %
Åk 2 018			
5. 90 m ² i bottenplan och 60 m ² i överplan			
Bk 33 000	21 300 kr 65 %	14 900 kr 45 %	8 500 kr 26 %
Åk 1 763			
6. 2 st. 90 m ² och 2 st. 60 m ²			
Bk 32 000	20 100 kr 63 %	13 700 kr 43 %	7 200 kr 23 %
Åk 1 712			

rentiering efter byggnadskostnaderna — har emellertid på grund av byggnadskostnadsstegringen numera i praktiken trätt ur funktion.

Samma skäl som för en differentiering av bidraget efter hyrorna gäller även för en differentiering efter byggnadskostnaderna. Detta framgår av tabellen ovan såvitt gäller variationerna i byggnadskostnader för olika hustyper. Som redovisats i ett tidigare avsnitt har man även att taga hänsyn till byggnadskostnadsvariationerna mellan olika landsdelar. För ett hus med en lägenhet om 90 m² och en om 60 m² har man normalt mellan södra och norra Sverige lika stora variationer i det erforderliga bidraget som mellan den i tabellen redovisade dyraste och billigaste hustypen.

För en differentiering av statsbidraget efter byggnadskostnaderna finnas följande alternativ:

a) statsbidraget utgår med en viss bestämd procent av byggnadskostnaderna dock med den spärregeln att bidraget högst får uppgå till ett visst belopp. (Detta alternativ överensstämmer i princip med det nuvarande systemet.)

b) statsbidraget utgår med varierande procentsatser av byggnadskostnaderna beroende på dessas storlek (ju högre byggnadskostnader desto högre procentuellt bidrag). En variant av detta alternativ är att statsbidraget fixeras till vissa belopp i kronor vid olika stora byggnadskostnader. Även här bör finnas en spärregel, enligt vilken bidraget högst får uppgå till ett visst belopp.

Vi ha liksom 1941 års lärarlönesakkunniga funnit, att alternativet b) vore att föredraga med hänsyn till att behovet av bidrag blir relativt större med högre byggnadskostnader. Detta framgår även av tabellen.

Vi ha sålunda funnit skäl tala för en differentiering av bidraget efter byggnadskostnaderna. Kommuner med hög byggnadskostnadsnivå och kommuner, som av ett eller annat skäl måste förlägga lärarbostaden till en dyrare hustyp, skulle då få större bidrag och komma sålunda icke i ett sämre läge än kommuner med låg byggnadskostnadsnivå och kommuner, som kunna förlägga bostaden till en billigare hustyp. Vi ha emellertid avstått från att framlägga förslag i enlighet med alternativ b) med hänsyn till dels att en differentiering av bidraget efter byggnadskostnaderna skulle komplicera den administrativa handläggningen, dels att tjänstebostadsutredningens och statsbidragsutredningens förslag böra avvaktas. Den differentiering av bidraget som den nuvarande spärregeln innebär bör dock fortfarande finnas.

De nu utgående statsbidragen — 18 000 kronor för en lägenhet på 90 m² och 12 000 kronor för en lägenhet på 60 m² — ha vi i nuvarande läge funnit uppenbart för låga. Även om hyrorna höjs på sätt vi föreslagit har kostnadsutvecklingen inneburit, att kommunerna skulle komma att belastas med betydande kostnader vid tillhandahållandet av nybyggda tjänstebostäder i hyresgrupperna I och II, där övervägande antalet tjänstebostäder äro belägna. Vi ha dock icke ansett oss böra föreslå en sådan höjning av bidragen, att kommunerna i genomsnitt skulle få samtliga kostnader för de *nybyggda* tjänstebostäderna täckta. Den förordade hyreshöjningen kommer att gälla inte bara nybyggda bostäder inom kommunen utan även redan befintliga. Hyreshöjningarna för de sistnämnda bostäderna torde inte helt åtgå för täckning av de höjda driftkostnaderna för dessa, varför man torde ha anledning att räkna med att en del av de medgivna hyreshöjningarna kan disponeras för att täcka kostnaderna för de nybyggda bostäderna. Även med de hyreshöjningar som föreslagits äro enligt vår uppfattning hyrorna alltså låga.

Vi ha vid vår prövning av statsbidragets storlek och differentiering utgått från de uppgifter, som redovisas i tabellen på sid. 57. Den genomsnittliga byggnadskostnaden för en nyuppförd lägenhet på 90 m² har uppskattats till ca 47 000 kronor och för en lägenhet på 60 m² till ca 37 000 kronor. Vi äro medvetna om, att lägenheter, uppfyllande boställsordningens krav, under senare år endast i undantagsfall kunnat uppföras till dessa kostnader och

att beloppen därför kunna förefalla knappt tilltagna. Då man kan räkna med sjunkande byggnadskostnader, och då det måste anses rimligt att vid utmätandet av statsbidragens storlek söka medverka till att kommunerna iakttaga skälighetsprincipen ha vi emellertid ansett oss ha fog för att lägga dessa inom bostadsstyrelsen framräknade belopp för byggnadskostnaderna till grund för de statsbidrag, som vi i det följande förordade. För fastställandet av statsbidragets maximibelopp i kronor ha vi sålunda utgått från dessa genomsnittliga byggnadskostnader och närmare prövat till vilken procent av dem bidraget högst bör uppgå. Som jämförelseled har därvid tagits det erforderliga bidraget i hyresgrupp 2. Vi ha funnit ett bidrag på 50 % av de styrkta byggnadskostnaderna rimligt avvägt för nybyggnader inom denna grupp. Bidraget bör dock få uppgå till högst 24 000 kronor för en lägenhet på 90 m² och högst 18 000 kronor för en lägenhet på 60 m². Statsbidraget bör i princip beräknas på detta sätt i samtliga hyresgrupper.

Den differentiering av bidraget efter hyresgrupp, som vi i det föregående förordat, synes främst böra tillgodose det större bidragsbehovet i hyresgrupp 1, där hyresinkomsten är mindre. En administrativt enkel form för en sådan differentiering synes vara att — utan hinder av 50-procentregeln — ge ett tilläggsbidrag till de bostäder, som uppföras i kommun, hänförd till hyresgrupp 1. Efter viss justering nedåt av de i tabellen redovisade differenserna mellan de erforderliga bidragen i grupp 1 och grupp 2 ha vi ansett, att dessa tilläggsbidrag i hyresgrupp 1 bör uppgå till 6 000 kronor för en lägenhet på 90 m² och 4 000 kronor för en lägenhet på 60 m². Bidragen skulle alltså i grupp 1 kunna bli högst 30 000 respektive 22 000 kronor.

I hyresgrupp 3 — med stor sannolikhet den enda grupp utöver 1 och 2 i vilken nybyggnad i fortsättningen kommer att äga rum — skulle bidrag beräknade enligt ovan förordade princip, d. v. s. samma bidrag som för hyresgrupp 2, på grund av hyresinkomstens storlek resultera i större belopp än de som enligt tabellen synas vara erforderliga. Vi ha emellertid icke funnit anledning att föreslå några särskilda regler för beräkning av bidraget i denna grupp med hänsyn till att orterna i gruppen företrädesvis äro belägna i Norrland, där byggnadskostnaderna äro högre än de som legat till grund för beräkningarna i tabellen och där följaktligen även det erforderliga bidraget är högre.

Enligt de här föreslagna schematiska reglerna för beräkning av bidragets storlek kommer det givetvis att uppkomma fall, där skäl för ett större bidrag kan föreligga, därför att geografiska förhållanden och kommunikationerna göra byggnadskostnaderna onormalt höga. Kungl. Maj:t kan därför böra ha befogenhet att i undantagsfall, då särskilda skäl därtill föranleda, bestämma bidraget till högre belopp än enligt de generella reglerna.

I de fall flera lärarystäder samtidigt inrymmas i ett och samma hus, bör statsbidraget beräknas för samtliga lägenheter tillsammans, d. v. s. med tillämpning av procenttalet 50 på hela byggnadskostnaden, varvid

maximibidraget beräknas som summan av maximibidragen för de olika lägenhetstyperna.

De här föreslagna statsbidragsbeloppen kunna givetvis framstå som relativt höga, jämförda med de nuvarande beloppen. Vi vilja emellertid framhålla, att de föreslagna beloppen böra bedömas mot bakgrunden av den byggnads- och driftkostnadsutveckling, som ägt rum under senare år och de relativt låga hyror som även efter våra förslag om höjning skulle utgå särskilt i hyresgrupp 1. Vi ha vidare icke ansett skäl föreligga att frångå principen att statsbidraget i stort sett skall täcka de merkostnader för skolväsendet, som falla å kommuner, vilka ha att tillhandahålla tjänstebostäder för lärare. Vi få i detta sammanhang erinra om att enligt vårt förslag antalet orter med tjänstebostadsskyldighet beräknas minska i förhållande till vad som nu gäller. Detta innebär, att man får en mindre total kostnadsökning än den föreslagna höjningen av statsbidragen skulle ha medfört vid ett bibehållande av nuvarande omfattning av tjänstebostadsskyldigheten.

Vid bedömningen av de här föreslagna bidragsbeloppen bör vidare erinras om den subvention, som staten lämnar det allmänna bostadsbyggandet. För närvarande utgöres subventionen till nybyggnad av enfamiljs- och tvåfamiljshus av dels en under i första hand tio år ränte- och amorteringsfri del av egnahemslånet på 8 000 kronor, dels en garanterad ränta på bottenlån på 3 %, dels ock en till 3 % fastställd ränta på egnahemslånet. I huvudsak motsvarande produktionssubventioner utgå också för flerfamiljshus.

I anslutning till förestående förslag till statsbidragsbelopp vilja vi uttala, att statsbidrag till lärarbostäder bör få utgå icke endast då bostäderna inrymmas i särskilda för lärare avsedda bostadshus utan även i sådana fall, då skoldistrikt avser att anvisa lägenhet till lärare såsom tjänstebostad i av kommunen eller s. k. allmännyttigt företag ägt hyreshus. I dessa fall kan bidraget av praktiska skäl eventuellt böra konstrueras som ett löpande årligt bidrag, därvid de ovan föreslagna engångsbidragen, minskade med vad som i allmänna produktionssubventioner belöper å ifrågavarande bostad, fördelas med lika belopp på samma tidsperiod, som gäller för de statliga bostadslånens amortering. Vad nu sagts bör gälla jämväl i det fall att skoldistrikt förvärvar lägenhet i av bostadsrättsförening ägd fastighet och anvisar denna såsom tjänstebostad.

NIONDE KAPITLET

Författningsändringar

Vid bifall till de förslag, som vi i det föregående framlagt, erfordras vissa ändringar i dels folkskolestadgan, dels folkskolans avlöningsreglemente, dels boställsordningen för folkskolans lärare, dels ock kungörelsen angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare.

Förslag till kungörelser om de sålunda erforderliga ändringarna framläggas i vid detta betänkande fogad bilaga nr 1. Om innebörden av dessa ändringar må här följande framhållas utöver vad som i det föregående anförts i samband med framläggandet av de olika förslagen.

Ä.

*Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 september 1921 angående
folkundervisningen i riket (folkskolestadgan)*

I § 52 mom. 2 av nämnda stadga äro föreskrifter meddelade om när skoldistrikt har skyldighet att anskaffa tjänstebostäder åt folkskolans lärare, varmed här avses folk- och småskollärare. För närvarande är denna skyldighet beroende av, huruvida viss hyresmarknad finnes eller icke.

Då vi föreslagit att skoldistrikts skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder i stället skall vara beroende av, huruvida skolorten är uppförd eller icke uppförd å i föreslagen ordning utarbetade och fastställda tätortsförteckningar, har momentets första stycke omarbetats i enlighet härmed. I momentet har vidare intagits en föreskrift av innehåll, att, om länsstyrelse får att pröva fråga om befrielse tills vidare för skoldistrikt, som icke är upptaget i gällande tätortsförteckning och alltså har skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad åt lärare, från fullgörande av denna skyldighet, länsstyrelsen före dylikt ärendes avgörande skall bereda lärare, som berörs av ärendet, tillfälle att inkomma med yttrande. Detta står i överensstämmelse med att vi föreslagit, att avvikelse från skyldigheten att tillhandahålla tjänstebostad, sedan denna fastslagits genom att ort icke uppförts å tätortsförteckning, endast undantagsvis skall förekomma, och att lärare, som berörs, bör få tillfälle att framföra sin uppfattning om den sökta dispensen.

Till paragrafen har vidare i förslaget fogats ett nytt moment, i vilket föreskrifter intagits om sättet för upprättandet av de föreslagna tätortsförteckningarna. Bestämmelserna ansluta sig till vad vi under kap. 5 i detta betänkande förordat.

B.

Avlöningsreglementet för folkskolan

I 26 § 1 mom. avlöningsreglementet för folkskolan äro bestämmelser intagna angående lärares skyldighet att mottaga tjänstebostad, som skoldistrikt tillhandahåller, och i samma moment, andra stycket, äro bestämmelser meddelade därom, att länsstyrelse efter framställning av lärare kan medgiva lärare befrielse från att mottaga tjänstebostad i det fall, att skoldistriktet icke är skyldigt tillhandahålla tjänstebostad men likväl anvisar sådan.

I dessa bestämmelser fordras vissa ändringar, och vi ha framlagt förslag härom.

I första stycket av momentet föreslå vi sådan ändring, att lärares skyldighet att mottaga anvisad tjänstebostad begränsas till fall, då skoldistrikt har skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad.

I ett nytt andra stycke stadgas skyldighet för lärare att mottaga tjänstebostad även i det fall, att kommunen saknar skyldighet att tillhandahålla lärare tjänstebostäder, men skoldistriktet alltjämt förfogar över tjänstebostäder av klass A.

I förslaget har vidare i momentet intagits ett tredje stycke, som stadgar rätt för lärare, som är innehavare av tjänstebostad vid tidpunkt, då skoldistrikts skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad upphör, att fortfarande vara innehavare av tjänstebostad, så länge han kvarstår i sin befattning. Någon rätt för honom att fordra att bostad av klass B eller C skall förändras till A-bostad bör dock icke föreligga; föreskrift härom har också införts i tredje stycket.

Den nuvarande möjligheten för länsstyrelse att medgiva befrielse för lärare att i vissa fall mottaga anvisad tjänstebostad — nu stadgad i 1 mom. 2 stycket — synes ej längre erforderlig.

C.

Boställsordningen

I 1 § 2 mom. föreslå vi en på så sätt ändrad lydelse av definitionen av tjänstebostad att såsom tjänstebostad endast skall betraktas av skoldistriktet anvisad bostad i det fall, att distriktet har skyldighet att tillhandahålla läraren bostad. Genom den av oss föreslagna formuleringen av momentets första och andra stycken, vilka ersätta nuvarande första stycket, avse vi att förhindra att varje av skoldistriktet-kommunen åt lärare upplåten bostad — även i det fall att skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad icke föreligger för distriktet — blir insynad och, därest den fyller fordringarna i 20 § boställsordningen, även förklarad såsom tjänstebostad, vilket, som framgår av kap. 5 ovan, med den nuvarande lydelsen av stycket förekommit.

Momentets nuvarande andra stycke bibehålles såsom ett tredje stycke.

I boställsordningens 5 § 3 mom. stadgas nu, bland annat, att, om flera tjänstebostäder äro inrymda i samma hus, de skola vara försedda med var sin ingång, där förhållandena sådant medgiva. I enlighet med vad vi förordat i kap. 7 av betänkandet föreslå vi viss ändring av detta stadgande.

I nuvarande 4. momentet av samma paragraf ha vi föreslagit en ändring, som stadgar att utan hinder av vad som i första momentet av samma paragraf stadgas därom, att tjänstebostad skall vara belägen i skolans närhet, bostad vid nedlagd skola också skall kunna anvisas såsom tjänstebostad efter godkännande av statens folkskolinspektör. Vid prövningen förutsätta vi, att de synpunkter beaktas, som vi anfört i kap. 6 av betänkandet.

Nuvarande moment fyra bibehålles såsom ett andra stycke i momentet med viss formell justering, som föranledes av det nya första stycket.

I fråga om våningshöjd m. m. föreslå vi de ändringar i § 6, som vi i det föregående förordat i syfte att vinna överensstämmelse med den nu gällande byggnadsstadgan.

I § 7 ha vi föreslagit viss ändrad lydelse, som innebär förtydligande av nu gällande bestämmelser; ändringens innebörd har anmälts i kapitel 7.

De sista två styckena i § 8 — c) andra stycket samt d) — ha föreslagits skola erhålla ändrad lydelse i enlighet med vad vi föreslagit beträffande inredning av kök och beträffande tillgång till tvättstuga och torkutrymme i anslutning till denna.

Till 1 mom. i 18 § ha vi fogat ett nytt stycke — närmast efter nuvarande första stycket, som bibehålles oförändrat — vilket avser att förebygga, att tjänstebostadsinnehavare skall kunna påfordra, att kommunen svarar för uppvärmningen av hans tjänstebostad därför att till densamma hör ett garage, som han avstått från att förhyra och som därför disponeras av kommunen. I anslutning härtill blir momentets nuvarande andra stycke oförändrat placerat såsom ett tredje stycke.

Boställsordningens 21 § innehåller i 1. momentet bestämmelser om storleken av de hyresavdrag, som skola utgå. Såsom vi i kapitlet 8 framhållit, böra dessa hyror höjas med omkring 25 %. I förslaget till ny lydelse av momentet har dylik uppräknings gjorts, men beloppen för årshyra ha i vissa fall måst något jämkas för att man skall erhålla dels med 12 jämt delbara belopp dels också för en och samma klass av bostäder av enahanda storlek lika stort skillnadsbelopp mellan de olika hyresgrupperna. Utjämningsen har företagits på så sätt, att lägsta hyresgruppens belopp i allmänhet jämkats uppåt — med högst 21 kronor för år — medan högsta hyresgruppens belopp i allmänhet jämkats nedåt. Vad nyss sagts om jämkning av årshyrornas belopp gäller också hyresbeloppen för dag, där jämkning skett till närmast liggande 5-tal ören eller i enstaka fall till närmast liggande 10-tal ören för att skillnadsbeloppen så nära som möjligt skola bliva desamma mellan olika hyresgrupper för ett och samma slag av bostad.

Ett nytt moment, nummer 4, har fogats till denna §, vari intagits bestäm-

melser om garage, som är uppfört i anslutning till tjänstebostad. De i författningen intagna bestämmelserna ansluta till de förslag, som vi framlagt i kap. 7.

Beträffande bestämmelserna om ändringarnas *ikraftträdande*, sådana de föreslagits av oss, må framhållas, att vi förutsätta, att ändringarna i boställsordningen skola kunna sättas i kraft från och med den 1 juli 1955, dock med det undantaget att det bör få anstå att utrusta då redan färdigställda bostäder med kylskåp, till dess bostaden blir föremål för ombyggnad eller genomgripande reparation.

D.

Statsbidragskungörelsen

I 5 § av kungörelsen den 30 december 1946 (nr 887) sådan denna paragraf lyder enligt SFS nr 600/1952, föreslås beloppen ändrade till att överensstämma med de förslag, som vi i kap. 8 framlagt, och vidare att statsbidraget må få uppgå till högst 50 % av de styrkta byggnadskostnaderna mot nu stadgade 40 %, vilket vi också föreslagit i nyssnämnda kapitel.

E.

Utöver de ändringar som vi sålunda föreslagit i författningsbestämmelser, som gälla tjänstebostäder för lärare, ha vi också övervägt vissa andra ändringar, som skulle syfta till att decentralisera beslutanderätten i dylika ärenden. Det har nämligen synts oss, att avgörandena av ärendena ifråga i icke ringa utsträckning borde kunna decentraliseras.

Vi ha emellertid ansett det falla utom ramen för vårt uppdrag och ha därför avstått att framlägga förslag, men vilja likväl härmed anmäla vår uppfattning.

TIONDE KAPITLET

Kostnadsberäkningar

Enligt 1954 års statsverksproposition (bilaga 10: åttonde huvudtiteln, punkten 243) har riksstatsanslaget Folkskolor m. m.: Byggnadsbidrag till tjänstebostäder under budgetåret 1952/53 belastats med nettoutgifter till ett belopp av 3 574 711 kr. För samma budgetår var anslaget, som till sin natur är ett förslagsanslag, uppfört i riksstaten med 4 800 000 kronor. Sistnämnda anslagsbelopp har varit anvisat av riksdagen också för budgetåret 1953/54, och även för budgetåret 1954/55 har anslaget uppförts i riksstaten med enahanda belopp.

Från anslaget utbetalas statsbidrag till skoldistrikt dels vid nybyggnad av tjänstebostad och vid inredande av tjänstebostad i inköpt eller annorledes förvärvad byggnad dels ock vid om- eller tillbyggnad eller mer omfattande ändringsarbeten å sådan tjänstebostad, som vid kungörelsens den 30 december 1946 (SFS nr 887/1946, ändrad 600/1952) ikraftträdande icke motsvarade boställsordningens krav i vissa avseenden.

Om utgivande av statsbidrag meddelar Kungl. Maj:t beslut i samband med godkännande av byggnadsritningar för vederbörligt byggnadsarbete. Utbetalning av beviljat statsbidrag sker först sedan byggnadsarbetet utförts och avsynats samt godkänts.

Till följd av att statsbidragets utbetalning i allmänhet sker först något budgetår efter det, varunder bidraget beviljats, beslutar riksdagen årligen dels om storleken av det riksstatsanslag, som skall uppföras i riksstaten för närmast följande budgetår, dels ock intill vilket belopp Kungl. Maj:t under samma budgetår må bevilja byggnadsbidrag till tjänstebostäder. För budgetåret 1954/55 har riksdagen medgivit, att Kungl. Maj:t må bevilja dylika statsbidrag med tillhoppa högst 6 000 000 kronor.

Att verkställa någon tillförlitlig kostnadsberäkning för en följd av budgetår beträffande erforderligt statsbidragsbelopp till tjänstebostäder för lärare låter sig icke göra, då uppkommande kostnader i första hand äro beroende av skoldistriktens vilja och förmåga att bygga tjänstebostäder. Jämförelser ifråga om anslagsbehov till statsbidrag kunna dock under vissa angivna förutsättningar göras med ledning av inhämtade uppgifter.

Man synes kunna utgå från att det erforderliga statsbidragsbeloppet till lärarbostäder för budgetåret 1955/56 kommer att bli 6 000 000 kronor under förutsättning att de nuvarande statsbidragsbeloppen komma att oförändrat gälla. Detta står nämligen i överensstämmelse med det Kungl. Maj:t av 1954 års riksdag givna bemyndigandet att under budgetåret 1954/55 bevilja

byggnadsbidrag; enligt erfarenhet kommer ju utbetalning av statsbidrag i allmänhet att ske under närmast följande budgetår. Av ifrågavarande 6 000 000 kronor synes man böra räkna med att omkring 1 000 000 kronor kommer att tagas i anspråk för statsbidrag till om- och tillbyggnader eller mera omfattande reparationer av äldre tjänstebostäder, som därigenom skola kunna bli klassificerade såsom A-bostäder. Denna uppdelning av anslagsbeloppet har stöd i dels 1941 års lärarlönesakkunnigas beräkningar — de beräknade på sin tid att en sjättedel av det av dem uppskattade medelsbehovet skulle komma att falla på ombyggnadsarbeten och liknande — dels ock i beräkningar av medelsbehovet för budgetåret 1954/55.

Vi anse oss sålunda kunna utgå från att medelsbehovet för utbetalning av statsbidrag till nya tjänstebostäder kommer att uppgå till 5 000 000 kronor under budgetåret 1955/56 under förutsättning dels av oförändrade byggnadsbidragsbelopp dels att skoldistriktet äro skyldiga att tillhandahålla tjänstebostäder enligt nu gällande regler.

I bilaga 7 till detta betänkande ha uppgifter lämnats om dels antalet befintliga tjänstebostäder vårterminen 1953, dels ock antalet av folkskolinpektörerna beräknade erforderliga tjänstebostäder höstterminen 1958 under förutsättning att nuvarande bestämmelser om skyldighet för kommunerna att tillhandahålla tjänstebostäder alltjämt skola gälla. Av tabellen framgår, att antalet tjänstebostäder av inspektörerna beräknas behöva ökas (från 5 783 till 7 846) med 2 063 bostäder för ordinarie folkskollärare och (från 4 432 till 5 229) med 797 för annan lärare under den angivna femårsperioden, d. v. s. med i genomsnitt 412 större och 160 mindre lärarbostäder för år. Till jämförelse må nämnas, att under vart och ett av de tre budgetåren 1951/52—1953/54 — enligt från skolöverstyrelsen inhämtade uppgifter — av Kungl. Maj:t beviljats statsbidrag för i medeltal 185 större och 81 mindre bostäder. Ehuru man kan förutsätta, att de av folkskolinpektörerna uppgivna behoven av nya tjänstebostäder äro för högt angivna — uppgifterna avse ju det antal som vore önskligt för att de nu förutsebara behoven skulle anses fullständigt täckta — synes man likväl kunna taga de av inspektörerna uppgivna antalen till utgångspunkt för den följande jämförelsen.

Av bilaga 3 framgår det totala behovet av tjänstebostäder, som höstterminen 1958 skulle komma att finnas vid ett genomförande av systemet med tätortsförteckningar och vid ett godtagande av de preliminära förslag till dylika förteckningar, som nu uppgjorts av inspektörerna. Det totala behovet av lärarbostäder för ordinarie folkskollärare skulle enligt dessa förutsättningar då komma att uppgå till 6 769. Behovet av bostäder för annan lärare skulle 1958 vid införande av tätortsförteckningar utgöra 4 588.

Den på så sätt framräknade ökningen skulle alltså vid införande av tätortsförteckningar komma att stanna vid 986 större och 156 mindre tjänstebostäder. Det verkliga nybyggnadsbehovet kommer emellertid att bli större.

Vid införande av tätortsförteckningar kommer nämligen tjänstebostadsskyldigheten att minska i åtskilliga inspektionsområden och det totala behovet av tjänstebostäder kommer i vissa områden t. o. m. att nedgå under det nu befintliga antalet. Detta är fallet beträffande större bostäder i 9 inspektionsområden, vars totala behov blir 268 lägre än den nuvarande tillgången, och beträffande mindre bostäder i 18 inspektionsområden, vars totala behov blir 489 mindre än den nuvarande tillgången. En motsvarande ökning måste, med hänsyn till det totala behovet, falla å andra inspektionsområden. Totalt måste man alltså räkna med ett nybyggnadsbehov av minst 1 254 större och 645 mindre bostäder. Behovet torde i verkligheten — om hela det av inspektörerna nu uppskattade behovet av tjänstebostäder skall tillgodoses — bli ännu något större på grund av förskjutningar inom inspektionsområdena; inom dessa finnas tjänstebostäder å orter, som bli tätorter och där alltså behovet av tjänstebostäder bortfaller, medan det finns ett icke tillgodosett motsvarande behov kvar å andra orter. Denna förskjutning inom berörda inspektionsområden framgår icke av de införskaffade uppgifterna. Man har emellertid å andra sidan anledning räkna med att flera orter än de av inspektörerna nu å förslagen till tätortsförteckningar upptagna komma att slutligt uppföras å förteckningarna, sedan även kommunerna beretts tillfälle att framföra sina synpunkter. Vårt förslag om utnyttjande av bostäder vid nedlagda skolor torde också i någon mån komma att minska det nyss angivna nybyggnadsbehovet. Med hänsyn härtill ha vi, vid införande av tätortsförteckningar, ansett oss kunna vid nu ifrågavarande beräkningar uppskatta nybyggnadsbehovet under den närmaste femårsperioden till 1 250 bostäder för ordinarie folkskollärare och 650 för annan lärare (mot vid nuvarande regler 2 063 respektive 797), d. v. s. under perioden räkna med ett årligt nybyggnadsbehov av 250 större och 130 mindre bostäder.

Om man härefter jämför årskostnaderna för statsbidrag till de 412 större och 160 mindre bostäder, vilka enligt inspektörernas uppgifter skulle bli erforderliga under vart och ett av åren i femårsperioden, skulle dessa kostnader uppgå till: vid oförändrade statsbidragsbelopp, i avrundat tal 9 400 000 kronor samt, om statsbidragen beräknas utgå efter de grunder, som vi föreslagit, och under förutsättning att en fjärdedel av bostäderna byggas i orter, tillhörande högre hyresgrupp än 1, och tre fjärdedelar i hyresgrupp 1, till i avrundat tal 14 300 000 kronor.

Dessa summor böra jämföras med de kostnader, som beräknas uppkomma, därest tätortsförteckningssystemet införes och statsbidragen fastställas till av oss föreslagna belopp, d. v. s. för ett nybyggnadsbehov för år av 250 större och 130 mindre bostäder, belägna tre fjärdedelar å orter hänhörda till hyresgrupp 1 och övriga å orter, hänförliga till högre hyresgrupper. Man får då för dessa bostäder ett årligt statsbidragsbehov av i avrundat belopp 9 850 000 kronor.

Av de sålunda gjorda jämförelserna måste anses framgå, att det av oss förordade systemet, att binda tjänstebostadsskyldigheten vid ett system med tätorter, gör det mindre kostsamt för staten att lämna högre bidrag till de skoldistrikt, som alltså få skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder. Det framgår vidare, att det erforderliga anslaget till statsbidrag vid ett bifall till våra förslag kommer att hålla sig vid ungefärligen samma belopp som det, som skulle komma att erfordras vid bibehållande av nuvarande statsbidragsbelopp och nuvarande regler för skoldistriktens skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder.

Utgår man från att det i praktiken kommer att bli ett tjänstebostadsbyggande av i stort sett samma omfattning som under de tre senaste budgetåren — enligt uppgifter från skolöverstyrelsen har statsbidrag beviljats för 256, 243 och 301 tjänstebostäder under vart och ett av budgetåren 1951/52, 1952/53 och 1953/54 — torde anslagsbehovet för statsbidrag till tjänstebostäder under de närmaste åren kunna begränsas till i genomsnitt omkring 8 000 000 kronor, varav 1 000 000 kronor skulle falla å statsbidrag till ombyggnader m. m. av äldre tjänstebostäder. Vid bedömande av detta ökade anslagsbehov bör man beakta, att det nu föreliggande behovet av nya tjänstebostäder beräknas bli täckt tidigare — sannolikt inom loppet av 7 å 8 år — än man med hittillsvarande byggnadstakt kunnat räkna med. Att märka är också, att ett införande av systemet med tätortsförteckningar efter en viss övergångsperiod bör leda till ett undan för undan minskat behov av att bygga nya tjänstebostäder, ty man har anledning förutsätta, att allt flera orter komma att uppföras å tätortsförteckningarna.

Vad härefter angår frågan om tidpunkten för de nya statsbidragsbeloppens ikraftträdande, vilja vi framhålla följande.

Från och med den 1 juli 1952 genomfördes, såsom i det föregående framhållits, en höjning av de tidigare med 12 000 respektive 8 000 kronor utgående statsbidragsbeloppen till uppförande av tjänstebostäder för ordinarie folkskollärare respektive annan lärare till 18 000 respektive 12 000 kronor.

Statsutskottet anförde i sitt utlåtande nr 8 vid 1952 års riksdag, då frågan om statsbidragens storlek var föremål för behandling i anledning av ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag i ämnet, bland annat, att en provisorisk förbättring av statsbidragsbeloppen borde få formen av en höjning av de dåvarande bidragsbeloppen samt att den av departementschefen förordade höjningen — till 16 000 kronor respektive 10 000 kronor — syntes väl knappt tillmätt och utgjorde en alltför ringa compensation för byggnadskostnadernas stegring; utskottet förordade därför en ytterligare höjning av bidragsbeloppen, nämligen till förenämnda 18 000 respektive 12 000 kronor. Utskottet fann också att höjningens ikraftträdande, som av departementschefen föreslagits till den 1 juli 1952, skulle medföra, att höjningen endast

skulle komma att avse sådana bidragsbeslut, vilka fattades av Kungl. Maj:t efter denna tidpunkt. Utskottet fann det obilligt att härigenom skulle undantagas alla de bostäder, vilkas uppförande påbörjats under år 1951 och första halvåret 1952 och vilka i lika hög grad drabbats av kostnadsfördyring, och föreslog därför, att de förhöjda beloppen skulle utbetalas retroaktivt för de bostäder, beträffande vilka Kungl. Maj:t meddelat bidragsbeslut efter den 1 januari 1951. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag och anmälde detta sitt beslut i skrivelsen till Kungl. Maj:t.

Av det nu återgivna torde framgå, att den av 1952 års riksdag beslutade höjningen är att betrakta såsom ett provisorium. Bidragshöjningens provisoriska karaktär kan ha medfört, att vissa skoldistrikt uppskjutit tjänstebostadsbyggen för att komma i åtnjutande av ett sedermera ytterligare förhöjt bidrag. Beträffande kommuner, som sedan 1952 års beslut byggt erforderliga tjänstebostäder, måste det anses skäligt att de i efterhand bliva kompenserade för de större kostnader de måst vidkännas på grund av hittills gällande statsbidrags otillräcklighet. Denna synpunkt talar för att den av oss föreslagna höjningen av bidraget bör få utgå retroaktivt.

Samtidigt med höjningen av statsbidragen ha vi också föreslagit en hyreshöjning. Denna kommer samtliga skoldistrikt till del, alltså även dem som efter förslagets ikraftträdande erhålla högre statsbidrag. De distrikt, som framdeles efter ett genomförande av våra förslag komma i åtnjutande av statsbidrag, skulle således bliva gynnade vid jämförelse med sådana skoldistrikt, som erhållit statsbidrag före förslagets ikraftträdande, såvida sistnämnda distrikt icke retroaktivt få komma i åtnjutande av det högre bidraget. Detta förhållande skulle leda till ojämnheter i förmånerna, vilket också talar för en retroaktiv tillämpning av den nu ifrågakvarande statsbidragshöjningen.

Såsom lämplig tidpunkt, från och med vilken en retroaktiv tillämpning av bidragshöjningen bör ske, synes, med samma motivering som statsutskottet i förenämnda utlåtande anförde, böra väljas den 1 januari 1951.

Vi anse oss sålunda böra ifrågasätta, om icke den av oss förordade höjningen av statsbidragsbeloppen bör tillämpas retroaktivt beträffande samtliga av Kungl. Maj:t efter 1951 års ingång beviljade statsbidrag till uppförande av tjänstebostäder.

Kostnaderna för en dylik retroaktiv tillämpning av statsbidragshöjningen torde för tiden 1 januari 1951—30 juni 1954 avse 995 bostäder (för ordinarie folkskollärare 527 i hyresgrupp 1, 168 i hyresgrupp 2 och 1 i hyresgrupp 3 samt för annan lärare 230, 68 och 1 i nämnda hyresgrupper) och uppgå till i avrundat belopp 10 000 000 kronor.

ELFTE KAPITLET

Sammanfattning av betänkandets synpunkter och förslag

I betänkandet lämnas inledningsvis en redogörelse för — förutom direktiven för utredningen och sättet för dess fullgörande — gällande bestämmelser rörande tjänstebostäder för folkskolans lärare samt för det nuvarande tjänstebostadsbeståndet.

Vid utredningen har övervägts, om man, med hänsyn till det i kommunal regi eller med kommunalt stöd numera bedrivna bostadsbyggandet, alltjämt kan ha behov av att bibehålla anordningen med tjänstebostäder för folkskolans lärare eller om tidpunkten kan vara inne att helt avveckla tjänstebostadssystemet. Det har emellertid konstaterats, att möjligheten att på lämpligt sätt upprätthålla skolväsendet alltjämt, särskilt på den egentliga landsbygden, är beroende av att den erforderliga lärarpersonalen kan få sin bostadsfråga ordnad på ett tillfredsställande sätt, och att detta icke kan beräknas bliva fallet med mindre tjänstebostadssystemet bibehålles.

Skoldistriktets skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder för sina lärare föreslås skola gälla orter, som icke äro sådana tätorter, där praktiska möjligheter kunna anses förefinnas för lärare att liksom andra medborgare förhyra bostad. Tätorter, som skola vara befriade från att tillhandahålla tjänstebostäder för lärare, avses skola uppföras i särskilda förteckningar, benämnda tätortsförteckningar, vilka efter förslag av vederbörande folkskolinpektörer och efter hörande av kommunerna och berörda lärare skola fastställas av länsstyrelserna och gälla för en femårsperiod. Den nuvarande svårtolkade bestämmelsen om att skoldistrikt skall vara skyldigt tillhandahålla tjänstebostad åt lärare, därest i skolorten icke finnes hyresmarknad ifråga om lägenheter, som fyller boställsordningens krav, föreslås sålunda skola upphöra att gälla. Införandet av det föreslagna systemet med tätortsförteckningar kommer att medföra, att tjänstebostadshållandet totalt sett minskas.

Såsom tjänstebostad skall endast anses bostad, som skoldistrikt på grund av sin tjänstebostadsskyldighet tillhandahåller. Har skoldistriktets skyldighet att tillhandahålla tjänstebostad upphört, därför att skolorten uppförts i tätortsförteckning, skall läraren ej vara skyldig mottaga redan befintlig tjänstebostad med mindre än den är hänförd till den högsta i boställsordningen angivna kvalitetsklassen. Bor han vid tidpunkten, då tjänstebostadsskyldighet för skoldistriktet upphör, i tjänstebostad, skall han dock, oavsett hur lägenheten är klassificerad, äga bibehålla sin rätt till tjänstebostad, så länge han kvarstår i sin befattning.

Tillämpningen av de regler, som hittills gällt för uppförande av tjänstebostäder ha medfört, att dessa i stort sett fylla samma fordringar som gälla för bostäder, som uppföras med stöd av stalliga bidrag och lån. I dessa regler föreslås dock vissa ändringar beträffande våningshöjd och tolkningen av storleksbestämmelserna, som beräknas möjliggöra en minskning av byggnadskostnaderna för lärarbostäder; bestämmelserna om våningshöjd föreslås nämligen ändrade så, att de överensstämmer med gällande byggnadsstadga, och ifråga om storleken skall viss variation — även nedåt — av normalstorlekarna kunna godkännas.

Hyresbeloppen för samtliga lärarbostäder föreslås uppräknade med omkring 25 procent, vilket är en följd av bostadskostnadspostens stegring i levnadskostnadsindex, sedan hyrorna senast bestämdes för lärarbostäderna.

Statsbidragen till lärarbostäder, som nu utgå med 18 000 kronor för bostad för ordinarie folkskollärare och med 12 000 för annan lärare, föreslås höjda till högst 24 000 respektive 18 000 kronor och till dessa belopp föreslås skola komma tilläggsbelopp för bostäder, som uppföras i orter hänförliga till hyresgrupp 1, med 6 000 respektive 4 000 kronor, varigenom de sammanlagda bidragen i denna hyresgrupp kunna uppgå till högst 30 000 respektive 22 000 kronor.

Kostnaderna för statsbidragen beräknas, trots höjningen, bli i stort sett desamma som för närvarande; merkostnaderna för de höjda statsbidragsbeloppen till lärarbostäder av olika typer beräknas nämligen i huvudsak uppvägas genom minskat behov av tjänstebostäder.

Bilaga 1

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av § 52 mom. 2 i
Kungl. Maj:ts förnyade stadga den 26 september 1921 (nr 604) angående
folkundervisningen i riket.

Kungl. Maj:t har, med anledning av riksdagens beslut, funnit gott förordna, att § 52 mom. 2 förnyade stadgan den 26 september 1921 angående folkundervisningen i riket skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

§ 52.

2. På ort, varest skola är belägen och som icke är uppförd på i mom. 3 nedan angiven tätortsförteckning, åligger det skoldistriktet att åt sådan folkskolans lärare vid skolan, som icke tjänstgör såsom vikarie för tjänstledig lärare eller uppehåller lärartjänst, vilken kan anses vara av tillfällig natur, tillhandahålla tjänstebostad, som står i överensstämmelse med de i boställsordningen givna eller med stöd av boställsordningen meddelade bestämmelserna.

Sådan skyldighet föreligger dock icke,

a) därest lärare ändå har eller kan anskaffa bostad, som statens folkskolinspektör efter lärarens hörande finner godtagbar med hänsyn till, bland annat, lärarens tjänstgöringsförhållanden;

b) därest vederbörande länsstyrelse efter därom av skoldistriktet gjord framställning och efter folkskolinspektörens hörande förklarar, att distriktet tills vidare icke skall vara skyldigt tillhandahålla tjänstebostäder åt sina lärare eller tjänstebostad åt viss lärare. Innan länsstyrelse företager sådant ärende till avgörande skall lärare, som berörs av framställningen, beredas tillfälle att inkomma med yttrande i ärendet.

Upplåtes tjänstebostad av skoldistrikt, som icke enligt bestämmelserna i första stycket är skyldigt att tillhandahålla dylik bostad, åligger det distriktet att tillse, att tjänstebostaden står i överensstämmelse med de i gällande boställsordning givna eller med stöd av boställsordningen meddelade bestämmelserna.

3. Förteckning å orter i länen, där skyldighet för skoldistrikt att tillhandahålla tjänstebostäder åt folkskolans lärare icke skall föreligga (*tätortsförteckning*), fastställs av vederbörlig länsstyrelse att gälla för en tid av fem år, första gången från och med den 19

Det åligger statens folkskolinspektörer att, var för sitt inspektionsområde, med beaktande av de anvisningar, som utfärdas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av skolöverstyrelsen, utarbeta förslag till tätortsförteckning och att inom i anvisningarna bestämd tid överlämna förslaget till vederbörande länsstyrelse. Innan länsstyrelse upptager förslaget till prövning och avgörande skola skoldistrikten i länet ävensom lärarna

beredas tillfälle att inom viss utsatt tid inkomma med eventuella erinringar mot detsamma.

Den som icke åtnöjes med länsstyrelses beslut i ärende, varom nu är fråga, äger att hos Kungl. Maj:t söka ändring genom besvär, vilka skola ingivas eller med allmänna posten insändas till eckesiastikdepartementet.

Denna kungörelse länder till efterrättelse från och med den

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 26 § 1 mom. avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1948 (nr 437).

Kungl. Maj:t har, med stöd av riksdagens beslut, funnit gott förordna att 26 § 1 mom. avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1948 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

26 §.

1 mom. Anvisas åt lärare av skoldistrikt, som är skyldigt att tillhandahålla tjänstebostad, dylik bostad, och står denna i fråga om beskaffenhet och storlek i överensstämmelse med de i gällande boställsordning givna eller med stöd av boställsordningen meddelade bestämmelserna, är han, därest han anställes för minst en termin, skyldig att mottaga tjänstebostaden och ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i boställsordningen.

Vad i första stycket sägs äger jämväl giltighet beträffande bostad, som enligt bestämmelserna i 20 § boställsordningen hänförts till klass A, även om skoldistriktet icke har skyldighet att tillhandahålla tjänstebostäder.

Är lärare innehavare av tjänstebostad och upphör skoldistriktets skyldighet att tillhandahålla dylik bostad, bibehåller han, så länge han kvarstår i samma befattning, sin rätt till tjänstebostad. Vad i 15 § boställsordningen sägs skall dock ej gälla.

Denna kungörelse länder till efterrättelse från och med den

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av vissa §§ i boställsordningen för folkskolans lärare den 30 december 1946 (nr 883).

Härigenom förordnas, att nedannämnda §§ kungörelsen den 30 december 1946 angående boställsordning för folkskolans lärare skola erhålla följande ändrade lydelse.

1 §.

2 mom. Med tjänstebostad avses bostad, som av skoldistrikt anvisats lärare vid av distriktet inrättad folk- eller småskola, då distriktet äger skyldighet att tillhandahålla lärare bostad, ävensom bostad, som lärare eljest är skyldig att mottaga.

I den mån skyldighet att mottaga anvisad bostad föreligger för läraren, skall såsom förutsättning för att bostaden skall anses såsom tjänstebostad gälla, att bostaden enligt föreskrifterna i 20 § nedan kan hänföras till någon av de i nämnda paragraf angivna klasserna.

Med ny tjänstebostad — — — benämnes äldre tjänstebostad.

5 §.

3 mom. Är tjänstebostad inrymd i hus, innehållande mer än en lägenhet, skall den vara väl avskild från annan lägenhet, och, då detta överensstämmer med sedvänjan å orten, försedd med egen ingång.

4 mom. Utan hinder av vad i första momentet stadgas om att tjänstebostad skall vara förlagd i skolans närhet, må efter prövning av statens folkskolinspektör i varje särskilt fall såsom tjänstebostad anvisas dylik bostad vid nedlagd skola.

I den mån på grund av särskilda förhållanden avvikelse eljest påkallas från de i 1—3 mom. meddelade bestämmelserna, må skolöverstyrelsen besluta därom. Uppkommer fråga om — — — till Kungl. Maj:t.

6 §.

Därest ej byggnadsstadgans bestämmelser annat föranleda, skall våningshöjden i tjänstebostads boningsrum vara omkring 2,70 meter, räknat från golv till golv. I vindsvåning må dock under samma förutsättning våningshöjden kunna nedgå till 2,40 meter samt undantagsvis i någon del av ett rum till 1,80 meter.

Där tjockleken av bjälklag är större än 30 centimeter, skola ovan angivna våningshöjder ökas med minst det mått, varmed tjockleken av bjälklaget överstiger 30 centimeter.

7 §.

1 mom. Tjänstebostad skall omfatta:

a) — — —

b) — — — rum och kök.

Med golvyta förstås här bostadens totala golvyta, således med inräknande av plats, som upptages av kapprum, skafferier, garderober, badrum och vat-

tenklosett. I golvytan inräknas ej innerväggar och murstockar och ej heller utrymme å vind, i källare eller i uthus.

8 §.

I övrigt skola — — — om tjänstebostads beskaffenhet.

a) — — —

b) — — —

c) Tjänstebostad skall innehålla — — — dämpande av ljud.

Köket skall vara försett med sedvanlig inredning, däri inbegripet kylskåp.

d) Tjänstebostad skall vara försedd med hushållskällare och erforderligt utrymme för bränslefföråd samt hava tillgång till tvättstuga och torkutrymme.

18 §.

1 mom. Är tjänstebostad försedd med centraluppvärmning och omfattar värmeledningssystemet jämväl annan kommunen tillhörig lokal än tjänstebostad men icke lokal, som ej tillhör kommunen, åligger det skoldistriktet att ombesörja uppvärmningen.

Vad i första stycket sägs har ej avseende å garage, som är uppfört i anslutning till tjänstebostaden och erbjudits läraren, men som denne icke önskat förhyra.

Bostadsinnehavaren är skyldig — — — avser annan tjänstebostad.

21 §.

1 mom. Hyresavdraget skall, där ej annat följer av vad i 2 och 3 mom. stadgas, för de olika hyresgrupperna utgå med i nedan intagna tabell angivna belopp.

För tjänstebostad		Hyresgrupp				
omfattande omkring	hänförd till klass	1	2	3	4	5
		kronor				
		Årshyra				
45 kvadratmeter	A	660	852	1 044	1 236	1 428
	B	492	636	780	924	1 068
	C	312	396	480	564	648
60 eller 65 kvadratmeter ...	A	888	1 152	1 416	1 680	1 944
	B	672	876	1 080	1 284	1 488
	C	420	540	660	780	900
90 kvadratmeter	A	1 128	1 464	1 800	2 136	2 472
	B	876	1 140	1 404	1 668	1 932
	C	564	720	876	1 032	1 188

För tjänstebostad		Hyresgrupp				
omfattande omkring	hänförd till klass	1	2	3	4	5
		kronor				
		Hyra per dag (för extra lärare)				
45 kvadratmeter	A	1,80	2,30	2,85	3,40	3,90
	B	1,35	1,75	2,15	2,55	2,90
	C	0,85	1,10	1,30	1,55	1,80
60 eller 65 kvadratmeter ...	A	2,45	3,15	3,90	4,60	5,30
	B	1,80	2,40	2,95	3,50	4,10
	C	1,15	1,50	1,80	2,15	2,45

Fördelningen — — — hyreskostnaderna.

4 mom. Är tjänstebostaden förenad med garage har tjänstebostadsinnehavaren företrädesrätt att hyra detta på villkor, varom överenskommelse träffas mellan honom och skoldistriktet. Önskar tjänstebostadsinnehavaren icke förhyra garage, äger skoldistriktet fritt förfoga över detsamma.

I den mån garaget är försett med värmeledning, ansluten till tjänstebostadens värmeledningssystem, bär tjänstebostadsinnehavaren, om han eljest har eldningskyldighet, ansvaret också för garagets uppvärmning, även om han icke förhyr detsamma. Han är i sådant fall berättigad erhålla ersättning av skoldistriktet för å garaget belöpande del av bränslekostnaderna.

Denna kungörelse länder till efterrättelse från och med den 195...., dock att vad i 8 § c) stadgas därom att i inredning av kök jämväl skall ingå kylskåp icke skall äga tillämpning å tjänstebostad, som var färdigställd nämnda dag, förrän bostaden blir föremål för ombyggnad eller genomgripande reparation.

Förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 5 § kungörelsen den 30 december 1946 (nr 887) angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare.

Kungl. Maj:t har, med stöd av riksdagens beslut, funnit gott förordna, att 5 § kungörelsen den 30 december 1946 angående statsbidrag till tjänstebostäder för folkskolans lärare skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5 §.

Till bestridande av kostnader för anskaffande av tjänstebostad genom *nybyggnad* må skoldistrikt åtnjuta statsbidrag med följande belopp, nämligen:

med tjugofyratusen kronor för tjänstebostad för ordinarie folkskollärare, och

med ardertontusen kronor för tjänstebostad för annan lärare;

dock att statsbidraget icke må överstiga femtio procent av de styrkta byggnadskostnaderna, i förekommande fall reducerat på sätt i 7 § sägs.

Om bostaden uppföres å ort, som är hänförd till hyresgrupp 1, skall såsom tillägg till nyssnämnda statsbidrag ytterligare utgå sextusen kronor för tjänstebostad för ordinarie folkskollärare och fyratusen kronor för tjänstebostad för annan lärare.

Bestämmelserna i 5 § i dess nya lydelse skola äga tillämpning beträffande byggnadsbidrag, som utgå enligt av Kungl. Maj:t efter den 195.... meddelade beslut.

Bilaga 2

Preliminära förslag till tätortsförteckningar

På anmodan av de sakkunniga ha samtliga statens folkskolinspektörer var och en för sitt inspektionsområde uppgjort förslag till tätortsförteckningar efter de anvisningar, som de sakkunniga meddelat. Förteckningarna synas emellertid vara utarbetade efter något skiljaktiga principer och ifråga om en del tätorters uppförande å förteckningarna ha inspektörerna — efter vad de framhållit i kommentarer till sina förslag — varit tveksamma. De i det följande återgivna förteckningarna utgöra därför icke definitiva förslag. Såsom praktiska exempel synas de emellertid vara väl lämpade. De ha — efter i stort sett endast formella justeringar — nedan sammanställts i löpande följd län för län och inom länen i inspektionsområdesföljd.

Tätort	Kommun
Stockholm	Stockholms stad
Stockholms län	
<i>Södra inspektionsområdet</i>	
Boo	Boo
Botkyrka utom Norsborgs och Kyrkskolans skolområden	Botkyrka
Gustafsberg	Gustafsberg
Huddinge	Huddinge
Järfälla	Järfälla
Lidingö	Lidingö stad
Nacka	Nacka stad
Nynäshamn	Nynäshamns stad
Saltsjöbaden	Saltsjöbadens köping
Solna	Solna stad
Sundbyberg	Sundbybergs stad
Södertälje	Södertälje stad
Tyresö utom Kyrkskolans skolområde	Tyresö
Österhaninge utom Kyrkskolans skolområde	Österhaninge
Östertälje	Östertälje
Dalarö samhälle	Dalarö
Träkvista (med Närlunda) och Drottningholm	Ekerö
Uttran	Grödinge
Järna samhälle och Mölnbo	Järna
Rönninge	Salem
Stora Vika	Sorunda
Nykvarn	Turinge
Västerhaninge samhälle och Tungelsta	Västerhaninge

Tätort

Kommun

Norra inspektionsområdet

Öregrund utom Gräsö
 Östhammar
 Hallstavik och Herräng
 Knivsta samhälle
 Rimbo
 Norrtälje
 Sigtuna utom S:t Per och Haga
 Märsta samhälle
 Vallentuna samhälle
 Täby
 Åkersberga
 Upplands Väsby
 Sollentuna
 Vaxholm utom Rindö
 Djurholm
 Danderyd
 Stocksund

Öregrunds stad
 Östhammars stad
 Häverö
 Knivsta
 Sjuhundra
 Norrtälje stad
 Sigtuna stad
 Märsta
 Vallentuna
 Täby köping
 Österåker
 Upplands Väsby
 Sollentuna köping
 Vaxholms stad
 Djurholms stad
 Danderyds köping
 Stocksunds köping

Uppsala län

Österbybruk
 Enköping (med Fanna)
 Bålsta
 Grillby
 Gimo, Upplands-Tuna och Alunda
 Tierp
 Örbyhus
 Skutskär-Harnäs-Bodarna, Östanå, Älvkarleö
 bruk och Marma
 Uppsala (med Stora Sunnersta, Graneberg, Val-
 sätra, Malma, Norby, Nyby, Gamla Uppsala)

Dannemora
 Enköpings stad
 Håbo
 Norra Trögård
 Öland
 Tierps köping
 Vendel

Älvkarleby
 Uppsala stad

Södermanlands län*Östra inspektionsområdet*

Gnesta samhälle utom Framnäs
 Nyköping utom Arnö
 Oppeby
 Oxelösund
 Strängnäs utom Malmby
 Mariefred utom Taxinge
 Trosa

Gnesta
 Nyköpings stad
 Svärta
 Oxelösunds stad
 Strängnäs stad
 Mariefreds stad
 Trosa stad

Tätort

Kommun

Västra inspektionsområdet

Eskilstuna (med Grangärdet, Brottsta, Ekeby,
Berga m. Borsökna, Mesta, Ärna)

Flen

Skogstorp med Rosenfors

Hällbybrunn och Rekarne samhälle

Katrineholm

Malmköping

Mellösa samhälle och Hälleforsnäs

Sköldinge samhälle (med Kantorp) och Valla

Torshälla

Vingåker (med Hacksta och Myresjö) och Högsjö

Ärla samhälle

Eskilstuna stad

Flens stad

Husby-Rekarne

Hällby

Katrineholms stad

Malmköpings köping

Mellösa

Sköldinge

Torshälla stad

V. Vingåker

Ärla

Östergötlands län*Östra inspektionsområdet*

Kisa

Rimforsa

Åtvidabergs samhälle utom ytterområdena

Kimstad

Skärblacka samhälle

Finspångs samhälle

Åby samhälle

Gusums samhälle

Valdemarsvik

Norrköping (med Svärtinge och Lindö)

Söderköping

Västra Kinda

Norra Kinda

Åtvidabergs köping

Norsholm

Skärblacka

Finspångs köping

Kvillinge

Ringarum

Valdemarsviks köping

Norrköpings stad

Söderköpings stad

Västra inspektionsområdet

Ödeshögs samhälle

Boxholm

Österbymo

Landeryds samhälle

Kärna

Vreta Kloster

Linköping

Motala utom Björketorp och Bastuberg

Vadstena

Skänninge

Mjölby

Ödeshög

Boxholms köping

Ydre

Landeryd

Kärna

Vreta Kloster

Linköpings stad

Motala stad

Vadstena stad

Skänninge stad

Mjölby stad

Tätort

Kommun

Jönköpings län*Östra inspektionsområdet*

Mariannelund
 Aneby
 Forserums samhälle
 Vrigstads samhälle
 Malmbäcks samhälle
 Bodafors
 Österkorsberga
 Ekenässjön
 Landsbro
 Nässjö
 Sävsjö
 Vetlanda
 Eksjö
 Stockaryd
 Tranås (med Sommen)

Mariannelunds köping
 Bredestad
 Forserum
 Vrigstad
 Malmbäck
 Bodafors köping
 Korsberga
 Vetlanda landskommun
 Lannaskede
 Nässjö stad
 Sävsjö stad
 Vetlanda stad
 Eksjö stad
 Hjälmseryd
 Tranås stad

Västra inspektionsområdet

Tenhult
 Smål. Taberg
 Norrahammar utom Sandseryd
 Bankeryds samhälle
 Gnosjö samhälle och Hillerstorp
 Gislaveds samhälle
 Anderstorp samhälle med Törås
 Smålandsstenar
 Landeryd och Hyltebruk
 Reftele samhälle
 Bredaryds samhälle
 Smål. Rydaholm
 Skillingaryd
 Vaggeryds samhälle och Götafors
 Jönköping (med Hovslätt) utom Järstorp
 Huskvarna
 Fagerslätt, Jutaholm och Stensholm
 Värnamo utom Hörle, Nederby och Åminne
 Gränna utom Mörstorp, Uppgränna, Reaby och
 Örserum

Tenhult
 Månsarp
 Norrahammars köping
 Bankeryd
 Gnosjö
 Gislaveds köping
 Anderstorps köping
 Villstad
 Hylte
 Reftele
 Bredaryd
 Rydaholm
 Skillingaryds köping
 Vaggeryds köping
 Jönköpings stad
 Huskvarna stad
 Hakarp
 Värnamo stad
 Gränna stad

Kronobergs län*Västra inspektionsområdet*

Ryd
 Vislanda samhälle
 Älmhult
 Traryds samhälle och Strömsnäsbruk
 Markaryd
 Ljungby

Almundsryd
 Vislanda
 Älmhults köping
 Traryds köping
 Markaryds köping
 Ljungby stad

Östra inspektionsområdet

Åseda
 Braås samhälle
 Lenhovda samhälle
 Orrefors
 Kosta
 Skruv
 Lessebo
 Hovmantorp
 Tingsryds samhälle
 Öjaby
 Lammhults samhälle
 Moheda samhälle
 Alvesta samhälle
 Växjö

Åseda köping
 Braås
 Lenhovda
 Hälleberga
 Ekeberga
 Ljuder
 Lessebo köping
 Hovmantorps köping
 Tingsryds köping
 Bergunda
 Lammhult
 Moheda
 Alvesta köping
 Växjö stad

Kalmar län*Norra inspektionsområdet*

Västervik
 Oskarshamn
 Vimmerby
 Överums samhälle
 Gamleby samhälle
 Ankarsrum
 Södra Vi samhälle
 Kristdala samhälle
 Hultsfred
 Målilla samhälle
 Virserums samhälle
 Döderhults kyrkotrakt (Svalliden m. m.) och
 Påskallavik

Västerviks stad
 Oskarshamns stad
 Vimmerby stad
 Överum
 Gamleby
 Hallingeberg
 Södra Vi
 Kristdala
 Hultsfreds köping
 Målilla
 Virserum
 Döderhult

Tätort

Kommun

Södra inspektionsområdet

Högsby samhälle och Berga
 Mönsterås
 Blomstermåla
 Emmaboda
 Torsås samhälle
 Mörbylånga samhälle
 Kalmar (med Berga villastad)
 Nybro
 Borgholm

Högsby
 Mönsterås köping
 Ålem
 Emmaboda köping
 Torsås
 Mörbylånga
 Kalmar stad
 Nybro stad
 Borgholms stad

Gotlands län

Fårösund
 Slite samhälle
 Roma
 Klintehamns samhälle
 Hemse samhälle
 Visby

Fårösund
 Slite köping
 Romakloster
 Klintehamn
 Hemse
 Visby stad

Blekinge län

Lyckeby samhälle
 Torskors

 Rödeby samhälle
 Kallinge
 Bräkne-Hoby samhälle
 Asarums samhälle och Svängsta
 Olofström
 Jämshögs samhälle
 Mörrums samhälle
 Lister-Mjällby
 Karlskrona (med Hästö och Gullberna)
 Ronneby
 Karlshamn
 Sölvesborg

Lyckeby
 Lyckeby och Karlskrona
 stad
 Rödeby
 Ronneby landskommun
 Bräkne-Hoby
 Asarum
 Olofströms köping
 Jämshög
 Mörrum
 Mjällby
 Karlskrona stad
 Ronneby stad
 Karlshamns stad
 Sölvesborgs stad

Kristianstads län*Östra inspektionsområdet*

Borrby samhälle
 Tomelilla samhälle

Borrby
 Tomelilla köping

Tätort	Kommun
Everöd med Lyngby	Everöd
Tollarps samhälle	Tollarp
Åhus samhälle	Åhus köping
Bromölla	Bromölla köping
Knislinge samhälle	Knislinge
Broby med Västraby	Broby
Glimåkra samhälle	Glimåkra
Lönsboda	Örkened
Kristianstad	Kristianstads stad
Simrishamn utom ytterområdena	Simrishamns stad

Västra inspektionsområdet

Osby köping	Osby köping
Hästveda samhälle	Hästveda
Vittsjö	Vittsjö
Bjärnums samhälle	Bjärnum
Vinslöv	Vinslövs köping
Sösådala samhälle	Sösådala
Tyringe samhälle	Tyringe
Ljungbyhed	Riseberga
Perstorp utom Oderljunga	Perstorps köping
Örkelljunga samhälle	Örkelljunga
Munka-Ljungby samhälle	Munka-Ljungby
Klippan utom Västra Sönnarslöv och Vedby	Klippans köping
Försålvsholms samhälle	Försålvsholm
Kvådinge samhälle	Kvådinge
Åstorp (med Nyvång och Hyllinge) utom Västra Broby	Åstorps köping
Skånes Fagerhults samhälle	Skånes Fagerhult
Skålderviken	Barkåkra
Båstad	Båstads köping
Ångelhålm (med Rebbelberga, Haradal och Skörpinge) utom Höja och Mardal-Bonarp	Ångelhålmstads stad
Håsslehålm	Håsslehålmstads stad

Malmöhus län

Norra inspektionsområdet

Hålsingborg	Hålsingborgs stad
Landskrona (med Borstahåsen)	Landskrona stad
Eslöv utom Kastberga	Eslövs stad
Höganås	Höganås stad

Tätort

Bjuv utom Gunnarstorp
 Furulund utom Stävie
 Kävlinge
 Hörby
 Höör
 Svalövs samhälle (med Felestad)
 Marieholms samhälle
 Hittarp-Laröd
 Väsby kyrkby
 Billesholm utom Fäladen

Södra inspektionsområdet

Lomma köping
 Södra Sandby samhälle
 Dalby samhälle
 Genarps samhälle
 Veberöds samhälle
 Staffanstorps samhälle
 Åkarp och Arlöv
 Bunkeflo strand och Klagshamn
 Vellinge samhälle
 Höllviksnäs
 Svedala köping
 Anderslövs samhälle
 Skurups köping utom Svaneholm och Sandåkra
 Skivarp
 Rydsgårds samhälle
 Köpingebro
 Sjöbo samhälle
 Lövestad
 Malmö
 Lund med viss bebyggelse intill staden

 Ystad
 Trelleborg
 Skanör

Kommun

Bjuvs köping
 Furulunds köping
 Kävlinge köping
 Hörby köping
 Höörs köping
 Svalöv
 Marieholm
 Ödåkra
 Väsby
 Billesholm

 Lomma köping
 Södra Sandby
 Dalby
 Genarp
 Veberöd
 Staffanstorp
 Burlöv
 Bunkeflo
 Vellinge
 Räng
 Svedala köping
 Anderslöv
 Skurups köping
 Vemmenhög
 Rydsgård
 Herrestad
 Sjöbo köping
 Östra Färs
 Malmö stad
 Lunds stad och Staf-
 fanstorps kommun
 Ystads stad
 Trelleborgs stad
 Skanör med Falsterbo
 stad

Hallands län

Halmstad
 Varberg
 Falkenberg utom Skrea

Halmstads stad
 Varbergs stad
 Falkenbergs stad

Tätort	Kommun
Kungsbacka	Kungsbacka stad
Laholm	Laholms stad
Oskarström	Oskarströms köping
Getinge samhälle	Getinge

Göteborgs och Bohus län

Södra inspektionsområdet

Landvetters samhälle	Landvetter
Mölnlycke	Råda
Källered's samhälle	Källered
Askims samhälle och Hovås	Askim
Lillhagen (med S:t Jörgens och Lillhagens sjukhus)	Göteborgs stad och Säve kommun
Stenungsunds samhälle	Stenungsund
Göteborg med Toltp, Krokslätt, Partille och Bäckedalen	Göteborgs stad, Möln- dals stad samt Partil- le och Tuve kommu- ner

Fiskebäck, Näset, Kvillängen med Västra Aröd,
Tingstad med Bällskär och Östra Aröd, Backa-
dalen med Skälltorp

Mölnäal	Göteborgs stad
Kungälv	Mölnäals stad
Marstrand	Kungälv's stad
	Marstrands stad

Norra inspektionsområdet

Uädevalla utom Björkbäck-Grindhults skolområde	Uädevalla stad
Lysekil utom Lyse	Lysekils stad
Strömstad	Strömstads stad
Ljungsäile-Lyckornas samhälle	Ljungsäile
Gravarne-Tängens samhälle	Södra Sotenäs
Grundsunds samhälle	Skaftö
Smögens samhälle	Smögen
Hunnebostrand	Tossene
Munkedals samhälle	Munkedal
Grebbeäad	Tanum

Älvsborgs län

Norra inspektionsområdet

Bengtsfors	Bengtsfors köping
Billingsfors	Steneby och Lelång

Tätort

Kommun

Brålanda samhälle
 Bäckefors samhälle
 Dals Långed
 Dals Rostock
 Ed med Äng
 Färgelanda samhälle
 Halvordstorp
 Mellerud utom Kambol och Järn
 Trollhättan
 Vargön
 Vänersborg utom Grunnebo och Ryr
 Åmål

Brålanda
 Bäckefors
 Steneby
 Kroppefjäll
 Dals Ed
 Färgelanda
 Södra Väne
 Melleruds köping
 Trollhättans stad
 Västra Tunhem
 Vänersborgs stad
 Åmåls stad

Västra inspektionsområdet

Alingsås utom Lygnared
 Kinna
 Skene
 Lilla Edet
 Surte
 Älvängen
 Aspenäs
 Vårgårda samhälle
 Nol
 Lerums samhälle
 Tollered
 Alafors
 Floda
 Örby samhälle
 Bohus
 Agnesberg
 Bollebygds samhälle
 Kinnahult

Alingsås stad
 Kinna köping
 Skene köping
 Lilla Edets köping
 Nödinge
 Starrkärr
 Lerum
 Vårgårda
 Starrkärr
 Lerum
 Skallsjö
 Starrkärr
 Skallsjö
 Örby
 Nödinge
 Angered
 Bollebygd
 Kinna köping och Örby
 kommun

Östra inspektionsområdet

Herrljunga samhälle
 Dalsjöfors
 Sjömarken
 Sandared
 Fritsla samhälle
 Svenljunga samhälle

Herrljunga köping
 Toarp
 Borås stad och Sand-
 hults kommun
 Sandhult
 Fritsla
 Svenljunga köping

Tätort

Kommun

Limnareds samhälle

Limnared

Tranemo samhälle

Tranemo

Borås utom Funningens, Ryssnäs, Transås och

Borås stad

Viareds skolområden

Ulricehamn utom Brunn

Ulricehamns stad

Skaraborgs län*Östra inspektionsområdet*

Falköping

Falköpings stad

Hjo

Hjo stad

Skövde

Skövde stad

Tidaholm

Tidaholms stad

Tibro

Tibro köping

Töreboda utom Bäck, Fredsberg och Hubberud

Töreboda köping

Karlsborg

Karlsborg

Skultorps samhälle

Skultorp

Hova samhälle

Hova

Habo samhälle

Habo

Stentorps samhälle

Stentorp

Västra inspektionsområdet

Grästorps samhälle

Grästorp

Nossebro

Essunga

Vara

Vara köping

Götene samhälle

Götene köping

Gullspång

Annehärad och Visnum

Mariestad utom Leksberg

Mariestads stad

Lidköping

Lidköpings stad

Skara

Skara stad

Värmlands län*Västra inspektionsområdet*

Arvika

Arvika stad

Säffle utom Tveta

Säffle stad

Årjäng

Årjängs köping

Charlottenberg

Eda

Åmotfors med Kroppstadsfors

Eda och Älgå

Mellersta inspektionsområdet

Segmon och Slottsbron

Ed

Forshaga samhälle

Forshaga köping

Tätort

Kommun

Torsby
 Skåre
 Grums med Slottsbron
 Skoghall
 Karlstad (med Råtorp och Älvåker)
 Munkfors samhälle och Munkeryd
 Edsvalla och Vålberg
 Molkom
 Kil
 Sunne
 Deje
 Skattkärr

Fryksände
 Grava
 Grums
 Hammarö
 Karlstads stad
 Munkfors
 Nor
 Nyed
 Stora Kil
 Sunne köping
 Ullerud
 Östra Fågelvik

Östra inspektionsområdet

Storfors
 Nykroppa
 Lesjöfors
 Kristinehamn utom Varnumsdelen
 Filipstad
 Hagfors utom Torsbydelen

Storfors köping
 Kroppa
 Rämnen
 Kristinehamns stad
 Filipstads stad
 Hagfors stad

Örebro län*Södra inspektionsområdet*

Lillån
 Pålshoda
 Laxå samhälle
 Vretstorp och Östansjö
 Hallsberg
 Fjugesta
 Örebro (med Adolfsberg) utom Karlslund och
 Eker
 Kumla
 Askersund utom Ljungås

Axberg
 Sköllersta
 Laxå köping
 Viby
 Hallsbergs köping
 Lekeberg

Örebro stad
 Kumla stad
 Askersunds stad

Norra inspektionsområdet

Karlskoga utom Högåsen, Linnebäck, Stenbäcken, Lonnhyttan, Kedjeåsen, Granbergssdal, Skrämmen, Karlsdal och Sibbo
 Lindesberg
 Nora
 Degerfors utom Strömtorp, Knutsbol och Älgåsen

Karlskoga stad
 Lindesbergs stad
 Nora stad
 Degerfors köping

Tätort	Kommun
Hällefors utom Sikfors, Skålen, Sången, Silvergruvan, Sävsjön och Pansartorp	Hällefors köping
Kopparberg (med Riggards)	Kopparbergs köping och Ljusnarsbergs kommun
Fellingsbro samhälle	Fellingsbro
Frövi	Näsby
Grythyttans samhälle	Grythyttan
Bångbro och Ställdalen	Ljusnarsberg

Västmanlands län

Arboga utom Säterbo	Arboga stad
Fagersta utom Åvestbo och Hedkärre	Fagersta stad
Hallstahammar utom Bergs, Kyrkskolans, Näs-lunds och Trångfors skolområden	Hallstahammars köping
Fjärdhundra samhälle	Fjärdhundra
Kolbäcks samhälle och Kviksund	Kolbäck
Kolsva bruk	Kolsva
Kungsör	Kungsörs köping
Köping	Köpings stad
Tärnsjö	Nora
Norbergsby och Kärrgruvan	Norberg
Ramnäs bruk och Virsbo bruk	Ramnäs
Sala utom Broddbo och Saladamm	Sala stad
Skinnskattebergs samhälle	Skinnskatteberg
Skultuna bruk	Skultuna
Surahammar	Sura
Tillberga samhälle	Tillberga
Morgongåva	Vittinge
Västerfärnebo kyrkby	Västerfärnebo
Heby	Västerlövsta
Västerås utom Skerike, Badelunda och Lundby	Västerås stad
Åby	Östervåla

Kopparbergs län

Västra inspektionsområdet

Smedjebacken med Morgårdshammar	Smedjebackens köping och Norrbärke kommun
Ludvika	Ludvika stad
Lyckåker och Östansbo	Ludvika landskommun

Tätort	Kommun
Grängesberg och Björkås	Grangärde
Fredriksberg	Säfsnäs
Vansbro och Dala-Järna	Järna
Malungs samhälle samt Mobyns, Hole och Kyrkskolans skolområden	Malung
<i>Östra inspektionsområdet</i>	
Avesta	Avesta stad
Borlänge	Borlänge stad
Falun (med Slätta, Stenslund, Daglöstäkten och Slussen)	Falu stad
Hedemora	Hedemora stad
Säter utom Bispsberg och Kullsveden	Säters stad
Krylbo	Krylbo köping
Horndal	By
Fors och Karlbo	Folkärna
Skogsbo med Rutbo och Högbo	Grytnäs
Långshyttan	Husby
Korsnäs, Grycksbo, Hälsinggården med Haraldsbo, Främby med Källviken och Österå	Stora Kopparberg och Vika
Romme, Ornäs, Gylle, Bro, Söpnarby, Västänäng, Svärdsjö och Alsbäck	Stora Tuna
Brunna och Västerby	Hedemora landskommun
<i>Norra inspektionsområdet</i>	
Bjursås kyrkby och Sågmyra	Bjursås
Boda kyrkby och Ovanmyra	Boda
Rönndalen (med Enviksbyn)	Enviken
Idre Kyrkby	Idre
Särna kyrkby	Särna
Leksands Noret, Åkerö, Övermo, Romma, Ulvi, Tibble, Häradsbygden och Djura	Leksand
Mora samhälle, Morkarlby, Tuvan, Färnäs, Nussnäs, Östnor, Öna, Bjäkenbacken och Vika	Mora
Morastrand	Morastrands köping
Östanvik och Furudal	Ore
Kyrkbyn, Trunna, Born, Hansjö och Skattungbyn	Orsa
Rättviks samhälle (med Lerdal), Vikarbyn, Söderås, Ingels, N. och Ö. Gärdsjö	Rättvik
Siljansnäs samhälle	Siljansnäs

Tätort	Kommun
Sollerö (området på ön) Borgärdet och Linghed	Sollerön Svärdsjö
Gävleborgs län	
<i>Södra inspektionsområdet</i>	
Gävle (med Strömsbro, Stigslund och Bomhus) Sandvikens stad utom Överbyn Storvik Hofors brukssamhälle Hagatröm och Hemlingby	Gävle stad Sandvikens stad Storviks köping Hofors Valbo
<i>Mellersta inspektionsområdet</i>	
Alfta samhälle Kyrkbyn samt Arbrå och Vallsta samhällen Bollnäs Ren, Granberg (med Säversta) och Lottefors Kilafors och Landa Kyrkbyn-Gruvbyn Vågbro Edsbyn och Roteberg Lingbo Marmaverken (med Kingsta), Bergvik-Vansäter, Mohed, Östanbo, Ljusne-Ala (med Ljusne bruk), Vallvik samt Inas, Håfs, Hedens, Ellnes och Onsängs skolområden Söderhamn (med Stugsund och Sandarne)	Alfta Arbrå Bollnäs stad Bollnäs landskommun Hanebo Los Norråla Ovanåker Skog Söderåla Söderhamns stad
<i>Norra inspektionsområdet</i>	
Bergsjö samhälle Lund och Näsviken Färila Hudiksvall utom Idenor Björka Järvsö samhälle Ljusdal Ljusdal (med Hovsberg, Vij och Nore) samt Tall- åsen	Bergsjö Forsa Färila-Kårböle Hudiksvalls stad Hälsingtuna Järvsö Ljusdals köping Ljusdals landskommun
Västernorrlands län	
<i>Södra inspektionsområdet</i>	
Sundsvall Ånge	Sundsvalls stad Ånge köping

Tätort

Kommun

Vivsta, Fagervik, Sörberge, Bergforsen och Sandarna
 Skönsberg, Johannedal, Skönvik-Sund och Tunadal
 Vi-Alvik
 Söråker-Strand
 Njurundabommen, Nolby-Kvissle, Svartvik och Stockvik
 Granlo-Högom, Bergsåker och Nacksta
 Fränsta och Ljungaverk
 Matfors

Timrå köping

Sköns köping

Alnö

Hässjö

Njurunda

Selånger

Torp

Tuna

Mellersta inspektionsområdet

Härnösand
 Kramfors
 Sollefteå utom Multrä
 Långsele samhälle
 Ramsele samhälle
 Hoting

Härnösands stad

Kramfors stad

Sollefteå stad

Långsele

Ramsele

Tåsjö

Norra inspektionsområdet

Järved och Högländ
 Husum
 Krånge
 Mjällom
 Bjästa
 Själevads samhälle, Alfredshem, Domsjö, Gullänget, Gene, Sund och Österås
 Örnsköldsvik

Arnäs

Grundsunda

Junsele

Nordingrå

Nätra

Själevad

Örnsköldsviks stad

Jämtlands län*Södra inspektionsområdet*

Svenstavik
 Brunflo samhälle
 Bräcke samhälle
 Hornsberg
 Hammarstrand
 Gällö och Pilgrimstad
 Sveg
 Östersund

Berg

Brunflo

Bräcke

Frösö köping

Ragunda

Revsund

Svegs köping

Östersunds stad

Tätort	Kommun
Bispfors och Bispgården	Fors
Hede samhälle	Hede
Ytterhogdal	Hogdal
Kälarne samhälle	Kälarne
Funäsdalen	Tännäs
<i>Norra inspektionsområdet</i>	
Krokom (med Hissmofors)	Rödön
Söre	Lit
Hammerdals samhälle	Hammerdal
Strömsund (med Bredgård) och Ulriksfors	Ström
Gäddede	Frostviken
Mörsils samhälle (med Äggfors)	Mörsil
Järpen	Undersåker
Västerbottens län	
<i>Södra inspektionsområdet</i>	
Nordmalings samhälle och Rundvik	Nordmaling
Hörnefors samhälle	Hörnefors
Bjurholms samhälle	Bjurholm
Vännäsby	Vännäs landskommun
Vännäs	Vännäs köping
Obbola och Holmsund	Holmsunds köping
Sävars samhälle	Sävar
Dorotea samhälle	Dorotea
Åsele samhälle	Åsele
Umeå	Umeå stad
Teg och Backen	Umeå landskommun
<i>Mellersta inspektionsområdet</i>	
Hällnäs, Vindeln och Tvärålund	Degerfors
Robertsfors	Bygdeå
Ånäset och Flarken	Nysätra
Burträsk samhälle, Bygdsiljum och Nedre Åbyn	Burträsk
Kristineberg	Lycksele landskommun
Stensele samhälle, Gunnarn och Storuman	Stensele
Vilhelmina	Vilhelmina köping
Lycksele	Lycksele stad
Lövångers samhälle	Lövångers

Tätort

Kommun

Norra inspektionsområdet

Bureå samhälle
 Sunnanå, Medle, Stämmingsgården, Boliden, Kåge
 och Kyrkobordet med Böle
 Byske samhälle, Frostkåge, Östanbäck, Ostvik,
 Drängsmark och Åbyn med Brännfors
 Jörns samhälle
 Norsjö samhälle och Bastuträsk
 Malåträsk och Adak
 Sorsele samhälle
 Skellefteå (med Hedensbyn, Bergsbyn, Bergs-
 holmen, Ursviken, Furunäs och Skellefte-
 hamn)

Bureå
 Skellefteå
 landskommun
 Byske
 Jörn
 Norsjö
 Malå
 Sorsele
 Skellefteå stad

Norrbottens län*Södra inspektionsområdet*

Piteå
 Hortlax samhälle med Innimarken och Bergs-
 ven-Storfors
 Munksund, Pitholm, Öjebyn och Rognäs med
 Sjulnäs
 Älvsbyn
 Arvidsjaur's samhälle
 Arjeplog samhälle

Piteå stad
 Hortlax
 Piteå landskommun
 Älvsbyns köping
 Arvidsjaur
 Arjeplog

Mellersta inspektionsområdet

Gammelstad och Bergnäset
 Harads
 Jokkmokks kyrkostad, Harsprånget och Porjus
 Luleå (med Notviken), Mjölkudden, Skurhol-
 men, Svartöstden, Malmudden och Örnäset
 Boden
 Svarthjör'sbyn, Fagernäs och Heden

Nederluleå
 Edefors
 Jokkmokk
 Luleå stad
 Bodens stad
 Överluleå

Norra inspektionsområdet

Gällivare samhälle, Malmberget, Koskullskulle,
 Dennewitz och Hakkas
 Kiruna C, Tuolluvaara och Vittangi
 Råneå samhälle, Niemisel och Böle
 Töre samhälle, Sikkäs och Sören

Gällivare
 Kiruna stad
 Råneå
 Töre

Tätort

Kommun

Östra inspektionområdet

Haparanda

Haparanda stad

Karungi

Karl Gustav

Juoksengi, Svanstein och Matarengi

Övertorneå

Pajala samhälle

Pajala

Kalix, Risögrund, Karlsborg, Båtskärsnäs och

Nederkalix

Innanbäcken

Nedertorneå

Seskarö

**Antalet tjänstebostäder, som beräknas erforderliga
år 1958 vid en tillämpning av de preliminära förslagen till
tätortsförteckningar**

Inspektionsområde	Beräknat antal för		
	ord. folk- skollärare	annan lärare	Summa
Stockholms läns södra	73	37	110
Stockholms läns norra	161	84	245
Uppsala län	195	136	331
Södermanlands läns östra	140	101	241
Södermanlands läns västra	89	68	157
Östergötlands läns östra	190	120	310
Östergötlands läns västra	187	117	304
Jönköpings läns östra	159	83	242
Jönköpings läns västra	119	70	189
Kronobergs läns västra	85	50	135
Kronobergs läns östra	133	88	221
Kalmar läns norra	163	113	276
Kalmar läns södra	195	127	322
Gotlands läns	115	85	200
Blekinge läns	168	100	268
Kristianstads läns östra	171	172	343
Kristianstads läns västra	118	113	231
Malmöhus läns norra	211	114	325
Malmöhus läns södra	189	102	291
Hallands läns	223	145	368
Göteborgs och Bohus läns södra	96	72	168
Göteborgs och Bohus läns norra	190	105	295
Älvsborgs läns norra	100	75	175
Älvsborgs läns västra	124	98	222
Älvsborgs läns östra	162	133	295
Skaraborgs läns östra	155	87	242
Skaraborgs läns västra	220	130	350
Värmlands läns västra	129	89	218
Värmlands läns mellersta	96	61	157
Värmlands läns östra	104	61	165
Örebro läns södra	147	113	260
Örebro läns norra	88	62	150
Västmanlands läns	115	104	219
Kopparbergs läns västra	136	98	234
Kopparbergs läns östra	100	57	157
Kopparbergs läns norra	102	58	160
Gävleborgs läns södra	83	89	172
Gävleborgs läns mellersta	112	66	178
Gävleborgs läns norra	110	85	195
Västernorrlands läns södra	130	84	214
Västernorrlands läns mellersta	165	101	266
Västernorrlands läns norra	135	92	227

Forts. å nästa sida

Forts. från föreg. sida

Inspektionsområde	Beräknat antal för		
	ord. folk- skollärare	annan lärare	Summa
Jämtlands läns södra	157	143	300
Jämtlands läns norra	140	80	220
Västerbottens läns södra	110	74	184
Västerbottens läns mellersta	98	74	172
Västerbottens läns norra	80	63	143
Norrbottnens läns södra	62	46	108
Norrbottnens läns mellersta	33	30	63
Västerbottens läns norra	100	70	170
Norrbottnens läns östra	106	63	169
Summa	6 769	4 588	11 357

**Antalet befintliga tjänstebostäder, fördelade
å hyresgrupper**

Inspektionsområde	Antal tjänstebostäder sista läsdagen vårterminen 1953							
	fördelade på hyresgrupperna					Sum- ma	härav för	
	1	2	3	4	5		ord- inarie folk- skol- lärare	annan lärare
Stockholms läns södra	75	37	4	2	—	118	59	59
Stockholms läns norra	190	18	13	13	—	234	111	123
Uppsala läns	265	12	—	—	—	277	166	111
Södermanlands läns östra	169	4	5	—	—	178	97	81
Södermanlands läns västra ...	150	3	3	—	—	156	80	76
Östergötlands läns östra	224	40	—	—	—	264	139	125
Östergötlands läns västra	289	10	—	—	—	299	183	116
Jönköpings läns östra	188	14	—	—	—	202	134	68
Jönköpings läns västra	154	5	—	—	—	159	100	59
Kronobergs läns västra	129	—	—	—	—	129	—	46
Kronobergs läns östra	197	11	—	—	—	208	132	76
Kalmar läns norra	249	—	—	—	—	249	141	108
Kalmar läns södra	306	—	—	—	—	306	163	143
Gotlands läns	138	—	—	—	—	138	87	51
Blekinge läns	246	3	—	—	—	249	124	125
Kristianstads läns östra	367	9	—	—	—	376	190	186
Kristianstads läns västra	233	—	—	—	—	233	149	84
Malmöhus läns norra	386	17	—	—	—	403	246	157
Malmöhus läns södra	305	3	2	—	—	310	161	149
Hallands läns	292	—	—	—	—	292	167	125
Göteborgs och Bohus läns södra	122	12	—	—	—	134	65	69
Göteborgs och Bohus läns norra	187	4	—	—	—	191	106	85
Älvsborgs läns norra	151	4	—	—	—	155	89	66
Älvsborgs läns västra	213	4	—	—	—	217	113	104
Älvsborgs läns östra	200	7	—	—	—	207	126	81
Skaraborgs läns östra	264	3	—	—	—	267	144	123
Skaraborgs läns västra	322	7	—	—	—	329	152	177
Värmlands läns västra	195	16	—	—	—	211	126	85
Värmlands läns mellersta	235	—	—	—	—	235	149	86
Värmlands läns östra	166	—	—	—	—	166	113	53
Örebro läns södra	194	5	6	—	—	205	108	97
Örebro läns norra	150	—	17	—	—	167	85	82
Västmanlands läns	303	46	4	—	—	353	193	160
Kopparbergs läns västra	181	7	—	—	—	188	110	78
Kopparbergs läns östra	201	—	—	—	—	201	105	96
Kopparbergs läns norra	123	6	—	—	—	129	86	43
Gävleborgs läns södra	190	5	—	—	—	195	101	94
Gävleborgs läns mellersta	227	7	—	—	—	234	132	102
Gävleborgs läns norra	140	2	—	—	—	142	75	67
Västernorrlands läns södra ...	—	186	3	—	—	189	120	69

Forts. å nästa sida

Forts. från föreg. sida

Inspektionsområde	Antal tjänstebostäder sista läsdagen vårterminen 1953							
	fördelade på hyresgrupperna					Summa	härav för	
	1	2	3	4	5		ordinarie folk- skol- lärare	annan lärare
Västernorrlands läns mellersta	—	156	8	—	—	164	98	66
Västernorrlands läns norra ...	—	114	—	—	—	114	76	38
Jämtlands läns södra	—	181	6	—	—	187	110	77
Jämtlands läns norra	—	157	—	—	—	157	92	65
Västerbottens läns södra	—	118	—	—	—	118	64	54
Västerbottens läns mellersta ...	—	117	1	—	—	118	62	56
Västerbottens läns norra	—	108	4	—	—	112	62	50
Norrbottnens läns södra	—	58	4	—	—	62	46	16
Norrbottnens läns mellersta ...	—	44	1	—	—	45	21	24
Norrbottnens läns norra	—	102	35	—	—	137	73	64
Norrbottnens läns östra	—	103	3	—	—	106	69	37
Summa	8 316	1 765	119	15	—	10 215	5 783	4 432
Härav:								
för ordinarie folkskollärare	4 690	1 023	65	5	—	5 783	5 783	—
för annan lärare	3 626	742	54	10	—	4 432	—	4 432

**Antalet befintliga tjänstebostäder, fördelade
å bostadsklasser**

Inspektionsområde	Antal tjänstebostäder för ordinarie folkskollärare fördelade på bostadsklas- serna				Antal tjänstebostäder för annan lärare, fördelade på bostadsklasserna			
	A	B	C	S:a	A	B	C	S:a
Stockholms läns södra	26	20	13	59	9	23	27	59
Stockholms läns norra	46	32	33	111	26	47	50	123
Uppsala läns	87	25	54	166	37	19	55	111
Södermanlands läns östra	47	23	27	97	23	19	39	81
Södermanlands läns västra ...	38	20	22	80	21	14	41	76
Östergötlands läns östra	64	35	40	139	29	41	55	125
Östergötlands läns västra	128	29	26	183	58	27	31	116
Jönköpings läns östra	39	26	69	134	18	9	41	68
Jönköpings läns västra	59	22	19	100	14	21	24	59
Kronobergs läns västra	23	20	40	83	7	7	32	46
Kronobergs läns östra	43	26	63	132	15	12	49	76
Kalmar läns norra	57	27	57	141	33	17	58	108
Kalmar läns södra	65	30	68	163	43	20	80	143
Gotlands läns	41	21	25	87	19	8	24	51
Blekinge läns	53	28	43	124	14	31	80	125
Kristianstads läns östra	77	59	54	190	38	63	85	186
Kristianstads läns västra	24	68	57	149	2	14	68	84
Malmöhus läns norra	95	97	54	246	28	67	62	157
Malmöhus läns södra	78	53	30	161	38	49	62	149
Hallands läns	59	55	53	167	24	37	64	125
Göteborgs och Bohus läns södra	31	25	9	65	11	28	30	69
Göteborgs och Bohus läns norra	51	34	21	106	21	25	39	85
Älvsborgs läns norra	28	27	34	89	14	11	41	66
Älvsborgs läns västra	58	36	19	113	28	36	40	104
Älvsborgs läns östra	57	37	32	126	28	22	31	81
Skaraborgs läns östra	63	50	31	144	23	34	66	123
Skaraborgs läns västra	61	62	29	152	21	89	67	177
Värmlands läns västra	41	39	46	126	19	16	50	85
Värmlands läns mellersta	40	40	69	149	17	14	55	86
Värmlands läns östra	45	32	36	113	13	15	25	53
Örebro läns södra	34	27	47	108	21	15	61	97
Örebro läns norra	52	20	13	85	41	23	18	82
Västmanlands läns	85	63	45	193	44	48	68	160
Kopparbergs läns västra	83	20	7	110	35	16	27	78
Kopparbergs läns östra	79	22	4	105	54	28	14	96
Kopparbergs läns norra	47	33	6	86	26	13	4	43
Gävleborgs läns södra	50	24	27	101	24	30	40	94
Gävleborgs läns mellersta	84	33	15	132	48	28	26	102
Gävleborgs läns norra	51	10	14	75	28	14	25	67
Västernorrlands läns södra ...	74	23	23	120	19	13	37	69
Västernorrlands läns mellersta	56	22	20	98	20	21	25	66
Västernorrlands läns norra ...	46	18	12	76	17	12	9	38

Forts. å nästa sida

Forts. från föreg. sida

Inspektionsområde	Antal tjänstebostäder för ordinarie folkskollärare fördelade på bostadsklas- serna				Antal tjänstebostäder för annan lärare, fördelade på bostadsklasserna			
	A	B	C	S:a	A	B	C	S:a
Jämtlands läns södra	59	36	15	110	31	18	28	77
Jämtlands läns norra	50	28	14	92	17	24	24	65
Västerbottens läns södra	39	13	12	64	17	17	20	54
Västerbottens läns mellersta ...	33	20	9	62	15	21	20	56
Västerbottens läns norra	41	18	3	62	12	31	7	50
Norrbottnens läns södra	28	15	3	46	6	5	5	16
Norrbottnens läns mellersta ...	13	6	2	21	7	6	11	24
Norrbottnens läns norra	57	9	7	73	39	14	11	64
Norrbottnens läns östra	51	16	2	69	22	10	5	37
Summa	2 736	1 574	1 473	5 783	1 234	1 242	1 956	4 432

Antalet tjänstebostäder, som sakna vissa
bekvämligheter

Inspektionsområde	Bostäder, som sakna centraluppvärmning, badrum eller vattenklosett (14 § 2 mom.)			Bostäder, som enl. medgivande av skolöverstyrelsen sakna vatten, avlopp eller elektriskt ljus (8 § b)		
	För ordinarie folk-skollärare	För annan lärare	Summa	För ordinarie folk-skollärare	För annan lärare	Summa
Stockholms läns södra	31	48	79	—	—	—
Stockholms läns norra	26	13	39	—	—	—
Uppsala läns	43	34	77	—	—	—
Södermanlands läns östra	20	34	54	—	—	—
Södermanlands läns västra ...	17	35	52	9	9	18
Östergötlands läns östra	55	68	123	—	—	—
Östergötlands läns västra	15	26	41	—	—	—
Jönköpings läns östra	43	31	74	1	1	2
Jönköpings läns västra	17	19	36	—	—	—
Kronobergs läns västra	49	34	83	—	—	—
Kronobergs läns östra	30	30	60	—	—	—
Kalmar läns norra	67	67	134	1	4	5
Kalmar läns södra	79	83	162	—	—	—
Gotlands läns	29	27	56	—	—	—
Blekinge läns	59	101	160	—	1	1
Kristianstads läns östra	98	112	210	—	—	—
Kristianstads läns västra	50	47	97	—	—	—
Malmöhus läns norra	116	112	228	2	—	2
Malmöhus läns södra	77	108	185	—	1	1
Hallands läns	27	32	59	—	—	—
Göteborgs och Bohus läns södra	15	28	43	—	—	—
Göteborgs och Bohus läns norra	44	48	92	1	1	2
Älvsborgs läns norra	52	50	102	2	2	4
Älvsborgs läns västra	50	74	124	—	—	—
Älvsborgs läns östra	44	48	92	—	—	—
Skaraborgs läns östra	48	56	104	—	—	—
Skaraborgs läns västra	56	94	150	—	—	—
Värmlands läns västra	63	57	120	—	4	4
Värmlands läns mellersta	69	44	113	—	—	—
Värmlands läns östra	48	31	79	—	—	—
Örebro läns södra	54	62	116	—	—	—
Örebro läns norra	20	39	59	—	—	—
Västmanlands läns	30	28	58	—	—	—
Kopparbergs läns västra	21	43	64	—	2	2
Kopparbergs läns östra	14	37	51	—	—	—
Kopparbergs läns norra	15	8	23	—	—	—
Gävleborgs läns södra	9	27	36	1	—	1
Gävleborgs läns mellersta	45	32	77	—	—	—
Gävleborgs läns norra	10	17	27	—	—	—

Forts. å nästa sida

Forts. från föreg. sida

Inspektionsområde	Bostäder, som sakna centraluppvärmning, badrum eller vattenklosett (14 § 2 mom.)			Bostäder, som enl. medgivande av skolöverstyrelsen sakna vatten, avlopp eller elektriskt ljus (8 § b)		
	För ordinarie folk-skollärare	För annan lärare	Summa	För ordinarie folk-skollärare	För annan lärare	Summa
Västernorrlands läns södra ...	6	10	16	—	—	—
Västernorrlands läns mellersta	21	18	39	1	2	3
Västernorrlands läns norra ...	6	7	13	—	—	—
Jämtlands läns södra	50	43	93	1	4	5
Jämtlands läns norra	32	45	77	—	—	—
Västerbottens läns södra	13	17	30	—	—	—
Västerbottens läns mellersta ...	3	16	19	—	—	—
Västerbottens läns norra	1	1	2	—	—	—
Norrbottnens läns södra	6	6	12	—	—	—
Norrbottnens läns mellersta ...	—	—	—	—	—	—
Norrbottnens läns norra	11	27	38	—	—	—
Norrbottnens läns östra	—	—	—	—	—	—
Summa	1 804	2 074	3 878	19	31	50

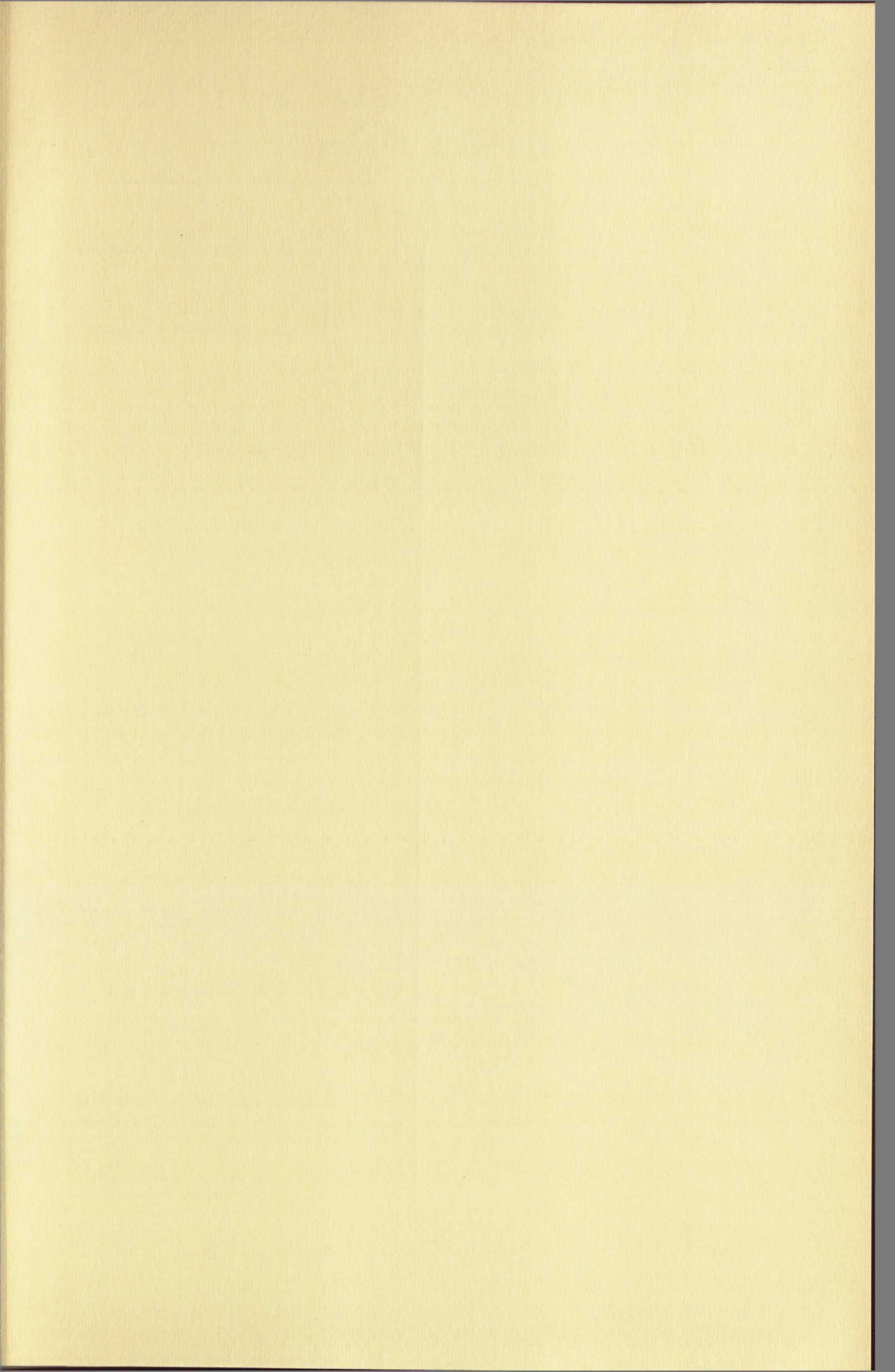
**Antalet tjänstebostäder, som beräknats erforderliga
år 1958 vid oförändrad skyldighet för skoldistrikt att tillhanda-
hålla bostäder**

Inspektionsområde	Bostäder för ord. folkskollärare			Bostäder för annan lärare			Samtliga bostäder		
	Ht 1958	Vt 1953	Ök- ning	Ht 1958	Vt 1953	Ök- ning	Ht 1958	Vt 1953	Ök- ning
Stockholms läns södra ...	96	59	37	53	59	—6	149	118	31
Stockholms läns norra ...	177	111	66	91	123	—32	268	234	34
Uppsala läns	233	166	67	151	111	40	384	277	107
Södermanlands läns östra	140	97	43	101	81	20	241	178	63
Södermanlands läns västra	108	80	28	83	76	7	191	156	35
Östergötlands läns östra	195	139	56	124	125	—1	319	264	55
Östergötlands läns västra	193	183	10	111	116	—5	304	299	5
Jönköpings läns östra ...	167	134	33	88	68	20	255	202	53
Jönköpings läns västra ...	148	100	48	88	59	29	236	159	77
Kronobergs läns västra ...	85	83	2	50	46	4	135	129	6
Kronobergs läns östra ...	147	132	15	91	76	15	238	208	30
Kalmar läns norra	179	141	38	133	108	25	312	249	63
Kalmar läns södra	210	163	47	135	143	—8	345	306	39
Gotlands läns	115	87	28	87	51	36	202	138	64
Blekinge läns	178	124	54	106	125	—19	284	249	35
Kristianstads läns östra	182	190	—8	180	186	—6	362	376	—14
Kristianstads läns västra	148	149	—1	136	84	52	284	233	51
Malmöhus läns norra ...	240	246	—6	137	157	—20	377	403	—26
Malmöhus läns södra ...	204	161	43	118	149	—31	322	310	12
Hallands läns	227	167	60	148	125	23	375	292	83
Göteborgs och Bohus läns södra	124	65	59	83	69	14	207	134	73
Göteborgs och Bohus läns norra	217	106	111	118	85	33	335	191	144
Älvsborgs läns norra	115	89	26	85	66	19	200	155	45
Älvsborgs läns västra ...	145	113	32	111	104	7	256	217	39
Älvsborgs läns östra	173	126	47	140	81	59	313	207	106
Skaraborgs läns östra ...	174	144	30	99	123	—24	273	267	6
Skaraborgs läns västra ...	220	152	68	130	177	—47	350	329	21
Värmlands läns västra ...	142	126	16	96	85	11	238	211	27
Värmlands läns mellersta	198	149	49	110	86	24	308	235	73
Värmlands läns östra ...	126	113	13	69	53	16	195	166	29
Örebro läns södra	149	108	41	115	97	18	264	205	59
Örebro läns norra	101	85	16	69	82	—13	170	167	3
Västmanlands läns	200	193	7	140	160	—20	340	353	—13
Kopparbergs läns västra	153	110	43	117	78	39	270	188	82
Kopparbergs läns östra ...	165	105	60	121	96	25	286	201	85
Kopparbergs läns norra ...	106	86	20	61	43	18	167	129	38
Gävleborgs läns södra ...	164	101	63	137	94	43	301	195	106
Gävleborgs läns mellersta	188	132	56	105	102	3	293	234	59
Gävleborgs läns norra ...	120	75	45	90	67	23	210	142	68
Västernorrlands läns södra	197	120	77	115	69	46	312	189	123

Forts. å nästa sida

Forts. från föreg. sida

Inspektionsområde	Bostäder för ord. folkskollärare			Bostäder för annan lärare			Samtliga bostäder		
	Ht 1958	Vt 1953	Ök- ning	Ht 1958	Vt 1953	Ök- ning	Ht 1958	Vt 1953	Ök- ning
Västernorrlands läns mellersta	166	98	68	102	66	36	268	164	104
Västernorrlands läns norra	141	76	65	94	38	56	235	114	121
Jämtlands läns södra ...	175	110	65	150	77	73	325	187	138
Jämtlands läns norra ...	140	92	48	80	65	15	220	157	63
Västerbottens läns södra	133	64	69	81	54	27	214	118	96
Västerbottens läns mellersta	105	62	43	83	56	27	188	118	70
Västerbottens läns norra	85	62	23	68	50	18	153	112	41
Norrbottnens läns södra ...	77	46	31	55	16	39	132	62	70
Norrbottnens läns mellersta	40	21	19	32	24	8	72	45	27
Norrbottnens läns norra ...	112	73	39	93	64	29	205	137	68
Norrbottnens läns östra ...	123	69	54	69	37	32	192	106	86
Summa	7 846	5 783	2 063	5 229	4 432	797	13 075	10 215	2 860

Statens offentliga utredningar 1954

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Ärvdabalk. [6]
Betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m.
[9]
Förslag till jordrationaliseringslag m. m. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Om proportionella val inom kommunala representationer
m. m. 1950 års folkomröstnings- och valsätsutrednings
betänkande. 6. [17]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Förslag till förenkling av vissa beskattningsregler. [18]
Förslag till ändrad företagsbeskattning. [19]
Förslag till effektivare taxering. [24]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Bostadskollektiva kommittén. 2. Kollektivhus. [3]
Socialförsäkringsutredningen. 2. Moderskapsförsäkring
m. m. [4]
Vården vid ungdomsvårdsskolorna. [5]
Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkort-
ning. 5. [22] Bilagor. [23]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande med utredning och förslag rörande hörsel-
vården. [14]
Friluftsbad, simhallar, bastur. [25]

Allmänt näringsväsen

Elkraftförsörjningen. [12]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Inrättande av ett sjöfartsverk. [21]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till lag om sparbanker m. m. [10]

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Svensk namnbok 1954. [1]
Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder
för att främja det svenska musiklivets utveckling. [2]
Yrkesutbildningen. [11]
Om kompetenskrav. Betänkande avgivet av kompetens-
utredningen. [15]
Landsantikvarieorganisationen. [26]
Tjänstebostäder för folkskolans lärare. [27]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt

Nordiska parlamentariska kommittén. 6. Upphävande
all passkontroll vid gränserna mellan de nordiska lä-
nderna. [7] 7 och 8. Nordiska post- och teletaxor. [3]
Nordisk kontakt. Betänkande om utgivande av en
disk parlamentarisk tidskriftspublikation. [8]
En gemensam nordisk marknad. [13]